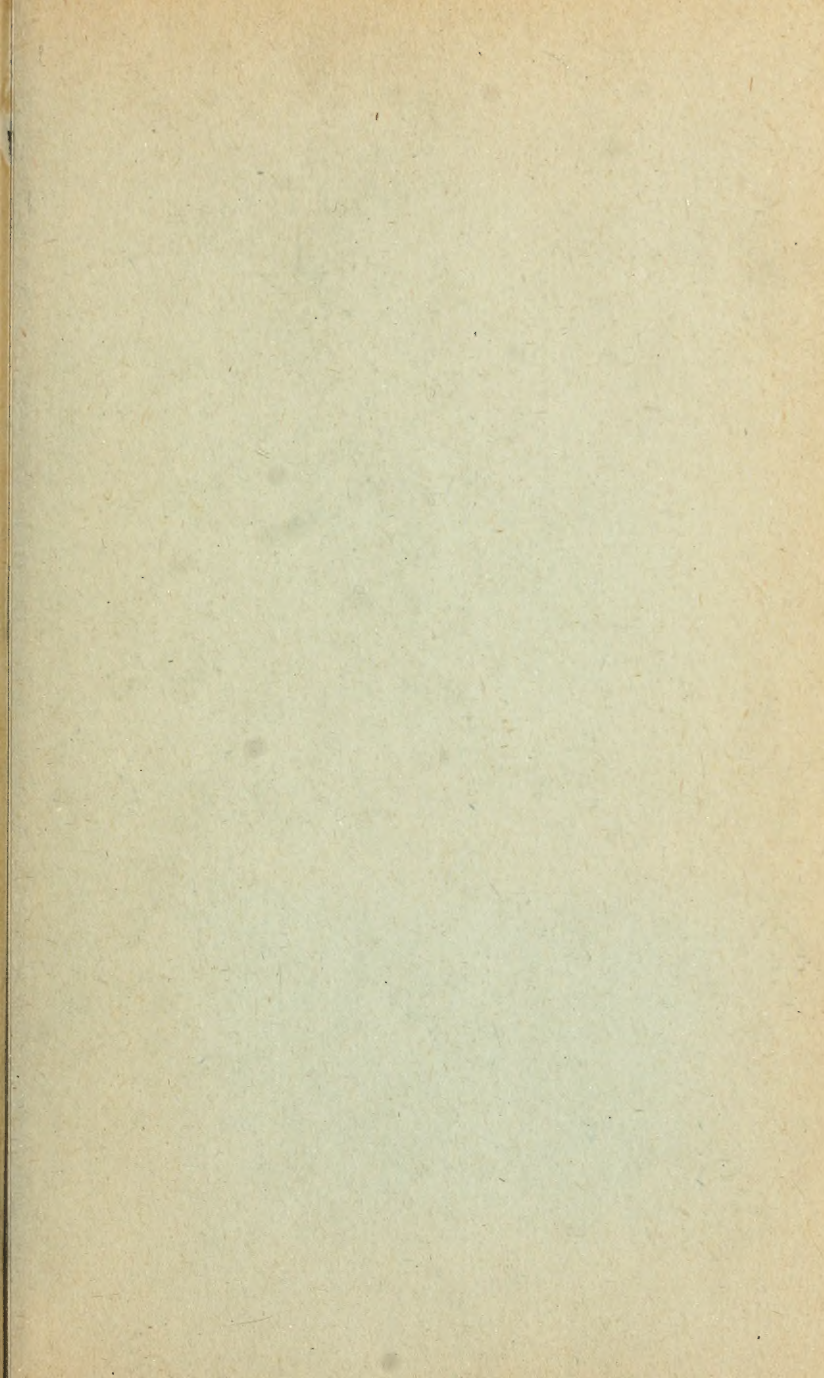

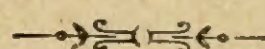

محمود اسعد

بن امين : سيدى شهرى

خزينهٔ جليلهٔ ماليه حقوق مشاورى

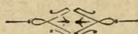

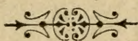
شريعت اسلاميه

و

مستر قارلايل

معارف نظارت جليلهسنك ٤٤٤ نومرولى و فى ١٩ جمادى الاولى
سنه ٣١٥ تاريخلو رخصتنامهسيله طبع اولنمشدر

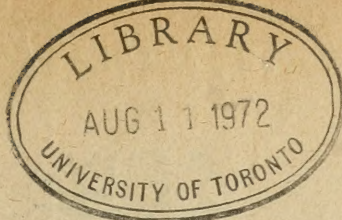

درسعادت

(جمال افندى) مطبعهسى — باب عالى جوارنده عزيزيه جادهسنده
نومرو ٥٧

ابتداى جمادى الآخره

١٣١٥

شریعت اسلامیه

و

مستر قارلایل

١ .— اشبو رساله‌مزه اتخاذ ایتدیکمز عنوان قارئین کرامه
برازغریب کورنسه کرکدر. اویله‌یا ! شریعت اسلامیه ایله مستر
قارلایل بیننده نه مناسبت واردر ؟ فی‌الحقیقه وهلهٔ اولاده
بوفکر وارد خاطر اولور. لکن شوائرده مستشرقین غربیه‌نك
وبونلر ایچنده برموقع ممتاز احراز ایتمش اولان مستر قارلایلك
صاحب شریعت صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلریله آنك
تبلیغ بیوردیغی دین اسلام حقنده حاصل ایتدکلری افکاره
دائر برنبذه معلومات ویرمك ایستدیکمزی بیلدیرر ایسه‌ك
بالاده‌کی عنوانك معنونه مناسبتی تسلیم اولنور .

بویله براثر یازمقدن مقصدمز اوصاف جلیلهٔ محمدیه‌یی
اجانبدن اوکرنمك ویا آنلرك افاداتیله شریعت مصطفویه‌نك

علويتنى اثباته قالقشمق اولديغى ظن اولنمسون . سير نبوى حقنده لسان عربى وفارسى وتركى اوزره اوقدر آثار يازلمشدركه بونلرك كافه‌سنى اوقومق دكل، حتى مندرجاتلرندن برعلم اجمالى حاصل ايتمك ايچون بيله عمرمز كافى دكلدر. بونكله برابر جناب سعدينك :

« مجلس تمام كشت و بآخر رسيد عمر »
« ما همچنان در اول وصف تو مانده ايم »

بيتنده سويلديكى كبى ينه اوصاف ومدائح جليلهٔ محمديه‌نك برنجى بابنده بولنمقده‌يز .

انجق « الفضل ماشهدت به الاعداء » مصراعنك دخى شهادت ايتديكى وجهله حقيقت اسلاميه‌نك براجنبى آغزندن استماع ايدلمسى موجب ممنونيت دكلميدر ؟ بوندن بشقه اجانبك هانكى نقطه‌لرده حقيقته اطلاع ايده‌مدكلرى دخى اكلاشيلور وويريله‌جك ايضاحات ايله بوجهتلرده‌كى شبهه‌لرى ده ازاله ايدلمش اولور .

بن، دين اسلام عليهنده غرضكارانه برلسان ايله كتاب يازان معارضينك اعتراضاتندن قورقمام؛ لكن دوست صورتنده كورينوبده دين اسلامى تقديس ايده‌رك كتاب يازان محررلرك لسان ملايم ايله درميان ايتدكلرى انتقاداتدن خوف ايدرم . چونكه غرضكارانه يازيلان بركتاب هيچ برمسلمانك ذهنى

تخدیش ایده‌مز [١] . حالبوکه دوستانه یازیلان اثر ، حقیقت اسلامیه‌یه مطلع اولمادیغی حالده اولسانه واقف اولان بر کنجمزك النه کچر ایسه اکا شبهه القا ایده‌بیلور .

شرقلیلرك احوال و عادات ومذاهب ومعتقداتندن بحث ایتمه‌لری حسبیله « مستشرقین » نامنی آلان ذواتك کشف حقیقته خدمتلری استصغار بیورلمسون . دها دونکی کون دیمك اولان ١٦٠٠ تاریخ میلادیسنده ارضك مدورلکنه قائل اولمه‌لرندن طولایی «جوردانو برونولر»ك دین نامنه اوله‌رق میدان سیاستده اودون بیغنی اوزرینه چیقاریلوب انظار عامه‌ده چایر چایر یاقلدیغی بر کره تصور بیورلسون . برده بو کون احراق اولندقلری مقاماته کمال تعظیم ایله هیکللرینك رکز ایدلدیکی دوشونلسون؛ اوروپا و آمریقانك تا مرکزنده برطاقم ارباب غیرت چیقاراق عالم نصرانیتك خصم جانی عد ایدیلان اسلامیت

[١] غریب دکلی‌که یونان محاربه‌سنك ظهورندن بری کنجلرمزك فکرنده بیوك برتفاوت کوریورم . وقتیله بونلردن اوروپا لسانلرینه آشنا اولانلرك اوروپالولره بیوك برمیل وانهماکاری مشاهده اولنیوردی . اشبو محاربه‌نك ابتداسندن بری یونانیلرك کریده وتسالیاده ارتکاب ایتدکلری مظالم وتعدیات میدانده ایکن‌نه اوروپانك اك جدی جرائدینك واك بیوك آدملرینك فکرغرض وتعصب ایله اسلامیت وعثمانیلق علیهنده غرضکارانه مقاله‌لر نشر ونطقلر ایراد ایتدکلرینی کورن کنجلریمز، تعبد درجه‌سنده سودکلری اوروپانك حقیقت حالنه بر درجه‌یه قدر مطلع اولمشلر وآ کا کوره معامله ایتمکه باشلامشلردر .

حقنده اثرلر يازوب حقايق اسلاميه‌يى اقوام نصارا بيننده نشره
جسارت ايتديكى كوز اوكنه كتيرلسون . شوايكى صفحه آره‌
سنده نه‌بيوك تضاد واردر! برايكى عصرظرفنده افكار غربيه‌ده
حصوله‌كلن تحول وانقلاب ، حقيقةً شايان‌استغرابدر. غربليلرك
او احوال ظالمانه‌لرينى شمديكى افكار اعتدالكارانه‌يه تحويله
خدمت ايدن ذواتك سعى و غيرتلرى، البته شايان استصغار
دكلدر .

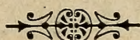
بز، مستشرقين غربيه‌دن آمريقالو مستر قارلايلى انتخاب
ايتدك . چونكه بوذات غربيون بيننده نائل اعتبار واشتهار
اولمش برحكيم ذى اقتدار اولديغى حالده، عثمانلولرايچنده پك آز
طانمشدر . حالبوكه فرانسه تاريخى حقنده اوچ جلد اوزرينه
انكليزجه يازديغى اثرحكيمانه‌سيله فرانسزلرى بيله حيرتده‌براقان
مستر قارلايلك، اوصاف جليلهٔ مصطفويه‌دن باحث اولان
The hero as Prophet نامنده‌كى‌اوتوزقرق‌صحيفه‌لك‌براثرى
اهميتجه آندن دون دكلدر . ايشته بويله برطاقم آثارقيمتدارى
سببيله‌دركه على‌الاكثر بوكبى حكمانك كچيردكلرى عمرمنزويانه
ايله امرار حيات ايدن مستر قارلايلك قبرى ، بوكون زيارتكاه
عمومى اولمشدر . حتى عوام ناسدن اولمسيله قارلايلك مزيت
ذاتيه‌سنه واقف اولميوب حالا برحيات بولنان برادرى، حياتنده
ايكن هيچ كيمسه‌نك نظراعتبارينى قزانه‌مامش اولان قرداشنك
قبرى نصل اولوبده بوكون زيارتكاه اتخاذ ايدلديكنه بردرلو

عقل ایردیره‌مدیکی روایت اولنمقده‌در .

مستر قارلایلك موضوع بحثمز اولان اثری، آثار سائره‌سی کبی، علما ایچون یازلمش اولدیغندن بونده تفصیلات لازمه یوقدر . بر بحث حقنده‌کی افکار ومحاکاتی اویله بر یولده سرد ایدرکه آنی اوقویانلر اولجه اوبحثه بر تفصیل مطلع اولمازلرسه آندن برشی استفاده ایده‌مزلر . برچوق جمله‌لری مبنی علی الحکایه اولوب ارسال مثل طرزنده یازلمشدر . آنکچون اشبو اثری عیناً ارباب مطالعه‌یه تقدیم ایتمکده بیوك برفائده ملحوظ اولمادیغندن آرالرینه ایجاب ایدن ایضاحات علاوه ایدلدی . شویله‌که قارلایلك افاداتی صره‌سیله اوقنورسه متن تماماً وعیناً کورلمش اولور .

انجق غربلیلرك وبالخاصه اوروپالولرك دین اسلام وصاحب شریعت علیه السلام حقنده اك اول نه فکر حاصل ایتدکلرینی واشبو فکرك نه نتیجه‌لر تولید ایلدیکنی ونه کبی تحولاته اوغرایه‌رق بوکونکی حاله کلدیکنی بیلمك فائده‌دن غیر خالی اولدیغندن اول امرده بوبابده برفقره علاوه‌سنه لزوم کورنمشدر .

حکیم شهیر احمد مدحت افندی برادرمز اشبو اثرك فرانسزجه‌یه ترجمه‌سنی درعهده بیوردقلرندن قریباً ترجمه‌سنك دخی دها مکمل برصورتده میدان انتشاره وضع ایدیله‌جکنی ارباب مطالعه‌یه تبشیر ایدرز .

ایلك مستشرقلر

مندرجات : ظهور اسلام وغربك ایلك خرافه‌لری . غربلیلر ایچون کشف حقیقته بادی اولان ایکی حادثه . ایلك فرانسز وانکلیز مستشرقلری . ژان غانیی یه ، ابوالفدا ترجمه‌سی ، سیر نبوی — ساواری ، قرآن عظیم الشانك ترجمه‌سی ، سیر نبی — کوستاو وه‌یل ، محمدالنبی ، سیر ودین نبوی ، سیرة الرسول وترجمه‌سی — قوسه‌ن دو پرسوال ، تاریخ عرب — ویلیام مووير ، قالکوته مجموعه‌سی — دوقتورسپره‌نژر ، قران السعدین ، سیر نبی ، اصابه لابن حجر — عصر حاضر مستشرقلری .

٢ .— معلوم اولدیغی وجهله عربلر عصرلردن بری کوشهٔ انزوایه چکلمش برقوم ایدی . آنلر ایچون اقوام سائره‌نك ترقیاتی دکل اسمی بیله مجهول ایدی . حتی کندی بیله عالمه مجهول ایدی . قدیم جغرافیون کندی زمانلرنده معلوم اولان دنیانی یازدقلری صرده‌ده عربستان شبه جزیره‌سنی دخی هندستان وچین کبی ممالك مجهوله عدادینه ادخال ایتمشلردر . عربستان وعربلر بعدالاسلام شهرت آلدیلر . آنلره عطیهٔ الهیه اولان شریعت احمدیه اویله برمدنیت فاضله تشکیل ایتدی که دنیاده برده‌ها مثلی مشهود اولمامشدر . آرادن اون اوچ عصر کچدیکی حالده مدنیت ، هنوز اوعلویته واصل اولمادی . اقوام مختلفه‌نك علما وحکماسی چوق فکرلر یوردیلر ؛ حقایق اسلامیه‌دن بشقه اساس متین بوله‌مادیلر . مشاهدات وتجربیات اوزرینه مؤسس اولان فنون مثبته‌یه قارشی مذاهب سائره ظل زائل کبی محو

اولوب کیدییور، بیت عنکبوتدن دها واهن اولدیغنی کوستریبور؛ بالعکس فنون مذکوره ایله تأید ایدن حقایق شرعیه قلوب بشر اوزرندهکی حاکمیتنی دها زیاده محافظه ایدییور .

قومیت نزاعیله بیکلرله قبائله آیریلان قوم نجیب عرب ، جهت جامعهٔ اسلامیت ایله نقطهٔ واحدهده اجتماع ایتدکدن صکره عالملرینك خارجنه ایلك تخطی ایتدکلری وقت بیلمدکلری برمدنیته تصادف ایدییورلر ؛ کورمدکلری نیجه احوال وعاداته واقف اولیورلردی . قلیجدن، قالقاندن بشقه سلاح، اوقدن، یایدن بشقه آلت جنك بیلمهین، چاپولجیلق طریقیله غیر منتظم مهاجماتدن ماعدا اصول حربه مطلع اولمیان ذکای عرب، اون سنه ظرفده ایرانیلر ویونانیلر کبی بیکلرله سنهلردن بری کندیلرینی جهانکیر ورهبر مدنیت عد ایدن اقوامه فن حرب تدریس ایدهجك درجهیه ارتقا ایتدی .

شجاعت وبسالت، ذکا ودرایت، انتظام وعدالت، اعتدال ورياضت کبی اوصاف عالیه ایله متصف، اخلاق حمیده ایله متخلق اولدقلری حالده مجرد اعلاء کلمةالله ایچون فتوحاته شتابان اولان عربلره ؛ بویله فعال، کنج ، قلبلری دنیوی و اخروی امیدلر ایله مملو برقومه او اسکیمش اصول ادارهالتنده بولنان اقوامك مقاومت ایتمهلری قابلمیدر ؟

بوقومك ایلك سطوتنه تصادف ایدن حکومت ساسانیه ، صاغدن صوله باقمغه وقت بولمقسزین پامال غزات مسلمین اولدیغی

کبی ؛ خرنستیانلغك بش مرکزندن اوچی : قدس شریف ، انطاکیه ، اسکندریه دخی رایت ظفر آیت مسلمینه موجه کاه اولدی . دردنجی مرکزی اولان قسطنطینیه دخی اسلام اردولرینك تهدیدی آلتنده بولنیوردی. عالم نصرانیتك صوك امیدی روماده قالمش ایدی . حالبوکه دلاوران عرب، غربدن طولاشه‌رق فرانسه‌نك تا وسطنه ، تور شهرینه کلدیکی کبی جنوبدن دخی رومانك قپولرینه قدر یتشمش و سن پیه‌رك صندوقهٔ سیمینی اغتنام کبی بعض تهدیدات ایله برابر پاپالق مقامنی عصرلرجه کندیلرینه جزیه‌کذار ایلمشلر ایدی .

جالب نظر اعتبار اولان مواد دندر که اردوی اسلامك بویله عالمه کوز آچدیرمقسزین برق‌خاطف‌کبی ممالك فسیحه‌یی ضبط واستیلا ایتمسی، یالکز قوای مادیه‌لری سایه‌سنده دکل ایدی . اسلامی مدینهٔ منوره‌دن برعصر ظرفنده بر جهتدن هند وچین سورلرینه ، دیکر جهتدن اقصای غربه وفرانسه‌نك وسطنه قدر جلب ایدن شی، مسلمانلرك عدالتی ، اقوام واممی ظلمه‌دن وینه معناً ظلمه دیمك‌اولان عقائدباطله‌دن قورتارمسی اولمشدر . رایت ظفر آیت اسلامیه‌نك موجه‌نما اولدیغی ممالك اهالیسی‌همان مادةً ومعناً اهل‌اسلامه التحاق‌ایدیویریورلردی. حتی فاتح شهیر موسی بن نصیری اسپانیایه دعوت ایدن ، سبته شهرینك محافظی «قونت جولیانوس» اولدیغی‌کبی‌اردوی اسلام اوروپانك ایچرولرینه‌طوغری ایلرولدکجه اسپانیول‌ملتی‌طرفندن

حسن صورتله استقبال اولنیوردی. «روئن»ه وارنجه‌یه‌قدر خلق
فوج فوج کلوب اردوی اسلامه التحاق ایله‌ده قناعت ایتمیه‌رك
برچوغی مسلمان اولیوردی. بو حال دوام ایتسیدی ینه بوقوت
اسلامی پارسه، لوندره‌یه، برلینه قدرده جلب ایده‌بیلوردی.
رؤسای روحانیه ایچون بوکا بر چاره بولمق، خلقی اسلامدن
تنفیره چالشمق لازم کلیوردی. آنلر ایچون اسلامیت ایله قانون
مناظره دائره‌سنده مباحثه ایتمك ده قابل دکلدی. چونکه قارشو
قارشو یه بولنان شو ایکی دیندن بری استدلال ایله امر ایدییور،
دیکری استدلالدن نهی ایدییور. برینه کوره ترك استدلال
موجب اثم اولیور، دیکرینه کوره استدلال ایله اشتغال باعث
لوم اولیور. بری «ولا تجادلوا اهل الکتاب الا بالتی هی احسن»
آیت کریمه‌سنده امته اهل کتاب اولان موسویلر وعیسویلر
ایله مباحثه‌یه کیریشلدکده قانون مناظره‌یه توفیقاً صورت حسنه‌ده
مباحثه ایدلمسنی امر ایدییور، دیکری ایسه امتی بحثه کیریشمکدن
منع ایدییور. میدان مناظره‌ده شو ایکی مناظردن هانکیسنك
ثبات ایده‌بیله‌جکنی بیانه حاجت یوقدر.

بو سببدن، رؤسای روحانیه اولا خلقی قبول اسلامدن
واسلاملرله اتفاقدن منع، بعده اسلام علیهنه محاربه‌یه تشویق
ایچون یکانه برچاره قالییوردی که سب وشتم و افترا و بهتاندن
عبارت ایدی.

ایشته بومغلوبیت مادیه ومعنویه زمانلرینك یادکاری اوله‌رق

عن قصد اختراع ایدیلان افترالر، بهتانلر عالم اسلامیت اوزرنده عصرلرجه دوام ایتدی. خرستیانلر نظرنده مسلمانلق مدنیتك خصمی، انسانیتك هادمی اولوب پت پرستلكك الك آشاغی درکه سنده ایدی. اسلامیتی تزییف ایچون برطاقم الفاظ تحقیریه اختراع اولندی که مرور ایام ایله السنه ده شتم و تحقیر تعبیراتی عدادینه کیردی. نام جلیل محمدینك برصنم اسمی اولدیغنه قناعت ایدن میلیونلرجه ساده دلان، انسان قیافتنده کلوب کچمشدر. « قرووازاد » نامیله تاریخك الك قانلی صحیفه لرینی تشکیل ایدوب میلیونلرله انسانلرك قانی بهاسنه مال اولان اواهل صلیب محاربه لری، دین اسلام حقنده حاصل ایدیلان بوکبی افکار سخیفه نك نتیجهٔ طبیعیه سیدر. نصرانیتك دوامی، منفعت مخصوصه لری ایجابندن اولدیغی حالده میدان مناظره یی کندینه طار بولان رؤسای روحانیه، خصمه مقاومت ایچون چاره لر تحری ایتدیکی صره ده وقتك ایجابنجه اقوام آراسنده بولنان کرداب افتراقدن استفاده ایدییور. شریعت اسلامیه علیهنده کی افترالری، بهتانلری ایله او کردابی بیولتدکجه بیولتیور. ذاتاً وسائط اختلاط مفقود، اقوام یکدیکرینك حالنی تفتیشه غیرمقتدر اولدقلرندن غرب اهالیسی رؤسای روحانیه لرینك مفتریاتنی حقیقت محضه عد ایدییورلر. عصرلرجه بوحال دوام ایدییور، حقیقت مستور قالیور.

٣— انجق شمس منیر حقیقت، سحاب کذب وافترا ایله

نه‌قدرمدت مستورقالير؟ البته، نهاية‌الامر ينه حقيقت، ظفرياب اولور . آفتاب عالمتاب اسلاميت اوزرينه چكلمك ايستيلان او صنعى حجاب كثيف ايكى وقعه ايله مرتفع اوليور . برى پاپاسلرك نفوذلرينك زوال ونقصانى، ديكرى اوروپاليلرك ممالك اسلاميه ده مستملكات ايدنمه‌لريدر . قاتوليك مذهبى ، ماهيتنى ميدانه قويدقدن‌صكره ، بو مذهب اربابنك هرسوزلرى يكيدن حادهٔ تدقيقدن كچيرلمكه باشلاياليدن برى اسلام حقنده‌كى ترهاتلرينك دخى انتقادينه كيريشيليور و بووجهله كذب ودروغلرى ميدانه چيقيور . مستملكات مسئله‌سى‌ده بوكازياده ياردم ايدييور . مستملكات اهالئ اسلاميه‌سيله اختلاط ايدن اوروپاليلر، حقيقت اسلاميه‌يه قارشى حيران اولمقدن‌كندولرينى آله‌مايورلر . جمله‌سنك افكارينه آز چوق تحول كلديكى كبى ايچلرندن مسلمان اولانلرده بولنيور .

ايشته بووجهله قرن سابقدن برى رؤساى روحانيه‌نك تناقص نفوذلرى نسبتنده اقوام مختلفه آراسنده‌كى رقابت آزاليور ؛ اختلاط و مناسبات تكثر ايتدكجه يكديكرينك حالنه اطلاع حصوله كليور ؛ حقيقت اسلاميه‌نك اوزرينه چكلمك ايستنيلن حجاب كثيف دخى يواش يواش مرتفع اوليور . دين اسلامك حقيقةً بردين عالى اولديغى واويله ادعا اولنديغى كبى بت پرستلك اولماديغى وبالعكس بالجمله قواعد اسلاميه‌نك موافق عقل وحكمت ايدوكى آكلاشيليور .

٤ .ـ اسلامیت حقنده‌کی شو نظر عداوت اثری، الك اول تبدیله مبادرت ایتمك شرفی فرانسز وانکلیز اقوامی بیننده مشترکدر . جیبون ، مؤیر ، قوسه‌ن دو پرسوال ، سنت ایلر، وه‌یل ، سپره‌نژر کبی مستشرقین تاریخ دین اسلامی و ادبیات عربیه‌یی تدقیقه قویولدیلر وممکن مرتبه بی‌طرفانه بر محاکمه یوروتمك ایستدیلر. اون‌سکزنجی عصر محررلرندن ده‌ن‌پریدو، آبه‌ماراچی، بوله‌ن ویلیه، وولتر، بامپتون کبی حق نبویه‌ده‌کی روایاتی تحریر ایدنلرده بولندی . لکن بونلرك محرراتندن اوصاف نبویه‌یی و دین اسلامك حقیقتنی استنباط ایتمك بر اوروپالی ایچون غیر قابل ایدی .

٥ .ـ الك اول اوصاف جلیلهٔ نبویه‌یی تحری وتحریره شتابان اولان « ژان غانیيه » در . بوذات ، فرانسوی الاصل اولوب مؤخراً انکلتره تابعیتنه کیرمشدر . ژان ۱٦۹۰ سنه‌سنه طوغری « ناوار » مکتبنده تحصیل ایتدی . عربجه و عبرانیجه ده بیوك بر استعدادی کورونیوردی . اکمال تحصیلدن صکره « سن ژه‌نه ویه‌و » راهبی اولدی . لکن بردن بره رهبانیتی ترك ایله تزوج ایتدی . بعده انکلتره‌یه التجا ایده‌رك پروتستانلق مذهبنه کیردی . بو مذهب جدیده درت ال ایله صاریله‌رق قاتولیکلك علیهنه شدتله یوریمکه باشلادی . بونکله برابر « اوقسفورد » دارالفنوننده لسان عربی تدریس ایدییوردی . بو صره‌ده احوال شرقه دائر عالمانه اثرلر نشر ایتدی . بونلرك الك مهمی

«ابوالفدا» تاريخنك، ترجمه‌سيله برابر، طبع ايدلمسيدر. بو كتابدن استنباط طريقيله يازديغى «سير نبى» ايكى جلد اوزرينه مرتب اولوب ١٧٣٢ تاريخنده «آمستردام» شهرنده طبع اولندى. ١٧٧٠ تاريخنده وفات ايتدى. ژان غانيى‌يه‌دن برى اسلاميت حقنده دها پارلاق اثرلر يازلدى، لكن آنك اثرى بوكون بيله ايدىٔ اعتبار واشتهارده طولاشمقده‌در.

٦.— ظن اولنديغنه كوره، وولتر «عادات اقوام» نام اثرنده حضرت پيغمبر حقنده مندرج اولان فقراتى غانيى‌يه‌نك اثرندن اقتباس ايلمشدر. وقتيله شان محمدى‌يه غير لايق برصورتده مفترياتدن عبارت بر هائله يازمش اولديغنه مقابل مؤخراً اشبو مباحثى تحريره لزوم كورمشدر. بوهائله‌يى تنظيم ايتديكى وقت وولترك جناب رسالتمأب افندمز حقنده‌كى معلوماتى پك ياكاش ايدى. حتى ١٧٤٠ تاريخنده آلمانيا حكمدارى فره‌دريقه يازديغى مكتوبندنده بوجهت مستبان اولمقده‌در. حضرت پيغمبر حقنده يازيلان آثار صحيحه‌يى تدقيق ومطالعه ايتدكدن صكره فكر ونظرى بالكليه تبدل ايتدى. حتى «وصف جليل نبويده مبالغه ايتدى» ديه بعض همشهريلرى طرفندن دوچار اعتراض اولمشدر.

٧.— ژان غانيى‌يه‌نك وفاتندن اون ايكى سنه صكره (١٧٨٢) «ساوارى» طرفندن قرآن عظيم الشانك ترجمه‌سيله برابر آثار معتبرهٔ شرقيه‌دن مأخوذ اولمق اوزره بر «سير نبى» نشر اولندى.

ساواری‌نك اشبو اثری پك زیاده اعتبار قزاندی. بیچاره دها اوتوز سکز یاشنده بوعالم فانی‌یه وداع‌ایتدی . ١٨٢٢ تاریخنده بونك ترجمه‌سی « غارسه‌ن دوتاسی » نام ذاتك نظارتیله تکرار طبع ایدلدی وعقاید اسلامیه‌یه دائر برلاحقه علاوه اولندی .

٨ .— ژان «غانی‌یه»نك شاکردانندن«کوستاو وه‌یل» آنك مسلکنی‌تعقیب‌ایتدی. «محمدالنبی، سیر ودین‌نبوی» نامیله آلمانجه براثریازدی، ١٨٤٣ تاریخنده ستوتغارده‌ده نشرایتدی . بواثرك مندرجاتی، قرآن عظیم الشاندن، نسخه‌سی نادر اولان آثار عربیه‌دن، اسلام‌تاریخندن مأخوذ وطقوزباب اوزرینه مرتبدر. اثرینك نهایتنده علمای اسلامك آثارندن وبالخاصه ابراهیم حلبی‌حضرتلرینك اثرندن مقتبس مستشهدات واردر . بواثری تحریر ایچون چوق وقتلر صرف ایتدی، چوق تتبعات اجرا ایلدی. لکن بونك مراجعت ایتدیکی مأخذلر، ایلروده بیان ایده‌جکمز مستشرقینك مأخذلری قدر کثیر اولمادیغی کبی قدم جهتیله‌ده آنلرك‌درجه‌سنه واره‌مامش ودائما متأخرینك آثارینه مراجعت ایتمشدر. بونکله‌برابر اثری اعتباردن ساقط اولمیوب یازلدیغی زمان هرحالده موجود اثرلره رجحان قزانمشدر.

بوندن‌بشقه‌کوستاو وه‌یل، عبدالمالك ابن‌هشامك «سیرةالرسول» نام اثرینی آلمانجه‌یه ترجمه و ١٨٦٤ سنه‌سنده ستوتغارده‌ده طبع ونشر ایتدی . ابن هشام ایکنجی عصر هجری رجالندن‌اولمغله اثری کتب سیرك همان کافه‌سندن اسکی، ومستشهدات معتبره‌دن

معدود اولمغله برابر بوکون نوادردندر . موسیو ویلیام موویر هندستانده بو اثرك یالکز ایکی نسخه‌سنی کورمشـدر : برینه دهلیده، دیکر ینه قالکوته‌ده متشکل آسـیا جمعیتنك کتابخانه‌سنده تصـادف ایتمشـدر . موسـیو سپره‌نژرده برلینه عودتده برنسخه‌سنی برابر کتیرمش ایدی . بواثر سکزنجی عصرهجریده (٧٠٧) شام‌شریف علماسندن برذات طرفندن اختصارایدلمش وبروقتلر اشبو خلاصه موقع انتشارده طولاشمشدر . موسیو وه‌یل اصـل ابن هشـامك اثرینی ترجمه و ایکی جلد اوزرینه ترتیب ایتدی : جلد اولی ولادت نبویه‌دن بنی‌سـلیم محاربه‌سنه قدر و ٣٩٠ صحیفه ، جلد ثانیسی سویق غزوه‌سـندن ارتحال نبوی‌یه قدر و ٣٩٤ صحیفه‌در. وه‌یل بواثری معلم «سته‌هلین»ه هدیه ایتدی ومصارف طبعیه‌سی اشـبو معلم طرفندن تسـویه اولندی . آندن اول « ووسـته‌نفه‌لد » نامنده برآلمانیـالی‌ده سیرةالرسولك عربجه‌سنی نشر ایامشدی .

٩. — بعده «قوسه‌ن دوپوسوال» طرفندن «تاریخ عرب» نامیله‌معنون براثرنشر ایدلدی که آثارسابقه‌یی کولکه‌ده براقدی. بواثر ، زمان جاهلیتدن اعتباراً تا زمان نبویده قبائل مختلفه‌نك لواء محمدی التنـده اجتماع ایتدکلری وقته قدر قبـائل عربك احوالندن باحثدر . اوچ جلد اوزرینه مرتب اوله‌رق ١٨٤٧ —١٨٤٨ سنه‌لرنده پارسده طبع ایدلدی . بونده قدمای عربك انسـابی ممکن اولدیغی قدر تفصیللندیرلمشدر . بواثر اوروپاده

پك زیاده اعتبار قزاندی . ویر یلان تفصیلاتك مبسوط اولمقله
برابر هپ یکی شیلر اولمسی، موثوقیتی، وقتیله یاکلش آکلاشیلان
ویا هیچ آکلاشلمامش اولان نُجه مـوادك تشریح ایدلمسی ،
عربستانك قبل الاسلام احوالنه دائر معلومات ویرلمسی، اثرك
موضح اولمسی کبی مزایا موسیو قوسەن دوپرسوالك کشـفیات
تاریخیه‌سنه بیوك بر اهمیت ویردیردی؛ کل یوم اهمیتی تزاید ایتمکده‌در.
شوقدرکه مؤلف مومی الیه، اثرنده پك احتیاطلی طاورانمش
ووقایعك تحقیقات ومحاکماتنی ارباب مطالعه‌یه براقمشدر. موسیو
کوستاو وه‌یل، زمان جاهلیت حقنده یالکز برقاچ صحیفه یازمش
ایدی؛ موسـیو قوسەن ایسـه بوجهت ایچون برجلد تخصیص
ایتمشدر. بواثرك الڭیکی والك زیاده شایان مطالعه اولان جهتی‌ده
بودر . اووقتدن بری هانکی برمورخ، تاریخ اسلامه‌دائر براثر
یازارسه مومی الیهه اقتفاءً زمان جاهلیتدن‌ده بحث ایتمکده‌در .
فی الحقیقه حضرت پیغمبرك، ایچلرنده تولد ایتدیکی قومك حالنی
کوسترلمز وزمانك وقایع عمومیه‌سـندن بحث اولنمازسه ، تاریخ
اسلام حقیله آکلاشلماز .

١٠ — بونلردن صکره موسیو «ویلیام موویر» ایله موسیو
«سپره‌نژه‌ر» طرفندن اسـلامیته دائر ایکی اثر نشر ایدلدی .
بواثرلر ممالك اسلامیه‌ده یازیله‌رق اوروپاده طبع اولندی .

موسیوموویر، مقدمه‌سنده کوستردیکی وجهله اثرینی، علماء
اسـلامیه ایله ایتدیکی مباحثاتدن طولایی کسب اشـتهار ایدن

«پفاندر» نامنده‌کی میسیونرك تشویقی اوزرینه یازمشدر . بو اثر اول امرده « قالکوته مجموعه‌سنده » تفرقه صورتینده نشر ایدلمشدی؛ نوعما خرستیانلغی نشر مقصدیله یازلمش اولدیغندن، کمالیله بی طرفانه دکلدر . موویر، هند مسلمانلری نزدنده دها زیاده انتشارایتمسی مقصدیله اثرینی اول امرده هند لسانی اوزره یازمق آرزو ایتدی . لکن بحث ایده‌جکی مسئله‌نك نزاکتنه وهندده بولنان علماء اسلامیه‌دن چوغنك انکلیز لسانه آشنا بولنملرینه بناءً انکلیزجه یازمسنی ترجیح ایتمشدر . موسیو موویر. هرنه قدر میسیونر مسلکنده اولمیوب بنغاله‌ده ملکیه مأمور یتنده مستخدم ایسه‌ده کندیسی وقتیله طریق رهبانیتده بولندیغندن، اثری برنبذه پاپازلق شائبه‌سندن خالی دکلدر . انکچون بوکا بر اثر فنی نظریله باقیله‌مز؛ حالبوکه آتیده بیان ایده‌جکمز سپره‌نژه‌رك اثری او درجه بی طرفانه یازلمشدرکه، اسلامیتیك آلقشلاندیغندن طولایی دوچار تعریض اولمشدر .

١١ . — مع هذا افکار عالیه اصحابی دوقتور «سپره‌نژر»ی بوندن طولایی مؤاخذه ایتمك شویله‌طورسون اسلامیت حقنده‌کی مکتسبات علمیه‌سنه و فداکارلغه تقدیرخوان اولمقده، وکندیسنی بودرجه مساعیٔ جمیله صرفنه مجبور ایدن حسیات صداقتکارانه‌سندن طولایی آلقشلامقده‌درلر . موسیو سپره‌نژه‌رك فکرنجه اوروپالیلر. اوته‌دنبری ازمنهٔ عتیقه احوالنه لزومندن زیاده اهمیت ویردکاری حالده، مسلمانلرك احوالنه لزومی قدر اهمیت ویرمه‌

مثللردر. بو ایکی فقره‌دن برنجیسی بزجه مسلم دکلسه‌ده ایکنجی فقره‌نك عین حقیقت اولدیغنه شبهه یوقدر. آنك ایچون «سپره‌نژر» دها پك کنج ایکن عمرینی احوال اسلامیه‌نك تدقیقنه تخصیص ایتدی. عنده‌نده پك قیمتدار اولان ممالك اسلامیه‌یی طولاشوب بر مدت مسلمانلر ایچنده یشامسنی آرزو ایلدی. اوروپا مدنیتندن مستحسن اولان جهتلرینك شرقه ادخالنی ومسلمانلرك احوالنه وادبیاتنه دائر اوروپالیلره معلومات مکمله اعطاسنی کندنجه بر وظیفه عد ایلدی. بونك اوزرینه هند علیالك اهل اسلام ایله مسکون اولان جهاتنده تام اون ایکی سنه عمر کچیردی. تحری ایتدیکی معلوماتی تماماً الده ایتمك ومسلمانلر بیننده علوم جدیده نشر ایلمك مقصدیله الك مساعد احوالی انتخاب ایلدی. مجرد مسلمان اطفالنی تعلیم وتربیه ایچون اسلام مکتبلری کشاد واداره‌لرینی درعهده ایلدی. کوستردیکی نمونه اوزرینه دیکر بر طاقم مکتبلر دها تأسیس ایدلدی. آنلری‌ده کندی حمایه‌سنه آلدی. اهالئ اسلامیه ایله دها صمیمی بر مناسبته کیرشمك ایچون آنلره مخصوص غزته‌لر تأسیس ایتدی. الك اول ١٨٤٥ ده دهلی شهرنده « قران السعدین » عنوانیله مصور بر رسالهٔ موقوته نشرینه باشلادی. بو نام، مشتری ایله زهره‌نك مقارنتی معناسنی مفید اولوب بوندن‌ده مقصدی، افکار شرقیه ایله افکار غربیه‌نك مقارنتنی اشراب ایتمك ایدی. چونکه زهره شرقه، مشتری غربه اشارتدر. دوقتور سپره‌نژر، بو تشبثده موفق

اولدیغی کبی، چوقلری آنك اثرینه اقتفا ایتدیلر. حتی سپره نژه ر، شرقدن آیرلدقدن اون برسنه صکره بواسلوبده نشر ایدیلن رسالهٔ موقوته نك عددی، اون ایکی یه بالغ اولمش ایدی؛ بونلرك کافه سی ده موفقیت تامه یه نائل اولیورلردی.

دوقتورسپره نژه ر، بونکله ده اکتفا ایتمدی. نظارتی آلتنده انکلیزجه دن هند لسانه پك چوق آثار فنیه ترجمه ایتدیردی. اطفال مسلمینك ذکا ودرایتی امیدینك فوقنده بولدی. یتشدیردیکی شاکردان، چوق کچمکسزین اوروپالیلرك معاونتندن مستغنی اولدیلر وکندی باشلرینه استادلرندن کوردکلری مسلکده دوامه باشلادیلر.

دوقتورسپره نژه ر، شرقلیلر ایله بویله اشتغال ایتدیکی صره ده اوروپایی ده فراموش ایتمیوردی؛ چونکه فراموش ایتسیدی، تا صباوتنده درعهده ایتدیکی وظیفه نك نصفنی اهمال ایتمش اوله جقدی. اوروپایه عودتنده هپ یازمه اوله رق پك چوق کتب اسلامیه کتوردی وبرلین کتابخانه سنه وضع ایتدی. بونلرك یالکز انکلیزجه یازیلان فهرسی باشلو باشنه بر جلد تشکیل ایتمکده در. سپره نژر، بوقدرله اکتفا ایتمدی. جمع ایتدیکی اشبو کتب نفیسه دن بر اثر میدانه کتیرمك آرزوسنه دوشدی، وبونده بالجمله مکتسباتنی خلاصه ایتدی. اول امرده ۱۸۵۱ده الله آباد شهرنده سیر نبی یه دائر براثر نشر ایتدی. بوندن اون ایکی سنه صکره، تدقیقات عمیقه اجراسیله اوچ جلد اوزرینه

مرتب وذها مکمل بر اثر یازدی . بونك ایچون مأخذ اتخاذ
ایتدیکی آثار اسلاف ، تعداد واحصادن افزون اولوب ارتحال
نبوی‌یه قدر بالجمله وقایعی حاویدر .

دوقتور سپره‌نژرك الده ایتدیکی آثار نفیسه ونادره‌یه برمثال
اتیان ایده‌یم. مومی الیه هند کتابخانه‌لرنده اصحاب نبینك تراجم
احوالنه دائر براثر الده ایتمش ایدی . بونده سکزبیك صحابینك
برتفصیل ترجمهٔ حالی مندرجدر . « اصابه » نامیله موسوم
اولان بواثر ، درت جلداوزرینه مرتب اولوب طقوزنجی عصر
هجریده « ابن حجر » طرفندن تحریر ایدلشدر؛ مأخذلری غایت
موثوق ومعتبردر. سکزبیك ذاتك ترجمهٔ حالی ایچنده موثوقیتی
مشکوك اولان، اونی متجاوزدکلدر. سپره‌نژر، بواثری قالکوته‌ده
طبع وتمثیله مباشرت ایلمش ایدی . حتی برنجی جلدی همان
ختام بولمق اوزره ایدی . لکن مدیران مجلسندن کلن برامر
موجبنجه طبعنی تعطیله مجبور اولدی . انجمن مزبورك شایان
اسف اولان بویله برامری اعطا ایتدیکنك سببی اکلاشیله‌مایور.
حتی بویله برامرك ورودندن سپره‌نژر اصلا بحث ایتمه‌مکده‌در.
بونی بزه موسیو موویر، کمال اسف ایله بیلدیرییور . مع هذا
نشرایدیلن برنجی قسمندن دخی دوقتورك نه‌قدر هممات صرف
ایتدیکی وتصادف ایدیلن بونجه مشکلات ایله برابر نه‌درجه‌لرده
موفق اولدیغی مستبان اولور .

١٢ — بورایه قدر تعداد ایلدیککمز، اوروپانك ایلك

مستشرقلريدر. بونلردن صكره نيجه ذوات علوم شرعيه‌يه وتاريخ اسلامه‌دائر اثرلريازمشاردر. كل‌يوم عددى تزايدايتمكده اولان اشبو آثارك تعداد و احصاسى غير قابل برحاله كلمشدر. قرآن عظيم‌الشانك متعدد ترجمه‌لرى اولديغى كبى تفسيره، حديثه‌دائر پك چوق اثرلر يازلمش، علم فقهده ايسه ترجمه ايدلمدك برمسئله براغلمامشدر. يالكز مصر مكتب حقوق معلملرندن «اوژه‌ن قلاوه‌ل» اخيراً احكام‌اوقافه دائر برمقدمهٔ تاريخيه‌دن بشقه ايكى بيوك جلد ميدانه كتيرمشدر.

مستر طوماس قارلایل

۱۳. — مستشرقین غربیه حقنده بسط ایتدیکمز اشبو مقالاتدن صکره صره مستر قارلایلك مقالهٔ حکمت اساله‌سنی شرح وایضاحه کلمش ایسه‌ده اول امرده شونی سویلمه‌لی‌یز؛ که محرر اشبو اثرنده «قهرمان» تعبیر ایتدیکی اعاظم بشریه‌نك انسانلر طرفندن نه صورتله تلقی ایدلدکلرینی کوسترمك ایستیور. آنکچون برنجی قسمنده معبودلك درجه‌سنه چیقاریلان اعاظمی ایلرو سوریيور. ایکنجی قسمنده دخی انبیادن ونمونه‌اوله‌رق نبی آخر الزمان حضرت «محمد مصطفی صلی الله علیه‌وسلم افندمز» حضرتلرندن بحث ایدییور. قسم اولی موضوع بحثمزدن خارج اولمغله بز ایکنجی قسمنی مطالعه‌یه شروع ایدییورز. شو مقدمه‌جك اوزرینه محررك فقرهٔ آتیه‌دن مقصدی کندیلکندن متضح اوله‌جقدر.

۱٤. قارلایل. — شمالده اسقاندیناولر بیننده اعتقاد ایدیلان شرك زمانلرندن؛ او وحشی دورلردن بوسبتون بشقه

برقوم بیننده انتشارایدن بشقه بردین دورینه؛ عربلر آراسنده ظهور ایله‌ین اسلامیت زمانه طوغری ایلرولیورز . عظیم برتفاوت کورییورز. انسانلرك احوال عمومیه‌سنده وافکارنده نه بیوك برتحول وترقی مشهود اولیور ! آرتق قهرمان، کندی وطنداشلری آراسنده معبود صایلمیور؛ بلکه طرف باریدن الهام اولنمش برذات، برنبی عد ایدیلیور .

ایضاح.— اسقاندیناولر «اوده‌ن»نامنده برمعبوده پرستش ایدرلردی. دها طوغریسی «اوده‌ن» نامنده‌کی رئیسلرینی معبود درجه‌سنه چیقارمشلر ایدی . لکن اسقاندیناولر، برانسانی الله اعتقاد ایدنلرك وآکا درلو درلو مصاللر اویدیرانلرك ایلکی دکلدرلر . بوکبی مشرکینك اك اسکیلری، ظلمت مجهولیت تاریخیه ایچنده غائب اولوب کیتمکده‌درلر . مستر قالایل، دیمك ایستیورکه اقوام مشرکه طرفندن معبود اتخاذ ایدیلن اصنام وهیاکل، هپ وقتیله کلوب کچمش اعاظمدن برر ذاتك خیالخانهٔ بشرده قالمش تماثیلندن بشقه برشی دکلدر . فی‌الحقیقه اویله‌در ؛ هرنه‌قدر یونان، مصر، کلدان، هند معبودلری اشخاص مخیله‌دن عد اولنیورلر ایسه‌ده اجرا ایدیلن تتبعات نتیجه‌سنده کوریلیورکه بونلر عن‌اصل بعض ممتاز ورفیعة الدرجات آدملر ایمشلر ، وفاتلرندن صکره کندیلرینه اسناد اولنان وقایع فوق العاده مبالغه‌لندیریله، مبالغه‌لندیریله خرافات درجه‌لرینه قدر واردیر-لمشدر. حتی کتب تفاسیرده بیان ایدلدیکنه کوره قرآن عظیم الشانده

اسملری مسطور اولان ود، سواع، یغوث، یعوق، نسر آدلو عرب
بتلری صلحادن بر طاقم ذواتك اسملری ایمشلر؛ وفات ایتدکلری
زمان تبرکاً آنلر ایچون برر هیکل رکز ایدلمش؛ مرور ایام ایله
اشبو هیاکلك وضع اصلیسی اونودلمش و آنلره معبود اولمق
اوزره تعبد ایتمکه باشلانمشدر . بعده اشبو اصنام، تداول ایادی
ایله قومدن قومه کچمش ودکلب قبیله‌سنه، سواع همدان قبیله‌سنه،
یغوث مدحج قبیله‌سنه، یعوق مراد قبیله‌سنه. نسر دخی حمیر
قبیله‌سنه انتقال ایتمشدر .

فقط اسقاندیناولرك بر آدمی الله مرتبه‌سنه چیقارملری
دیکر میتولوژیلر قدر اسکی دکلدر . بر قوله کوره همان همان
حضرت عیسی ایله معاصر و دیکر اقواله کوره میلاد عیسادن
اوچ عصر صوکره اسوچ نوروچ، دانیمارقه ایله بعض جزایردن
متشکل بولنان اسقاندیناویایه آسیا طرفلرندن بر بلوك مهاجر
سوق ایدرك تمدین ایله‌ین « اوده‌ن » نامنده‌کی رئیس بالآخره
خلقك وهمنده بیولتیله، بیولتیله رب الارباب ورب العالمین درجه‌
لرینه‌قدر واردیرلمشدر. تاریخك «اوده‌ن»ه تعیین ایلدیکی زمان
بیله بالنسبه دونکی دیمکدر . زیرا اوزماندن یوزلرجه سنه اول
کلمش اولان پادشاهلرك سکه‌لری، مؤلفلرك کتابلری حالا
الیمزده‌در ؛ بو سکه‌لری ضرب و بوکتابلری تألیف ایدنلره
« اشبو زماندن اوچ، بش یوز سنه صوکره بر آدم کله‌جك، که
تبعه‌سی کندیسنك ژوپیتر اولدیغنه قناعت ایلیه‌جکدر » دینلسه

ایدی « دلیمی اولدیکز ؟ هیچ بوندن صوکره عقل بشر بویله شیلره قناعت ایده‌بیلورمی ؟ » جوابنی ویررلر ایدی. حالبوکه اسقاندیناولرك اوده‌نی معبود اعظم درجه‌لرینه واردیرمه‌لری وفاتنی متعاقباً وقوعه کلمش اوله‌ماز. او ده‌ن وفات ایده‌جك، آنکه دوشمش قالقمش اولانلر دخی وفات ایده‌جك، بونلرك برحیات اولدقلری زمانلرك وقوعات صحیحه‌سی اونوتیله‌جق، اووقوعات صحیحه‌نك یرینه برطاقم خیالات قائم اوله‌جق‌ده اوده‌ن دخی بوخیالات وخرافات دلالتیله خلقك ذهننده معبود اعظم‌اولمق‌درجه‌سنی بوله‌جق. بونك ایچون‌ده هیچ اولمازایسه اوچ عصر قدر زمان مرورینه لزوم کوریلور ایسه «اوده‌ن»ك معبود اعظم اعتقاد اولنمسی تمام رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم افندیمز حضرتلرینك بعثتلری زمانلرینه مصادف اولور. واقعا بوحالده‌ده قارلایلك نبوت احمدیه‌یی اوده‌نك الوهیتی ایله مقایسه‌سی پك بجا اولور. میلادك آلتنجی عصری اواخرنده، یدنجی عصری اوائلنده آوروپانك شمال طرفنده بر آدمی‌معبود اعظم مرتبه‌سنه ترفیع ایلدکلری حالده؛ زمانه قدر هیچ بر مدنیتك روزکاری بیله اسمه‌مش بولونان عربستانده برذاتك کمال صدق وجدان ایله « انا بشر مثلکم یوحی الی » دیمسنده‌ك معند دینسزلر دخی استبعاد ایده‌جك جهت بوله‌مازلر.

واقعا اسقاندیناولر اوده‌نی خالق کل عد ایتمزلر ایمش. احتمالکه آندن اول دخی کائناتك خلق اولنمش بولندیغی حقنده

بعض خاطره‌لری باقی ایمش . مع هـذا مخلوقات ومکونانی نوع بشرك انظار استفاده‌سنه تودیع ایدن « اوده‌ن » اولدیغنی اعتقاد ایدرلر ایمش . عقل وحکمت وشعر وفصاحت وحرب وشجاعت کبی انسانك کافهٔ اسباب بختیاریسی اوده‌ندن کلور ایمش . یونان میتولوژیسـنك اوزون اوزادی یه بحث ایلدیکی ایکنجی درجه‌دکی معبودلرك رئیسی اوده‌ن ایمش . بومعبودك یالـکز برکوزی اولوب اوده کونش ایمش . ایکی اوموزلری اوزرنده ایکی قارغه بولنـور ایمش که احوال کائناتدن بونلر کندیسـنی خبردار ایدرلر ایمش . سکز آیاقلی برآته راکب ایمش . آنك صنمنی ایشته بووجهله تصویر واعمال ایدرلر ایدی .

مع هذا غریب دکلمیدرکه، یالکز کندی یانلرنده اوطور- دیغنی کوردك دیدکلری برآدمی الله مرتبه‌سـنه واردیردقلری زمان اوده‌ن هنوز برپرنس صفتیله قبیله‌سنی آناطولیدن اسقا- ندیناویایه سوق ایدییور ایدی . اوزمان اوده‌نه « شوکونلرده ایزنیق شهرنده برآدمك الوهیتنـه قرار ویریلیور » دیسـه‌لر ایدی البته اودخی شاشار ایدی .

۱۵ . قارلایل .ـــ بوحال ، قهرمانلر دورینك ایکنجی صفحه‌سیدر : برنجی والك اسکی صفحه‌ یی بعدما عودت ایتمه‌مك اوزره مرور ایتمش اولدیغنی بیـان ایده‌بیلورز . تاریخ عالمده هیـچ بروقت وطنداشلری طرفندن الوهیت درجه‌سنه چیقـا- ریله‌جق درجه‌ده بیوك هیـچ برفرد کلیه‌جکدر .

ایضاح . — مستر قارلایلك شوسطرلری یازارایکن بوکون درتیوز اللی میلیون رادەلرینــه واران انســانلرك، همده اك متمدن، اك عالم اولدقلری ادعاسنده بولنان انســانلرك الوهیت درجەســنه چیقاردقلری بر ذاتی تخطر ایتمەمش اولمسی وارد خاطراولەبیلور . آنجق قارلایلك نفی ایتدیکی شی، وطنداشلری طرفندن برکیمسەنك الوهیت درجەســنه چیقارلمسیدر . بیان اولنان ذات ایسه وطنداشلری طرفندن دکل؛ بلکه برقاچ عصر صکره بشقه ممالکتلردە کلن ، بشقه انســانلر طرفندن الوهیت درجەسنه چیقارلمشدر. دها طوغریسی اوذات الوهیت درجە-سنه چیقارلمیوب بالعکس جناب حق انسانلردرکەسنه ایندیرلمشدر.

١٦ . قارلایل . — خیر ! بالعکس شونی صورارزکه کندی یانلرنده اوطــوردیغنی کوردکلری برکیمســەیی حقیقةً «شوعالمك صانعی اولان اللهدر» دیه فکر وملاحظه ایدن هیچ برقوم، برقبیله کلشمیدر ؟ احتمالکه کلەمشدر : دائما برانسان تخطر ایتمشلر، یاخود برانسان کورمشلردر .

ایضاح . — فی‌الحقیقه اساطیر اقوامدن هانکی بری تحری ایدلســه جملەســنك اصلی ، قدرت وعظمتی عالمی محیط اولان برالاه مجهوله واصــل اولدیغی کوریلور . حــتی نص جلیــل قرآنینك شهادتی وجهله مشرکینــه وعبــدهٔ اصنامه « سماوات وزمینی کیم یراتدی؟ » دیه سؤال ایدلسه « الله تعالی حضرتلری یراتدی » دیه جواب ویررلر . « یابو پرستش ایتدیککز شیلر

نەدر؟ بونلرك الندن خیروشر كلمز؛ حجر، شجر مقولەسی شیلردر، بونلری نصل اولیورده معبود اتخاذ ایدییورسکز؟» دینلسه «بزم بونلره عبادتمز، مجرد واجب تعالی حضرتلرینك نزد معنویسنده بزه شفاعت ایتمەلری ایچوندر» دیه مقابله ایدرلر.

١٧ . قارلایل .— مع هذا بعدما بودخی اولمیەجق، فیمابعد بیوك بر آدم معبود اولەرق تاقی ایدلمیەجك .

ایضاح .— انشاءالله .

مستر قارلایل، فقرۀ سابقەده وقتیله اعاظم بشرك غایت اعظام ایدیلوب حتی معبودیت درجەسنه چیقارلدقلرینی بیان ایتدکدن صوکره؛ فقرۀ آتیەده دخی شمدیکی زمانده بیوك عد ایدلمسی لازم کلن ذواته هیچده اهمیت ویرلمدیکنی؛ وبونلردن برنجیسی افراط اولمق حسبیله شایان قبول اولمادیغی کبی؛ ایکنجیسی ده تفریط اولمق حسبیله مقبول برشی اولمادیغنی؛ وهرقومك احوال عقلیەسی، ایچلرنده ظهور ایدن اعاظمی طرز تاقی وقبوللریله مقایسه ایدیله بیلەجکنی سویلمك ایستیور:

١٨ . قارلایل .— بویوك برکیمسەیی معبود اولەرق طانیمق، برخطای فاحش ایدی. مع هذا شونی‌ده تسلیم ایتملی‌یز، که بویوك بر آدم ظهور ایتدیکی وقت آنك نه اولدیغنی، یاخود نەیولده تاقی ایدلمسی لازم کلدیکنی بیلمك، هروقت برامر صعب اولمشدر. برقومك تاریخنده اك معنیدار اولان جهت، ایچلرنده ظهور ایدن بویوك بر آدمی نەطرزده تاقی ایلدکلریدر. انسانلرك

فکر سایملرینك شهادتی وجهله، اوبیوك ذاتده اوصاف الهیه‌یه مشابه احوال واردر [۱]. آنی معبود اولمق، نبی اولمق اوزره‌می تاقی ایتسونلر، یوقسه نه اولمق اوزره تاقی ایتسونلر؟ بو، دائما برمسئلهٔ مهمه اولمشدر، انسانلرك شو سؤاله ویره‌جکلری جوابه کوره، کوچوك برپنجره‌نك آره‌سندن سیر ایدرکبی، احوال عقلیه‌لرینك تاجکرکاهنی مشاهده ایلرز.

ایضاح. — فی الواقع بویوك بر ذاتك نه‌یولده تاقی ایدلمسی لازم کله‌جکی، برمسئلهٔ مهمه‌در. نصارا حضرت عیسایی الوهیت درجه‌سنه چیقاره‌رق نصل خطا ایتمشلر ایسه، یهودیلرده نیجه انبیایی استهزا واستحقار وحتی قتل ایدرلی دوچار خطا اولمشلردر. آنکچون پیغمبریمز صلی الله علیه وسلم افندیمز حضرتلری «انی بشر مثلکم یوحی الی» آیت جلیله‌سیله حق سایملرنده افراط وتفریط اولنمامسی لزومنی بیان بیوریورلر ایدی. برطرفدن کندوسنك بزمکبی بشر اولدیغنی، دیکرطرفدن قاب انورلرینك مهبط تجلیات الهیه اولمسندن طولایی دیکر بشرلردن فرقی بولندیغنی کوستریبورلردی. امتنك اشبو طریق اعتدالدن آیرلمامسی ایچون نیجه کره‌لر «بنی نه‌قدر بیولتور ایسه‌کز بیولتکز، لکن نصارانك عیسی حقنده یاپدقلرینی یاپمایکز» بیوریورلر و «بنی الوهیت درجه‌سنه چیقارمه‌یکز» دیمك ایستیورلردی.

---

[۱] البته بویوك آدم «تخلقوا باخلاق الله» امرینه امتثال ایدن کیمسه‌لردر.

١٩ . قارلایل .— حقیقت حالده بیوك بر آدم دست طبیعتدن خروج ایتمش اولمق حسبیله اودەن، لوتەر، جونسون، بورنس کبی اعاظم هپ بر نوعدندرلر؛ بونلرك اساساً هپ بر جوهردن اولدقلرینی میدانه چیقارمق ایسترم . بینلرندەکی تفاوت عظیم ، عالمك آنلری طرز تلقیسندن، و آنلرك اخذ ایلدکلری شکلدن ایلرو کلیور .

ایضاح .— « اودەن » اسقاندیناولرك معبودیدرکه بالاده بیان اولنمش ایدی . — « جونسون » لوندرەده ١٥٧٤ سنەسنده طوغوب ١٦٣٧ سنەسنده وفات ایتمش دراماتیق بر شاعردر . باباسی بر فقیر پروتستان پاپاسی ایدی. یکرمی درت یاشنه قدر کنجلکنی دیوارجیلق . عسکرلك، قومدیاجیلق کبی صنایعده کچیردکدن صکره شعره هوس ایدرك پك کوزل تیاترو اویونلری وجوده کتورمش ایسەده هجو جهتنه زیاده میال اولدیغی ایچون ذلت ومسکنت ایچنده وفات ایتمشدر: — «لوتەر» ساقسونیاده ١٤٨٣ سنەسنده تولد ایدرك ١٥٤٦ سنەسنده وفات ایتمش وپروتستان مذهبنی وضع ایلمش بولنان ذاتدرکه قلمندن چیقان آثار، قاتولیك مذهبنك نصرانیت صحیحەیی نصل بوزمش اولدیغنی اثبات ایتدیکندن تجدید نصرانیت ایچون پیدا ایلدیکی غیرت اغورنده آوروپاجه یارم عصر قدر بر مدت ظرفنده میلیونلرجه آدم هلاك اولمق مرتبەسنده محاربات وقوعه

کلمشدر [١] . — « بورنس » ١٧٥٩ سنه‌سنده اسقوچیاده تولد ایدرك ١٧٩٦ سنه‌سنده هنوز ٣٧ یاشنده ایکن عشرت وسفاهت بلاسیله وفات ایتمش برشاعردر . اشعاری عن‌اصل اسقوچیا لسانیله یازیلوب صکره انکلیزجه‌یه ترجمه اولنمشدر .

کوریلیور، که هربری برطاقم مواهب الاهیه‌یه نائل اولان اشبو ذواتدن اوده‌ن معبودیت درجه‌سنه چیقارلمش، لوته‌ر برمذهب رئیسی اولمش ، جونسون برادیب خانه بردوش ، بورنس ایسه برشاعر سفیه اوله‌رق قالمشدر .

قارلایلك بوذواتی بردن موقع مقایسه‌یه چکمسی، هربرینك مسلکی، انسانلر طرفندن طرز تلقیسی باشقه ایسه‌ده « قابلیت » دینان شیئك ماهیتی بر اولدیغنی کوسترمك ایچوندر . آنجق بوذاتلرك بیوکلکی ایله حضرت محمد صلی‌الله علیه وسلم افندیمز حضرتلرینك بیوکلکی بیننده نه بیوك فرق اولدیغی ایلروده کوریله‌جکدر .

٢٠ . قارلایل : — « اوده‌ن » ه عبادت ایتمك، بیوك برذات حضورنده محبت وحیرتدن غشی اوله‌رق زانو بزمین تعبد اولمق، قلباً آنك سکان سماواتدن برمعبود اولدیغنه ایناممق فی‌الحقیقه بزم ایچون شایان تعجبدر . شوحالك ناقص برشی اولدیغنه دیه‌جك یوقدر؛ لکن مثلا بربورنسی زمانمزده اولدیغی

[١] لوته‌رك تأسیس ایتدیکی مذهب حقنده «تاریخ اسلام» نام اثر عاجزی‌یه مراجعت بیوریله .

كبي تلقي ايتمكه‌مي كمال تسميه ايده‌جكز : جناب حقك يريوزينه بخش ايتديكي الك بيوك وقيمتدار برعطيه‌يي. «داهيه» تسميه‌ايتديكمز برذاتي ، زمانمزده بزه برعطيهٔ الهيه ايله عالم لاهوتيدن كلن برروحي ، كويا بزه اكلنجه اولمق اوزره كوندرلمش كبي ، محو وهبا ايدييورز، زماده قاريشديرييورز، عبث برحاله ، حال هيچي‌يه ايندرييورز: بيوك برآدمي بوصورتله قبول ايديشه‌ده حقيقي بركمال ديه‌مم . حقيقت حاله نظر ايديله‌جك اولورسه،حتى اسقانديناولرك طوتدقلري مسلكه نسبةً بيله، بورنس حقنده اتخاذ ايديلن طرز حركتك دها آشاغي برحال اولديغنه، و جمعيت بشريه‌نك شمديكي مسلكنك دها ناقص اولديغني ارائه ايتديكنه حكم ايديلير . في‌الحقيقه محبت وحيرت ايله اويله غير معقول برصورتده غشي حالنه كلمك، مقبول برشي‌دكلدر: لكن غير معقول برصورتده ومغرورانه برطرزده محبتدن بالكليه تجرد ايتمك، آندن اشنعدر .

ايضاح . — والحاصل برآدم حدذاتنده نه‌ايسه معاصرلري طرفندن اويله تلقي ايدلمه‌ليدر . بوكا مخالف اوله‌رق برآدمي معبوديت درجه‌سنه واردیرمق نه‌قدر عبث ايسه؛ بورنس كبي فاضل برشاعرك شعرينه اصلا اهميت ويرميه‌رك غزته اوقور كبي اكلنجه مقامنده اوقيوب آتيويرمك وسفاهت شخصيه‌سندن طولايي آثاريني تحقير ايلمك‌دخي‌روا دكلدر . حتى‌بوخصوصده تفريط‌ايتمك، افراط ايتمكدن اشنعدر. زيرا بويوك‌برآدم حقنده

افراط ايتمك نه ديمكدر؟ آني بيولتمك، چوق بيولتمك، لزومندن زياده بيولتمك دكلمي؟. ينه بونك نتيجه‌سی اوذاتك درجه‌سنی تقدير ايتمكدن، قدرشناسلقدن عبارتدر . بويوك برذات حقنده تفريط ايتمك ايسه آنی هيچه صايه‌رق تكبر ايتمكدن، كفران نعمتدن، قدر ناشناسلقدن بشقه برشی دكلدر .

٢١ . قارلايل .— ايشته برقهرمانه تعظيم ايتمك خصوصی دائما متحولدر؛ هردورده متفاوت، هردورده برحسن صورته ارجاعی مشكلدر . دينه‌بيليركه بردورك رأس مشاغلی، بومادهٔ‌يی برطرز حسنده حل ايتمكدر .

ايضاح .— چونكه برقوم كندی بيوكنی معبوديت درجه‌سنه چيقارسه هم اوذاتك بيوكلكنی، همده جناب حقك عظمتی اكلايه‌مامش جاهل برقوم ديمك اولور. مشهوردر‌كه‌نان : « اكرجناب عيسی، الله ايسه كوچوك برالله ايمش ؛ انسان ايسه بويوك برانسان ايمش » ديور؛ چونكه الله ايسه بالجمله ضروريات بشريه‌يه مبتلا اولدقدن بشقه نهايت يقاسنی جلادك الندن قورتاره‌ميه‌رق جانيلر صره‌سنده خاچه كرلمش اولديغندن عاجز برالله اولور؛ لكن انسان ايسه بويوك برانسان ودها طوغريسی برنبیٔ ذيشاندر . بالعكس برقوم كندی بيوكنی حال هيچی‌يه ايندير ايسه قدرناشناسلغی ميدانه قويمش اولور . آنكچون بومسئله قارلايلك كوستردیكی قدر وبلكه دها بويوك برمسئله‌در .

۲۲ . قارلایل .— بز، محمدی سرافراز انبیا اولدیغندن دکل؛ بلکه موقع بحثه چکمکده دها سربست بولندیغمزدن طولایی انتخاب ایتدك .

ایضاح .— مستر قارلایل، وقتیله اعاظم بشر معبود درجه‌سنه چیقارلمقده ایکن بو دور مرور ایدوب بیوك ذواتك نبی عد ایدلمسی دوری کلدیکنی بیان ایتدکدن صکره انبیای عظام حضراتی ایچندن خاتم الانبیاء، شفیع روز جزاء، محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینی انتخاب ایدییور . سبب انتخاب اولمق اوزره‌ده بحثده سربست قالمسی ملاحظه‌سنی اتیان ایدییور . فی الحقیقه انبیای عظام حضراتندن عیسی صلوات الله علی نبینا وعلیه افندمز، عند النصارا معبود درجه‌سنه چیقارلدیغندن، آندن بحث ایتمك مقامه ملایم دکلدر . اولوالعزم انبیادن دیکر برینی ومثلا موسی صلوات الله علی نبینا وعلیه افندمز حضرتلرینی موقع بحثه چکسه بحثده سربست اولمیه‌رق مطلقا توراته واعتقاد نصارایه موافق برصورتده ادارهٔ لسان ایتمك لازم کله‌جك . بونك خارجنده بریولده بحث ایتسه دوچار انواع تعریضات اوله‌جق . آنجق نصارانك قبول وتصدیق ایتمدیکی بر ذاتی موضوع بحث اتخاذ ایدرسه، نیك وبدینه دائر نه‌سویلسه آنلر طرفندن هدف تعریض اولمیه‌جغی محققدر .

بوراده مستر قارلایل، خرستیانلری طارلتمامق ایچون اداره‌لی لسان قوللانیور . حضرت رسول اکرمی سرافراز انبیا عد

ایتمه‌دیکنی کوسترمسی، عندالنصارا نبی صادق بیله عداولنمامسندن طولاییدر. فقط نصارانك Prophète کلمه‌سنه ویردکلری معنی وحکم ایله بزم «نبی ورسول» کلمه‌لرینه ویردیکمز معنی وحکم آره‌سنده عظیم فرق واردر. آنلر ظن ایدرلرکه «پروفت» دیمك وقوع بوله‌جق برشیئی وقوعندن اول، یعنی ورود مسیحی ورودندن اول خلقه اخبار وتبشیر ایدن ذواتدر. حضرت محمد، حضرت عیسادن صوکره کلمش اولدیغندن « آرتق پروفسیلر تمام اولدقدن صکره پیغمبر کلمسنه لزوم قالورمی ؟» دیه‌رد ایتمشلردر. نصارامیانده حضرت محمدی بر «آپوستولوس» یعنی حواری دیه قبوله یاقلاشانلر واردر. آنجق انلره کوره‌ده حضرت پیغمبرك عربستانه کوتوردیکی نصرانیت، آریوس مذهبندن عبارت اولدیغی واو مذهب ایزنیق قونسیلنده رداولندیغی ایچون حواریلکنی دخی ابطال ایدرلر.

٢٣ . قارلایل .— محمد، اصدق انبیا دکلسه‌ده بن کندینی نبی صادق عد ایدرم.

ایضاح .— مستر قارلایلك بوسوزی دخی نصارایه قارشو بك کنایه‌لیدر. فی الحقیقه صدق وکذب نه‌در ؟ اعتقادك واقعه مطابقت وعدم مطابقتی دکلمی؟ بو حالده صدقك درجات متفاوته‌سی اولماز : برشی یا صادقدر، یا کاذب. اکر صادق ایسه کاذب دکلدر، اکر کاذب ایسه صادق دکلدر. بونلرك بیننده واسطه یوقدر. انبیای عظام حضراتنك دخی کافه‌سی صادقدر. صداقتلرینك

درجه‌سنه كوره طبقاته منقسم دكللردر . مسترقارلايك حضرت پيغمبرى دعواى نبوتنده تصديق ايتديكى، بوكلامنـدن منفهم اولديغى كبى، ايلروده‌كى افادات صريحه‌سيله دخى ثابت اوله‌جقدر .

٢٤ . قارلايل .— بوندن بشقه بزدن هيچ برينك دين محمدى‌يى قبول ايتمك تهلكه‌سى اولماديغندن، آنك حقنده مقتدر اولديغم قدر حسن شهادت ايتمك ايسترم .

ايضاح .— محررك « بن، كنديسنى نبى صادق عدايدرم» ديدكدن صكره « بزدن هيچ برينك دين محمدى‌يى قبول ايتمك تهلكه‌سى يوقدر » ديمسى وطنداشلرينى ايلروده حق‌عالئ جناب رسالتپناهيده ايراد ايده‌جكى حسـن شهـادتدن اوركوتمه‌مك ايچوندر . بوندن مقصدى‌ده « بزم آمريقالولردن هيچ برينك دين محمدى‌يى قبول ايتمك تهلكه‌سى يوقدر » ديمكدر، يوقسـه بونى‌ده كندوسنك داخل‌اولماديغنه جملهٔ سابقه شهادت ايدر .

شو جمله‌يى‌يازارايكن آمريقالى «محمد آلكساندرروسل وه‌ب»ك آمريقا غزته‌لرندن برنده وقتيله اوقوديغم برمقاله‌سى خاطريمـه كلدى . محمدوه‌بك نشر اسلام ايله اشـتغال ايده‌رك ومجمع ناس اولان محللرده نطقلر ايراد، جرائد ورسائل ايله نشر مقالات ايليه‌رك وطنداشلرينى دين اسـلامه دعوت ايتديكى معلوم يا . بركون آمريقا اعاظمندن برى وه‌ب افندى‌يى طوتار ديركه : « ياهو ! سـنك بزى دعوت ايتديككك قواعدك كافه‌سى معقول وشايان قبول شيلردر . لكن سن ، بوقوا عده اسلاميت نامنى

ویردکجه وهر کسی دین اسلامه دعوت ایتدکجه کیمسه‌یه قبول ایتدیرمك احتمالی یوقدر . اشبو دعوتکده نائل موفقیت اولمق ایسترمیسین؟ بومذهبه « خرستیانلغك فلان شعبه‌سیدر » دیه برنام ویر . اوحالده موفق اوله‌جغکه هیچ شبهه‌ایتمه .»

کوریورمیسکز ؟ حریفلرك ذهننده « اسلام » کلمه‌سی نه فنا برصورتده یرلشدیرلمشدر. «اسلام» نامی آلتنده سوبلدیکی شیلر نه قدر حقیقت اولسه آنلر ایچون قبولی ممکن دکلدر . ایشته مسترقارلایل همشهریلرینك شوحال اسفاشتمالنی بیلدیکی ایچون «بزدن هیچ برینك دین محمدی‌یی قبول ایتمك تهلکه‌سی یوقدر» دیور .

مع هذا بوافادات‌ده موافق حقیقت دکلدر . هدایت ربانیه ایرشدکدن صکره اکثر زیاده دینسز وملحد کورونن کیمسه‌لرك بیله واصل راه‌هدایت اولدقلرینی بیکلرله مشاهده ایدییورز. تاریخ بوکا شاهد اولدیغی کبی، زمانمزده دخی امثالنی کورمکده‌یز. دها برایکی عصراول جدی وصمیمی خرستیان اولدیغی حالده مسلمانلره مشابه حرکتده بولندیغندن ومثلا جمعه کونی بیاض لباس کیدیکندن طولایی نیجه کیمسه‌لر آتشه القا اولنور ویاصور سائره وبیك درلو اشکنجه ایله دیار عدمه کوندریلور ایکن؛ بوکون بر«وه‌ب»ك چیقوب خرستیان کنیسالرنده اسلامیتی نشر ایچون وعظ ونصیحت ایتمسی، بر«عبدالله کوویلیام»ك خرستیانلق علیهنده واسلامیت لهنده اوله‌رق عالم نصرانیت ایچنده جرائد

ورسائل نشر ایتمسی، و برچوق کیمسه‌لرکده آنلره اتباع ایلمسی بیننده نه بیوك فرق واردر . «اسلام» کلمه‌سنك آغزه آلنمسی کفر عد ایدلدیکی زمانلر، بر کون اولوبده عالم نصرانیتك مراکزی اولان ویانه، پاریس، برلین، لوندره، حتی پترسبورغ ده جوامع شریفه بنا اولنه‌جغنی؛ سحر وقتی مؤذنلر منارەلره چیقوب «الله اکبر، دین اسلام حقدر، محمد حقدر» دیه عالم نصرانیته تلقین دین ایده‌جکنی بری چیقوب سویلامش اولسیدی هیچ کیمسه بوکا احتمال ویررمیدی ؟

کیمك عقلنه کلور ایدی، که: ایلروده «یاسه‌نت‌لو وازون» نامنده بر راهب چیقاجق؛ پارسده، اوت ! تعصب نصرانیتك مرکزلرندن اولان پارسده بر «پولتیق مسلمان» تشکیل ایده‌جك وبوتشبثنده موفق اوله‌جق وبویله برحرکت جرأتکارانه‌سنك جزاسی اوله‌رق یالکز صنف رهبانیتدن طردیله اکتفا اولنه‌جق!

ینه کیمك عقلنه کلور ایدی، که «غرەنیه» نامنده بر فرانسز علناً مسلمان اولدقدن صکره، همشهریلری طرفندن تامین ایدلمك شویله طورسون، بالعکس مجلس مبعوثانه ، نیجه کره‌لر مسلمانلر علیهنه (قروواراد) تشکیل ایدن فرانسه مجلس مبعوثانه اعضا انتخاب اولنه‌جق واوراده هیچ برممانعت کورمکسزین وبلکه حکومتك حمایه‌سنه مظهر اوله‌رق عباداتنی علناً اجرا ایده‌جك و بونکله‌ده اکتفا ایتمیه‌رك عالم نصرانیتك اسلامیتی یکانه مدار اتهام عد ایلدیکی تعدد زوجات مسئله‌سنك محاسنندن

بحث ايده‌رك فرانسه قانوننه قبول ايدلمسنى تكليف ايده‌جك !

ينه كيمك عقلنه كلور ايدى، كه پارسده ونيورق، شيقاغو كبى آمريقانك بلاد جسيمه‌سنده اسلاميت نامنه لوجه‌لر تشكيل اولنوب مسلمانلرك آيينى اوزره حركت اولنه‌جق !

بو وقوعاتك كافه‌سى « بزدن هيچ برينك دين اسلامى قبول ايتمك تهلكه‌سى يوقدر » كلامنى رده كافى برر برهان دكلمى؟ .

٢٥ . قارلايل . — حقيقت محمديه‌يه اطلاع ايتمه‌نك چاره‌سى شودر : محمدك عالمى نه‌يولده تلقى ايتديكنى اوكرنه‌لم؛ « عالم آنى نه يولده تلقى ايتمش وايدييور ؟ » سؤالنه‌بالسهوله جواب اعطا اولنه‌بيلور .

ايضاح . — ديمك ايستيور، كه فخر عالم صلى الله عليه وسلم افندمز حضرتلرينه برنبى صادق نظريله‌مى، يوقسه (حاشا) يالانجى برشعبده باز نظريله باقمه‌ليدر ؟ بونى حل ايتمه‌نك الك قولاى طريقى آنك عالمى نه يولده تلقى ايتديكنى اوكرنمكدر . زمان سعادتلرنده عالمى كندى اغراض نفسانيه‌سنه‌مى خادم ايتمش، هوى وهوسنه اويارق تبعه‌سنى كندوسنه ملعبه‌مى قيلمش، يوقسه هرمعامله‌سنده جدى اوله‌رق ابناى جنسنى طريق مستقيمه‌مى تشويق وترغيب ايلمش . اكر بو جهت حل اولنورسه عالمك آنى نه‌يولده تلقى ايتديكى‌ده مستبان اولور . فى الحقيقه تاريخ اسلام بزه كوسترييور وتواتراً اثبات ايدييور كه پيغمبر ذيشان افندمز حضرتلرى زمان بعثته قدر اخلاق ممدوحه‌لريله

وطنداشلرینك امنیت کاملەسنی قزاندقلری کبی بعثتلرندن صکره انسانلری درکهٔ اشرا کدن قورتارمق . اخلاق فاضـله ایله متصف قیامق ایچون هردرلو فداکارلغی اختیار ایتمش . تبلیغ احکامدن منعی ایچون ایدیلن تهدیدلره اصلا قولاق آصمادیغی کبی امر تبلیغدن فراغت ایتمسی ایچون تکلیف ایدیلن رشوتلره، ریاستلره دخی تنزل ایتمەمش وهرسوزینك باشنده « بن، سزه تبلیغ احکام خصوصنده طرف باریدن مأمورم ؛ بونك ایچون هیچ براجرت ایستەمم، مقـابله قبول ایتم » کلامنی تکرار بیورمشلردر. التمش سنەدن زیاده دوام ایدن مـدت عمرلرنده امر تبلیغده اصلا جدیتدن آیرلمادیغنی ودائما اوصاف جلیلەایله متصف اولدیغنی کورن اقرباسی وهمشهریلری کندوسـنی نبی مرسل اولمقدن بشقه نەصورتله تلقی ایده بیلورلردی ؟ ایشـته شومدت قلیله ظرفنده بالجمله عربستان خلقی کندوسنك دعوای نبوتنی تصدیق وکتوردیکی دینی قبول ایتدکلری کبی ارتحالندن صکره دخی یوزلرله اقوام، راه هدایتده آنلره پیرو اولمشلردر.

۲٦ . قارلایل .— محمـدك حیلەکار بریلانجی ، مجسم بر ساختەکار اولدیغی، دینك صاچمه صاپان برشی ایدوکی مثـللو اوتەدنبری دوران ایدەکلن شایعات، همان کیمسه طرفندن التزام ایدلمەمکه باشلامشدر .

ایضاح .— مستشرقلر سایەسنده !... اوت! دها هنوز « باشلامشدر » . تحری حقایق ایلرولەدکجه دها نەلراولەجغنی

اللهدن بشقه کیمسه بیلمز . یالکز ماضیدن مستقبله استدلاله
مقتدر اولانلر، شمدی‌یه‌قدر حقایقك بوقدرجق میدانه‌چیقمش
اولمسنه نظراً بوندن‌صکره‌سیچون دها بیوك عنایات الهیه‌یه
منتظر اولورلر .

باقکز وولتر نه‌دیور : «ای‌جاهللر، ای‌احمقلر! دیکر برطاقم
جاهللر دین‌اسلامك شهوت آمیز وهوا پرست بردین اولدیغنه
سزی ایناندیرییورلر . حقیقت حال بویله دکلدر . پك چوق
خصوصات سائره‌ده سزی اغفال ایتدکلری کبی بومسئله‌ده‌دخی
اغفال ایدییورلر . ای راهبلر، منزویلر، پاپاسلر! شهر رمضان
ایام صیفه تصادف ایتدیکی وقتلر سزی امساك زماننده‌ن اقشام
غروب زمانه قدرییوب ایچمکدن منع‌ایتسه‌لر؛ قماراویناماقدن،
شراب‌ایچمکدن منع‌واویناديغکز ویاایچدیککزصورتده نارجحیم
ایله انذار ایلسه‌لر؛ بلاد حاره‌ده کائن قطعهٔ حجازیه‌یی زیارته
ومالکزك قرقده برینی سنوی تصدقه سزی مجبور قیلسه‌لر؛
اون‌سکز قادین ایله معاشرته آلشمش ایکن بردن بره دردده
ایندیرسه‌لر؛ طوغری سویلیکز ! بویله برمذهبه هوا پرست
نامی ویریله بیلورمی؟»

۲۷ . قارلایل .— غیرت جاهلانه ایله آنك حقنده
جمع‌ایدیلن اکاذیب، آنجق کندیمز ایچون موجب عاروشیندر.

ایضاح .— آکا نه‌شبهه ! .... ضیای شمسه تحمل
ایده‌مه‌ین شبپره چشمان ، کونشك ضیای مضر برشی اولدیغنه

دائر برطاقم مقالات اختراع ايدرلرسه قصور شمسك ضياى حيات بخشاسنده‌مى، يوقسه كنديلرنده‌مى؟ البته شمسك ضياسنده دكلدر.

٢٨ . قارلايل .— ازجمله، بركوكرجين حكايه‌سى واردر. كويا محمد، بركوكرجينى قولاغندن نخود دانه‌سى آلوب يمكه آلشديرمش . صكره بوكوكرجين، وحى كتيرن ملك يرينه قونمش. «پوقوق» بوحكايه نهايه ثابت اولديغنى «غروتيوس»دن صورمش ايدى . غروتيوس دخى بونك صحتنه دلالت ايدن هيچ براماره اولماديغنى بيلديردى. ايشته بوكبى آكاذيبك اورتادن قالديرلمسى زمانى حلول ايتمشدر .

ايضاح .— « پوقوق » ١٦٠٤ سنه‌سنده تولد و ١٦٩١ سنه‌سنده وفات ايتمش برعلم‌الاهى معلميدر . ايلك مستشرقلردندر. اوقسفورد دارالفنوننده تعلم ايتمشدر . شرق طرفلرينه سياحتله السنهٔ شرقيه‌يى وبالخاصه لسان عربى اوكرنمش ايدى . برچوق آثارى واردر . ازجمله تاريخ ابوالفرجى انكليزجه‌يه ترجمه ايتمشدر . سياحتدن عودتندن صوكره اوقسفورده لسان عرب تعليميله اشتغال ايدردى .

«غروتيوس» ١٥٨٣ ده هولانده‌ده طوغوب ١٦٤٦ ده مكلمبورغده «روستوى» نام محلده وفات ايتمش، هم شاعر، هم اووقات، هم ديپلومات برآدمدر. حياتنك قسم سياسيسى، پك مغلق اولوب بعض پولتيقه ايشلرندن دولايى مؤبداً حبسه

محكوم اولمش وايكى سنه ياتدقدن صوكره قاريسى كتاب صنديغى ايچنــه قويه‌رق قاچيرمش، ينه طوتلمش . بر آره‌لق مشــهور اسوچ قراليچه‌سى قريســتينه چاتوب انك طرفندن ســفارتله فرانسه‌يه‌كلمش واوراده « ريشليو » و«مازارن» كبى رجال‌دولتله كچينه‌مه‌مش . حاصلى سياساتى بكنلمك قابل اولميان بر آدمدر . لكن برچوق آثارى اولوب ازجمله حقوق دول علمنك همان واضعلرندن معدوددر . اك مشهور اثرلرندن برى، نصرانيتك ديانت حقيقيه اولديغنــه دائر اثرى اولوب بونده اســلاميته بيوك، بيوك تعريضلر ايتديكى بعض آثارده منظورمز اولمشدر . عهدعتيق وعهدجديده دائر شرح وحاشيه‌لرى اولوب بونلرده دخى تورات و انجيله عائد بعض مســائلك قرأن كريمده بشقه درلو حكايه اولوندقلرينى يازمشــدر . بوحالله نظراً ظن اولنه بيلوركه حضرت رسولك آلشقين كوكرجينى فقره‌سى يا«غرو - تيوس»طرفندن ايجاد اولنمش وياخود هيچ‌اولمازايسه بوروايت آنك طرفندن دخى نقل ايدلمش اولديغى ايچون پوقوق « بو حكايه‌نك نه ايله ثابت اولديغنى » كنديسندن صورمشدر. زيرا غروتيوسك تاريخ وفاتنه دقت‌اولنورايسه اواثنالرده «پوقوق»ك دخى عربستاندن عودت ايتمش‌اولديغى اكلاشيلور. ابوالفرجك مترجمى اولان پوقوق ، آثار عربيه‌ده بويله برهذيانه تصادف ايده‌مديكندن، بونى نره‌ده كورديكنى آكلامق ايچون غروتيوسه اوسؤالى صورمش‌ده اودخى حقيقتى پوقوقدن ستر ايده‌ميه‌رك

اصلی اولمادیغی جوابنی ویرمش اوله‌بیلور . مستر قارلایلك
صورت استبعادی دخی بو احتمالاتی اوقشایور .

٢٩ . قارلایل .— بو ذاتك آغزندن چیقان کلمات، اون
ایکی عصردن بری والحالة هذه یوزسکسان میلیون انسانك
رهبر حیاتی اولمشدر . بز، نصل خلاق عالمك اثر صنعی ایسه‌ك ،
اشبو یوزسکسان میلیون نفوس دخی اثر صنع الاهی‌در .

ایضاح.— جغرافیون ، وقتیله اهل اسلامك عددینی یوز
سکسان میلیون تخمین ایتمش ایسه‌لرده اول وقت چینده
اسلامیتك انتشارینه دائر برفکر مفقود اولدیغی کبی جهات
سائره‌ده‌کی مسلمانلرك عددی دخی غیرمعلوم ایدی . بوکون
اهل اسلامك اوچیوز میلیون زاده‌لرینه واردیغی تصدیق
ایدلمکده‌در . اخیراً اجرا ایدیلن تحریر نفوسده هندستانده
اهل اسلامك آلتمش میلیون اولدیغی آکلاشلمشدر . چینده‌کی
مسلمانلرك سکسان میلیونه بالغ اولدیغی ظن ایدیلیور . علی‌
الخصوص آفریقاده ازمنهٔ اخیره کاشفلری، نه‌قدر ایچروکیدرلر
ایسه هپ اهل اسلام ایله مسکون اولدیغنی کورمکده‌درلر .

اك زیاده اهمیت ویریله‌جك مواددندرکه اون ایکی عصردن
بری بونجه میلیونلرله انسانلره او کلام رهبر اولمش واو آدملرك
ایچنده غزالیلر، محی الدینلر، ابن سیناورشدلر، زمخشریلر،
تفتازانیلر، جلال الدین رومیلر کبی ذوات کلمش‌ده بو اعاظمك
هیچ بری نبوت محمدیه‌نك حقیقتنده شبهه ایتمه‌رك اساساً

کندوسنی، پیغمبر وقرآنی، کلام‌الله اولمق اوزره بعدالقبول مسئله‌لرینی هپ اواصله تفرع ایدن شیلر اوزرینه یوروتمشلردر. بوکبی اغاظم دکل آ. معتزله فلان کبی کویا اسلامك « ئه‌ره‌زی » لری عد اولنان صنوف بیله بوبابده شبهه ایتمه‌مشلردر . بوکا قیاساً موسویلر وعیسویلر ایچنده حضرت موسی وعیسایه، تورات وانجیله معارض اولانلرك اهمیتی پك بیوکدر .

۳۰ . قارلایل . — فی یومنا هذا، عبادالله ایچنده محمدك سوزینه ایناناتلر، دیکر هر هانکی بر کلامه اعتقاد ایدنلردن زیاده‌در .

ایضاح . — فی‌الحقیقه عالم نصرانیتك درتیوز اللی میلیونه واصل اولدیغی دوشونیلورسه قارلایلك شو محاکمه‌سی مستبعد کورنور . آنجق عالم نصرانیتك اوچ قسمه آیرلدیغی وبونلردن هر بری دیکرینی تکفیر ایتمکده اولمسی حسبیله بشقه بشقه برر دین اولدیغی نظر اعتباره آلنورسه قارلایلك مقایسه‌سی تصدیق اولنور . چونکه عالمده بولنان قاتولیکلر ۱۷۰ میلیون، اورتودوقس مذهبنده اولانلر ۱۵۰ میلیون، پروتستانلر دخی سکسان میلیون مقدارنده کوسترلمکده‌در . بونلرك ایچنده تشکل ایدوب یکدیکرینی طانیمایان فرقه‌لرده حسابه قاتیلورسه هر بری برر مذهب مخصوصه سالك اولان ملل نصارادن بهرینك اهمیت وعددی تناقص ایدر . اسلامیت ایچنده دخی فرقه‌لر، مذهبلر وارایسه‌ده آنلرك جمله‌سی اهل قبله اولوب یکدیکرینی تکفیر

ایتدکلرندن جمله‌سی بردن ملت معظمهٔ اسلامیه‌یی تشکیل ایتمکده‌درلر .

۳۱ . قارلایل .— قادر مطلق حضرتلرینك بونجه عبادینك محیا ومماتی اولان برکلامك حقیر وذلیل برشعبده‌بازلق اولدیغنی فرض ایده‌بیلیرمی‌یز ؟

ایضاح .— حاشا !... بویله برشیئی فرض ایتمك ، کتاب حکیمك حکم ومزایاسنه ذره قدر واقف اولمامغه وابسته‌در . بو ، اویله برکتاب میندرکه فصاحت وبلاغتی اعجاز درجه‌سنده اولدیغی کبی تأسیس ایتدیکی مدنیت فاضله ، عقل بشرك ادراك ایده‌میه‌جکی درجه بالاتردر . اشبو کتاب حکمتصابك وضع ایتدیکی قواعدك خارجنده هرهانکی برقاعده اتخاذایدلسه حقیقته وصول میسر اولمادیغی نیجه تجربه‌لر ایله ثابت اولمشدر . بوکلام ، سائر کلاملره مقیس اولمیوب بونك عباره‌سندن برمعنی آکلا - شلدیغی کبی ، اشارتندن ، دلالتندن ، اقتضانندن دخی بشقه‌بشقه معنالر منفهم اولور . اون ایکی عصردن بری میلیونلرله اقوامی اداره‌ایدن قوانین عدلیه وسیاسیه وعسکریه هپ آندن اقتباس اولنمشدر . بویله برکلامی تحقیر وتزییفه قالقشمق ، تعصب ومکابره‌دن بشقه برشیئه تحمل اوله‌ماز . زمان نبویده صنادید واکابر قریشدن آنك حقنده زبان تعرضی اطلاق ایدنلر بولنمش ایدی . طرف رسالتپناهیدن « اکر الیکزدن کلیرسه سزده بوکا بکزر برسوره کتوریکز »دیه تحدی‌ودعوی

بیورلدی . بونجه بلغای عرب اول کلامك بلاغتنه قارشو زانوبزمین حیرت اوله‌رق اظهار عجز ایتمکه مجبور اولدیلر .

۳۲ . قارلایل . — بن، کندی رأیمجه بویله بر فکری خاطریمه بیله کتورهمم . بوندن دها ملایم شیلره اعتقاد ایدرم .

ایضاح . — البته قرآن عظیم الشانك دقایق ومزایاسنه ممکن مرتبه واقف اولوبده فکری غرضدن وتعصبدن عاری اولان هرمرد حقیقت پرست، بویولده حرکت ایدر .

۳۳ . قارلایل . — اکر ساخته‌کارلغك بودرجه‌ایلرولمش اولدیغی تصدیق ایدیلورسه انسان بوعالم حقنده نه دیه‌جکنی شاشیرر قالور .

ایضاح . — قابلمیدر، که برشخص چیقسون؛ زوجه‌سنی، اولادینی، اعمامنی والحاصل اقربا وتعلقاتنی ، احبا واوداسنی ساخته‌کارلقله اقناع ایتدکدن صکره بالجمله وطنداشلرینی قاندیرسون؛ آندن صکره‌ده‌یوزلرله اقوام کندی آرزوی‌وجدانیلریله آکا اتباع ایتسون ؟ مفخر موجودات صلی‌الله‌علیه‌وسلم افندمز حضرتلرینك صدق‌واستقامتنه بیوك بردلیل دکلیدر، که‌کندوسنه الك‌اول اتباع‌ایدنلر، الك‌زیاده‌خصوصیت احوالنه واقف اولانلردر . اکر آنلر حاشا ! ذات رسالتمآبلرنده ساخته‌کارلق دکل، قاعدهٔ صدق واستقامته ذره‌قدر مغایر برحال وحرکت کورمش اولسه‌لر ایدی، عصوبت قومیه وملیه‌لری آکا اتباعه مساعده ایدرمیدی؟ و آنك دعوای نبوتنی کندوسندن زیاده التزام

ایده‌رك مالل‌رینی، جانلرینی اویولده افنا ایدرلرمیدی؟ ذاتاً الك
بیوك خصماسی بیله کندوسنه نه‌دیه بیلدیلر؟ مزیت انسانیه‌سنه،
اخلاق حمیده‌سنه خلل ویره‌بیله‌جك برشی سویلیه بیلدیلرمی؟
الك بیوك افترا وبهتانلری مجنون اولدیغنی، شاعر اولدیغنی
سویلمکدن عبارت ایدی. جنتی حقنده کتیردکاری دلیل ایسه
آبا واجدادلرینك اوته‌دنبری معبود اتخاذ ایتدکاری، هر درلو
کار زارده لطف وعنایتلرینه مراجعت ایلدکاری اصنامه «بونلر
حجر، شجر مقوله‌سی شیلردر؛ عبادته لایق دکللردر؛ ایشتمزلر،
کورمزلر، نیك وبدی فرق ایتمزلر؛ خیر وشره اقتدارلری
یوقدر؛ بونلره عبادتدن وازکچیکز. جمله‌سنك خالق اولان
ذات اجل واعلایه اطاعت وانقیاد ایدیکز» دیه‌رك تعرض ایلمسندن
بشقه برشی دکل ایدی. شاعر دیه توصیف ایلمه‌لری ایسه
قرآن کریمك فصاحت وبلاغتنه قارشو مبهوت ومتحیر قالمه‌لرندن
ایلرو کلیور ایدی. حالبوکه آنلرك جنت دیه توصیف ایتدکلری
شیء، محض حقیقت اولوب بلکه اس الاساس حقایقدر. شعر
نامنی ویردکاری قرآن کریم ایسه، بوکون جمله‌مزك الندە اولوب
اقتدارمز درجه‌سنده مندرجاتنه کسب اطلاع ایتدیکمز کتاب
مقدسدر. که ایچنده شعره بکزر برشی اولمیوب الهیاتدن، قصص
وحکایاتدن، احکام دنیویه واخرویه‌دن عبارت اولمق اوزره باشلوجه
اوچ جهتی حاویدر. ایشته پیغمبرك معاصرینندن اولان وحتی
حیاتنه سوء قصد ایدن خصماسنك بولوب سویلیه بیلدکاری

دشناملر، افترالر بوندن عبارت ایدی . اما ذات شریفلرینه ساخته‌کارلق کبی برشی اسناد ایتمك دنائتی خاطر وخیاللرینه بیله کتورمامشلر ایدی . چونکه آنلرك ده علوجنابلری، عصوبت ملیه‌ری واردی . کوزلرینك اوکنده بیویوب درجهٔ کماله کلمش اولان اوذاتك چوجقلقندن بری خصوصیت حالنه تماماً مطلع اولدقلرندن، کندوسندن صدق واستقامتدن بشقه برشی کورمدکلری حالده، آنی ساخته‌کارلقله نصل اتهام ایده بیلورلر ایدی ؟ ایشته همشهریلرینك وحتی خصماسنك بیله حسن شهادتنه مظهراولمش برذات حقنده عصرلردن صکره بلاد بعیده‌ده کلوب مباینت دینیه‌دن بشقه هیچ برمناسبتلری اولمیان وحتی تاریخنه وترجمهٔ حالنه بیله کسب اطلاع ایتمه‌ین [١] برطاقم اشخاصك ساخته‌کارلق اسناد ایتمه‌لری شایان خندهٔ استهزا اولمقدن زیاده سزاوار اسف دکلیدر؟ قارلایلك دیدیکی کبی برذاتك بویله اقربا وتعلقاتنی، وطنداشلرینی وحتی ارتحالندن صکره عصرلر ظرفنده تعاقب ایدن میلیونلرله انسانلری ساخته‌کارلقله اغفاله موفق اولدیغنه قائل اولمق لازم کاورسه آرتق دنیاده هانکی حقیقت شایان اعتماد اوله بیلور ؟ انسانلر ایچون «سوفسطائیه» مذهبندن بشقه کیده‌جك برجهت بولنمیوب «لاادریه» وادیلرنده طولاشور قالور.

[١] حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم افندمزك بر روم پیغمبری اولدیغنه دائر آمریقا غزته‌لرینك برنده برمقاله اوقومش اولدیغمی بیان ایدرسه‌م تعجب ایتمزمیسکز ؟

٣٤ . قارلايل .— تأسف ! ... بوكبى نظرياته ذاهب اولمق، آجينه‌جق برحالدر . اكر جناب حقك مصنوعاتنه ذره قدر اطلاعمز واراسه بوكبى شيلرى تماماً اورتادن قالديرمالى يز . بوترهات « لاادريه» دورينك محصولاتيدر . بونلر، حركت عقليه‌نك دوچار سكته اولمسى كبى برحال اسف اشتمالى ، قلوب انسانيه‌نك حال موته‌دوشنديكنى اثبات ايدر. فكرمجه‌يريوزنده بونلردن زياده كفريات انتشار ايتمه‌مشدر .

ايضاح .— الله، سندن راضى اولسون. اوت! يريوزنده بونلردن زياده كفريات انتشار ايتمه‌مشدر . فى‌الحقيقه صانع عالمى فراموش ايده‌رك بر«اوده‌ن»ى بيولته‌بيولته‌معبوديت‌درجه‌سنه چيقارمق‌وبعده آنك هياكل وتماثيلى اولمق اوزره‌برطاقم احجار واشجاره سجده ايتمك، كفردر . يونانستان قديمه اولديغى كبى، قواى‌طبيعيه‌نك‌حكمتنه عقل ايرديرمامكدن‌طولايى، هربرينه الوهيت اسناد ايده‌رك آنلره قربان‌كسمك ،كفردر . مصرقديمه اولديغى كبى، بيك‌درلو حيوانات واشياى سفليه‌نك قارشوسنده زانوبزمين تعبد اولمق، كفردر. جناب‌حقى سمادن يره ايندىروب برانسانه حلول ايتديرمك، بعده آنى چارميخه كرديروب اولديرتمك، مزاره وآندن‌صكره جهنمه يوللامق، كفردر . والحاصل يريوزنده انتشار ايدن كفرياتك حدوغايتى يوقدر . لكن انصاف ايله باقلسون؛ فخر رسل صلى‌الله عليه وسلم افندمز حضرتلريله‌دين اسلام‌حقنده اختراع‌ايديلن كفريات

بونلره قابل قیاسمیدر ؟ کفر اولمق اوزره تعداد ایتدیکمز
اساطیرك کافه‌سی، تحری ایدلسه جمله‌سنك اصلی واره واره
توحید باری‌یه واردیغی ووقتیله علوم ومعارف وادیان ومذاهبك
انتشارینه مساعد واسطه‌لر اولمادیغندن؛ وجهل، برحال عمومی
اولوب علوم وفنون — دیری دیری مزاره کومولمك نوعندن
اوله‌رق بتون مدت عمرلرنده کندیلرینی مناسترلره ، معبدلره
حبس ایدوب یالکز ایام مخصوصه‌سندن بشقه هیچ بر زمان
انسانلری کورمیان وکندیسنی انسانلره کوسترمیان — برقاچ شخصك
ید انحصارنده بولندیغندن؛ اوحقیقت محضه‌نك سوء غرض اثری
اولمیه‌رق، محضا سائقهٔ جهالتله سوء تفسیردن، سوء تفسیره اوغرایه،
اوغرایه مغایر رضای باری احواله منجر اولدیغی ، مستبان
اولور . یعنی بوادیان ومذاهب باطله، عن قصد اختراع اولنمش
شیلر اولمیوب مرورایام ایله جاهل اقوامك النده شکل اخیرلرینی
اکتساب ایتمشلردر . حالبوکه دین اسلام حقنده انتشار ایدن
اباطیل وخرافات، دیکر طرف رؤساسی جانبندن محافظهٔ منفعت مقصدیله
بالالتزام اختراع ایدلمش وحقیقت اسلامیه اهالیدن ستر واخفا
اولنمشدر . آنکچون قارلایلك بودرجه کفریات انتشار ایتمه‌مش
اولمسنی سویلمکده یردن کوکه قدر حقی واردر .

۳۵ . قارلایل .— حیله‌باز بر آدم، بردین تأسیس ایده-
بیلورمی؟ برحیله‌کار نیچون طوغله‌دن برخانه انشا ایده‌میور ؟
اکر بوحیله‌کار مالزمهٔ انشائیه‌نك خواصنی بیلمز وحقیقةً آکا

تونيق حركت ايتمزسه كيرج، ايله برابر النه هر نه كجرسه جمله سنى ياقار. آنك ياپديغى، برخانه دكل، عادتا برسپورتى يغينى اولور . ميدانه قويديغى بنا، اون ايكى عصر ظرفنده يوزسكسان مليون نفوسك اقامت ايده بيلمسى ايچون بقا پذير اوله ميوب سريع الزوال اولور .

ايضاح .— فى الحقيقه، مالزمهٔ انشائيه دن هر برينك نجه خواصى واردر . مثلا اجسامك برحد آلاستيقيسى واردركه آنك داخلنده برقوت ايله جر ويا تضييق اولندقده، حجملرى تزايد ويا تناقص ايدرسه ده؛ اوقوت عملدن ساقط اولدقدن صكره، اجزالرى حال اصليسنه رجوع ايله شكل اصليسنى اخذ ايلر . اشبو اجسام ايله برخانه ويا بركوپرى انشا اولنه جغى وقت آنلرك ثخنى نه درجه ده اولمق لازم كله جكنى بيلمه ليدركه مرور ايام ايله اوزرينه تحميل اولنه جق ثقلته تحمل ايده بيلسون . وكذا خرجلردن هر برينك بر قوهٔ امتزاجيه سى واردر . وكذا آغاجلرك قوهٔ جاره وتضييقيه لرى حصوله كلدكارى ارضك طبيعتى، زمينك تفاوت ارتفاعى، هوانك تبدلى، كنج ويا ياشلى اولمسى كبى اسباب ايله تخلف ايدر. شمالده و قوراق يرلرده يتيشان اغاجلرك امثال الاستيقيلرى وقوهٔ تحمليه لرى ديكرلرندن زياده در. وكذا دميرك، فونده نك، چليكك هپ كنديلرينه كوره برر قوهٔ جاره وتضييقيه لرى واردر . معمارلق ايده جك اولان كيمسه بونلرى بيلوب بنايى آكا كوره قورمق لازم كلور. برشارلتان، چيقارده بر بناى عالى

حصوله کتوررسه، مالزمهٔ انشائیه‌نك خواصنه کوره حرکت ایده‌میه‌جکندن، یابنایی اکمال ایتمکسزین ویا اکمال ایدرایتمز یاپدیغی شی، خراب اولور. نصل‌که امثالنی کل‌یوم مشاهده ایدییورز. معلومدرکه خام کیرچ ایچنه صو القا ایده‌رك آنی سوندوررلر. شو عملیاتده ٣٠٠ درجه‌قدر برحرارت حصوله کلمکده‌در. اکر اوشارلتان کیرچك بوخاصه‌سنه واقف اولمازسه آندن استفاده ایتمك شویله طورسون دیکر مالزمهٔ انشائیه‌یی‌ده کیرچ ایله برابر احراق ایدر. یا، برشارلتان، برساخته‌کار، برطولاندیریجی برخانه انشاسنه مقتدر اوله‌مادیغی حالده، بردین وضع وتأسیسنه مقتدراوله‌بیلورمی؟ کذباً بردین تأسیسنه قیام ایدن مسیلمة الکذاب، اسود عنسی وسائره‌ده مشهود اولدیغی وجهله؛ آنك ساخته‌کارلقله تأسیس ایتمك ایستدیکی دینه کیمسه تابع اولورمی؟ بویله برشیئه احتمال ویرمك مصنوعات الهیه‌یه مطلع اولمامق دیمکدر. بالاده‌ده بیان ایدلدیکی وجهله بوکبی ترهاته ذاهب اولمق «لاادریه» مسلکنه سلوك ایتمکی انتاج ایدر. عقل متین وقلب سلیم صاحبی اولان برکیمسه، بوکبی کفریاته احتمال ویره‌مز.

٣٦ . قارلایل .— انسانك قوانین طبیعیه‌یه توفیق حرکت ایتمسی، طبیعت وحقایق اشیا ایله مناسبات صمیمیه‌ده بولنمسی لابدر. یوقسه طبیعت، آکا جواب رد اعطا ایدر.

ایضاح .— کائناتده فرما نفرما برطاقم قواعد واردرکه لسان شرعده آنلره « عادةالله » تعبیر اولنور، حکما طرفندن‌ده

«قوانين طبيعيه» دينلور . ازجمله جاذبه قانونی ایجابنجه مرکز
ارضده بولنان قوتك بالجمله اجسامی داخلنه طوغری چکمسی،
بلوطلرده بولنان قوای الکتریقیه‌نك یوکسك محللره تصادف
ایتدیکی وقت بوشاله‌رق صاعقه حصوله کتورمسی، صولرك لاینقطع
تأثیر حرارتله تبخر ایدوب مؤخراً درجهٔ اعتدالی ناقص برمحله
واردیغی وقت، تکرار تمیع و مطر شکلنده ارضه نزول ایلمسی
کبی شیلر؛ هپ عادةالله‌در . « ولن تجد لسنةالله تبدیلاً » قول کریمنده
بیان بیورلدیغی وجهله اشبو قوانین طبیعیه وعادات الهیه تبدل
ایتمز . انکچون برآدم تشبثاتنده موفق اولمق ایسترسه عادةالله‌ه
توفیق حرکت ایتمه‌لیدر . شاید عادةاللهك خلافنه اوله‌رق صویی
یوقارو چیقاره‌ق ایسترسه، موفق اوله‌ماز . ایشته قارلایلك «طبیعت
اکا جواب رد اعطا ایدر» دیمسنك معناسی، بودر .

نصارا نزدنده عادةالله حق تعالانك (حاشا) یریوزنده وکیلی
عد اولنان ذواتك کیفیت توسطلرینه تابع اولدیغندن، هپ
نصرانیتك بویولده‌کی اباطیلی اوزرینه دینده؛ اللهدن ده، هر
شیدن وازکچن اوروپا متفننلری « بزه بویله برقاچ انسان اولادینك
توسطیله کندی قانونی اخلال ایده‌جك اللهك لزومی یوقدر »
دیه انکار ربوبیته قدر کیتمشلردر . آنلر: «قانون طبیعت غیر
متحولدر» دیه افتخار ایدرلر . اکر دین اسلامده‌کی « ولن تجد
لسنةالله تبدیلا » یی کورسه‌لر، بزم «الله» دیه ایمان ایلدیکمز قدرت
کامله‌نك هیچ برتوسط ایله تبدیل عادت ایتمدیکنی کورورلر،

كنديلرينك طانيدقلری «ناتور»ك دخی واضعی، اوخالق كل اولديغنه ازدل وجان قناعت ايدرلر ايدی .

برمملكتك عالم، متبحر، عاقل برحكيمی چيقوبده اومملكت اهاليسنی نصح وپند ايله، نهايت جبر وشدت ايله بر عادتدن واز كچيره بيلورمی؟ حضرت پيغمبر صلی الله عليه وسلم افندمز ايسه مؤيد من عند الله اولمه‌لری واوامر وارادات سبحانيه‌يه حرفياتوفيق حركت ايتمه‌لری سايه‌سنده‌در. كه عربستان كبی برقطعهٔ جسيمه‌نك اومتعصب ومعند اهاليسنی بالجمله عادات ومعتقداتندن واز كچيرمش وطريق هدايته ايصال ايلمشدر .

۳۷ . قارلايل . — كوچوك برفرق بيله، حقيقتده، برفرق وتفاوتدر. «قاليوسترو» كبی عالمی اداره ايدن مشاهير، حيله‌كارلقلريله بركون دوام ايده بيلورلر . بونلرك ايشی ساخته قائمهٔ نقديه‌يه بكزر . آنی اقتدارسزلقلريله تصنيع ايدرلر. ديكر بری كاور آنك ساخته‌لكنی ميدانه قور . طبيعتده آنلری احراق بالنار ايدر ! مدهش برصدق ايله ساخته قائمه‌لرك ساخته‌لكنی عالمه اعلان ايلر .

ايضاح . — حضرت محمد صلی الله عليه وسلم افندمز ايله نبوت دعواسنده بولنان «مسيلمه» مقايسه ايديلورسه، بينلرنده چوق فرق كورلمز: ايكيسده بشردر، ايكيسيده عرب قومندندر، ايكيسی‌ده نبوت دعواسنده بولنيورلر . بينلرنده‌كی فرق يالكز «يوحی الی» ادعاسنده برينك صادق، ديكرينك كاذب

اولمسیدر . ایشته بوقدر برفرق وتفاوت، حقیقی برفرقدر . بوفرقك نتیجه‌سی اوله‌رق، مسیلمه‌نك كذب ادعاسی بركونده یوزینه‌اورلمش، فخرعالم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینك صدق ادعاسی ایسه اقارب وتعلقاتی ایله برابر نیچه میلیون انسانلر طرفندن تصدیق اولنمشدر .

« قالیوسترو » عصر اخیرده كسب اشتهار ایتمش برحریفدر. مجهول برعائله‌دن ۱۷٤۳ سنه‌سنده تولد ایتمشدر . اصل اسمی « ژوزف بالسامو » ایدی . بالآخره صاغدیجینك اسمنی آلدی و«قونت» عنوانی طاقندی . برآرالق طولاندیریجیلق ایله اتهام ایدلدیكندن، ترك دیار ایتمكه مجبور اولدی . مختلف اسملر ایله یونانستانی، مصری، عربستانی، ایرانی، مالطه‌یی، ناپولی‌یی، روما‌یی وبتون اوروپایی كشت وگذار ایتدی . طولاشدیغی مملكتلرده كیمیاجیلق ایله طبه دائر بعض معلومات ایدندی . بوسایه‌ده اجرا ایتدیگی حیرت‌انگیز تداویلر ایله بیوك برشهرت قزاندی . ۱۷۸۰ ده فرانسه‌یه كلدی، برمدت استرازبورغ‌ده اقامت ایتدی، بیوك القشلرله قبول اولندی. بعده پارسه كلدی، اوراده‌ده مظهر حسن قبول اولدی . برمدت كبار جمعیتلرنده مشار بالبنان اولدی . اكسیرلر، حبلر صاتیور، جنلر طوپلایور، سحرلر یاپیور، موتالری كوستره‌بیله‌جكی ادعاسنده بولنیوردی. قاردینال « روهان » طرفندن « قولیه » مسئله‌سنده ذی مدخل عدایدیله‌رك باستیل حبسخانه‌سنه آتلدی. ۱۷۸٦ ده نفی ایدلدی.

بونك اوزرينه قاليوسترو انكلتره‌یه چكلدی؛ بعده اسويچره‌یه، دها صكره ايتاليايه كيتدی . روماده ماسونلر جمعيتنده داخل اولديغی حقنده اشتباه ايدلمكله ١٧٨٩ ده بالتوقيف تحت محاكمه‌یه آلندی. ١٧٩١ ده اعدامه محكوم ايدلمش ايسه‌ده محكوميتی مؤبد حبس جزاسنه تحويل اولندی . بوصورتله روما جوارنده « سن لئون » شاتوسنده محبوس ايكن ١٧٩٥ ده ترك حيات ايتدی . محاكمه ومرافعه‌سنك خلاصه‌سی ١٧٩٠ سنه‌سنده رومادە « قاليوسترونك حياتی » عنوانيله نشر اولندی ومؤخراً فرانسزجه‌یه ترجمه ايدلدی .

ايشته قاليوسترو، ساخته‌كارلقله ايش كورمك ايسته‌ين كيمسه‌لرك برنمونه‌سيدر واك مقتدرلرندندر . حقيقةً بونك ابراز ايتديكی هنرلر، معرفتلر، انسانی حيرتده براقور. مع هذا اساسی صدق واستقامته مستند اولميوب شارلتانلقدن عبارت اولمغله آنك كوستردیكی هنرلر، عادتا ساخته قائمه‌یه بكزر . صوكره بر « روهان » چيقار، آنك ساخته‌لكنی ميدانه چيقارر . طبيعتده اصلا مستور قالميان صدق وحقيقت ظهور ايده‌رك اوساخته اللرك تصنيع ايتديكی ساخته هنرلرك ساخته‌لكنی كوسترر .

٣٨ . قارلايل .— علی الخصوص بنم بحث ايده‌جكم كبی بيوك بر آدم اولورسه، آنك صادق اولديغنه ايناممق قابل دكلدر.

ايضاح .— فی الحقيقه قارلايلك موضوع بحث اتخاذ ايتديكی مفخر موجودات صلی الله عليه وسلم افندمز حضرتلرينك اوصاف

جلیله واخلاق برگزیده‌لری بیلنور ودعوای نبوتنده صدقنك
برهانی اولان قرآن کریمك مزایاسنه کسب اطلاع ایدیلورسه شمس
تابان کبی ظهور ایده‌جك اولان حقیقته قارشـو سرفرو ایده‌رك
« آمنا » دیمکدن بشقه برچاره قالماز.

٣٩ . قارلایل .— ظنمه کوره ، بیوك بر ذاتك وحائز
اولدیغی اوصـافك اس اصـلیسی شـودر : میرابو، ناپولیون،
بورنس، قروموه‌ل کبی برایش یاپمغه مقتدر اولان هانکی برذاتك،
هرشیدن اول ؛ یاپه‌جغی ایشده جدی اولمسی لازم کلور . ایشته بن؛
بویله برکیمسه‌یه صادق دیه‌بیلیرم . یعنی صدق؛ همده صمیمی،
عالی، حقیقی برصـدق؛ هرهانکی برطریق قهرمانی‌ده بولنـان
کیمسـه‌لرك برنجی درجه‌ده حائز اولمه‌لری لازم کلن بروصف
مرغوبدر .

ایضاح .— « میرابو » ١٧٤٩ ده فرانسه‌ده نه‌مور شهری
جوارنده طوغوب ١٧٩١ ده وفات ایتمش بربلیغ ناطقه پرداز
در،که فرانسه‌نك تجدداتی مسائل مغلقه‌سنده پك بیوك تأثیرات
کوسترمش وبوذاتك نطقلریله قازاندیغی اهمیت ، اوبولده‌کی ذواتك
هیـچ برینه میسر اولمامشدر .

« ناپولیون » ١٧٦٩ ده قورسـیقه‌ده اژاقسیو شهرنده تولد
و ١٨٢١ سـنه‌سنده سنت ئه‌لن جزیره‌سـنده وفات ایتمش وبر
طوپجی ضابطی ایکن فرانسـه‌ده ایمپراطورلق تشکیلنه قدر یول
بوله‌رق بالآخره او ایمپراطورلغی‌ده غائب ایدوب بحر محیط

اکبرك اورته‌سنده ، نقطهٔ مستغرقه منزلنده براطه‌ده منفیاً هلاك اولمش بولونان مشهور «بوناپارت» در .

« قروموه‌ل » ۱۵۹۹ ده انكلتره‌ده «هونتینغدون» نام محلده طوغوب ۱٦۵۸ سنه‌سنده وفات ایتمشدر. اورته حاللی برعائله‌دن كلدیكی حالده اوزمان انكلتره‌ده وقوعه كلن محاربات داخلیه‌ده بطش وشجاعتیله تمیز ایده‌رك بالاآخره ریاست حكومته قدر كلمش ایسه‌ده بر چوق مظالم وشدائدی ایله تاریخده پك فنا برنام براقمشدر . ناپولیونك صورت نشأتی‌ده بوكا بكزه‌دیكی ایچون ناپولیونه « فرانسه‌نك قروموه‌لی » دیرلر ایدی .

قارلایلك بواوچ آدمی جدیت مثالی اوله‌رق ایراد ایتمسی یاپدقلری ایشلرك عامه‌یه نفعی وحقیقته موافقتی ایچون دكل؛ بلكه تشبثات واقعه‌لرنده جدیت و صمیمیت اتخاذ ایتمش اولمه‌لری ایچوندر . بوقسه بونلرك جهانبردازلغی ایله محمدك جهانسازلغی آره‌سنده عظیم فرق واردر. ایلروده حضرت رسولك جهانسازلغنه دائر ویریله‌جك ایضاحات، بوحقیقتی تأییدایده‌جكدر .

٤٠ . قارلایل .— جدیت ادعاسنده بولنان كیمسه، جدی دكلدر . بوكبی ادعالر، حقیقتده پك عادیدر : مناسبتسز، خود فروش كیمسه‌لرك ساخته برجدیتیدر . بیوك آدم، جدیتندن بحث ایده‌مز، جدیتنی شعور ایده‌مز . بالعكس عدم جدیتنی ملاحظه ایدر . چونكه قانون صدق واستقامته تماماً امتثال ایتمك اوزره بركون بیله حركت ایده‌جك كیم واردر ؟

ايضاح . — نه‌طوغری‌سوز! هانكی‌بابايكيتدر، كه بر كون بيله قانون صدق و استقامته تماماً توفيق حركت ايتديكی ادعاسنده بولنه بيلسون؟ اوت! قانون صدق‌واستقامته تماماً توفيق‌حركت ايتمك، بالجمله اعضا وجوارحنی، عقـل وفكرينی ماخلق لهنـه تخصيص ايلمك، برامر دشواردر. انسان كاململرك اكملی‌اولان مفخر موجودات افندمز حضرتلری بيله «سـورهٔ هود بنی اختيارلتدی» بيورمشلردی . فی‌الحقيقه سورهٔ هودده «امر اولنديغك كبی استقامت ايت» مألنده اولان «فاستقم كما امرت» امر جليلی وارد اولمش ايدی . امر اولنديغی يولده استقامت ايده‌مديكی قورقوسی كندوسنه دهشت ويرييور، خوفندن‌عادتا اختيارله‌ديغنی‌طوييوردی. اشبوسلك جليل نبوی‌يه‌سالك‌اولان امت دخی هپ بويله دوشونمشلر،خوف‌ورجا بيننده‌بولنمشلردر. حقيقة بيوك برآدم، كندوسنك جدی‌اولدينی ادعاسنی خاطره بيله كتورمز . بركيمسه جديت وصميميت وصدق واستقامت ادعاسنده بولنورسه اوكيمسه كوچوك آدمدر ، جهل مركبدر؛ هم صدق واستقامتی بيليمور، همده بيلمديكنی بيلميور .

٤١ . قارلايل . — بيوك آدم «بن جدی‌يم»ديه تمـدح ايتمز، بويله بردعوادن پك اوزاقدر. احتمالكه كندوسنك‌جدی اولديغنی خاطرينه بيـله كتورمز؟ حتی ديه بيـلورم كه آنك جديتی كندی اختياريله دكلدر؛ جدی اولمامق الندن كلمز .

ايضـاح . — جمله اعاظم اسـلاميه‌نك اقتباس فيوضـات

ایتدکلری فخر رسالت افندمز حضرتلری کبی.فکر وذکری انسانلری ایقاظ ایتمکه مصروف اولان برذات ، کندی جدیتنی خاطرینه بیله کتورمز . ذاتاً آنك خلقتی مکملدر . واجب تعالی حضرتلری کندوسنی بالجمله اوصاف مقبوله‌یی جامع اوله‌رق یراتمشدر . آنك جدیتی‌ده بویله فطریدر . جدی اولمامق، فطرتنك خارجنده مناسبتسز یوللرده حرکت ایتمك الندن کلمز.

٤٢ . قارلایل .— حیات مسئلهٔ مهمه‌سی آنك نظرنده غایت بیوکدر .

ایضاح .— اوت! اوقدر بیوکدر ، اوقدر بیوکدرکه باری تعالی وتقدس حضرتلرینی بیلمك راده‌سنده‌در . آنکچون حدیث شریفده « من عرف نفسه فقدعرف ربه » بیورلمشدر.

٤٣ . قارلایل .— براق ایستدیکی کبی حرکت ایتسون؛ شو حقیقتك اومدهش خاطره‌سنی اصلا فراموش ایده‌مز. آنك فکری اویله یارادلمشدر . هرشیدن قطع النظر ، حد ذاتنده بیوکدر .بوعالم آنك نظرنده دهشت انکیز،حیرتفزادر؛حیاتی‌ده حقیقی‌در ، مماتی‌ده حقیقی‌در. هرکس بوحقیقتی فراموش ایتسه، ساخته بروقار ایله حرکت ایلسه، بیوك آدم آکا مقتدردکلدر. نورعرفان، هرآن آنك اوزرنده لمعان ایدر؛دائما آماده بولنور.

ایضاح .— « اعمل لدنیاك کانك تعیش ابداً واعمل لآخراك کانك تموت غداً » حدیث شریفی حیات ومماته نه‌قدر اهمیت ویرلدیکنه دلیلدر. هرنه‌سویلرسه‌سوزی وحیه مستند اولدیغندن

آنك ايشنه قارشمغه كلمز. اكر قاريشيلوريسه «احد» غزوه‌سنده اولديغى كبى وخيم نتيجه‌لر حصوله كلور . « وانك لعلى خلق عظيم » قول كريمنك دلالت ايتديكى وجهله ذات شريفلرى خلقاً وخلقاً اكمل مخلوقات اوله‌رق يارادلمشدر . انكچون نور عرفان دائماً اوزرنده لمعان ايدر .

« بالاى سرش زهوشمندى »
« مى تافت ستارهٔ بلندى »

قارلايلك حق شريف جناب احمديده ويرديكى شو تفصيلات اول ذات رسالتسماتى آوروپاليلره طانتمق ايچون اولديغى كبى؛ بزم علاوه ايلديكمز شيلر دخى بوبابده بر ضميمهٔ نافعه حصوله كتورمك ايچوندر . بزم مساعيمز دخى قارئين عثمانيه‌مز ايچون دكل، اصل قارئين آوروپائيه ايچوندر . بو تفصيلاتى «اهل اسلامك نفعى ايچوندر» ديمكه بز عادتا حيا ايتمليز . زيرا اعاظم اسلاميه عندنده علو قدر وسمو منزلت محمديه، اوقدر مكمليت ومتمميت ايله تقدير اولنمشدركه عادتا « فنا فى النبى » درجه‌سنه وارلمشدر . حضرت رسول اكرمى آنلرك طانيمش اولدقلرينك بيكده برى، بزم كبى پيروان پيران عظامده بوانه‌جق اولسه، ايدى جمله‌مزك صلحاى حقيقيه‌دن اولمقلغمز لازم كلور ايدى . اوبيكده برك دخى برمعشارى آوروپاليلره سرايت ايلسه ايدى عن جماعة مسلمان اوله‌لرى اقتضا ايلر ايدى. اكابر اسلاميه‌نك متابعت نبى مسئله‌سنى نه درجه‌يه واردير مش اولدقلرينه برمثال اولمق اوزره

مثنوئ معنویدن شو :

داند آنکو نیکبخت ومحرمست
زیرکی زابلیس وعشق ازآد مست
زیرکی آمد سباحت در بحار
کم دهد غرقست او پایان کار
هل سباحت رارها کن کبروکین
نیست جیحون نیست چودریاست این
وانکهان دریای ژرف بی پناه
در رباید هفت دریا راچوکاه
عشق چون کشتی بود بهرخواص
کم بود آفت بود اغلب خلاص
زیرکی بفروش وحیرانی بخر
زیرکی ظنست وحیرانی نظر
عقل قربانه کن بپیش مصطفی
حسبی الله کوکه الله ام کفی
همچو کنعان سرز کشتی وامکش
که غرورش داد نفس زیرکش
که بر آیم بر سرکوه مشید
منت نوحم چرا باید کشید
کاشکی او آشنا ناموختی
تاطمع درنوح وکشتی دوختی
یا بعلم نقل کم بودی ملی
علم وحی دل ربودی ازولی
چون تیمم باوجود آب دان
علم نقلی بادم قطب زمان

ابیات شریفه‌یی نقل ایده‌رك تسهیل انتفاع قارئین ایچون

بروجه آتی ترجمه‌سنه دخی غیرت ایلیورز :

« طالعی یاور واسرار الٰهیه‌یه محرم اولان کیمسه بیلورکه زیرکلك ابلیسك مخصوصاتندندر؛ حضرت آدمك شانی ایسه عشق‌الٰهیدر . زیرکلك دکزلرده یوزمك دیمك اولوب دکزده یوزنلر آز قورتیلورلر . انجام کارینه غرق اولورلر . سباحتی ترك ایت . کبروکیندن دخی واز کچ . بوطریق عشق الٰهی؛ بوراه‌محبت محمدیه، بردره‌دکل، برجیحون‌دکل. بردریادر. اوعظیم وبی نهایه اولان دریای‌عشق الٰهی‌یدی دکزی برصمان پارچه‌سی کبی سوپوروب کوتورر . خواص ایچون عشق، کمی کیدر،که آفتی آز اولوب انجامی خلاصدر . ایمدی زیرکلکی صات، حیرانلنی صاتون آل. زیرکلك برظن وخیالدر؛ حیرانلق ایسه برنظر وفکردر . پیشکاه حکمت مصطفاده عقلی فدا ایت؛ دی‌که «حسبی‌الله ! الله بکاکافیدر. » نوح زاده کنعان کبی کمیدن یوز چویرمه . کنعانه زیرك اولان نفس لوامه‌سی « جبال مشیده‌نك تپه‌سنه چیقارم؛ نوحك منتی نه‌دن‌چکه‌یم؟ » دیه غرور ویرمشدر. کاشکی کنعان یوزمك اوکرنمه‌مش‌اولسه ایدی‌ده امیدینی نوحه وکمی‌یه حصر ایدیدی . یاخود علوم نقلیه ایله برازدها آزمملو اوله ایدی‌ده بروالدن وحی‌دل‌علمنی آلمش اوله ایدی. قطب زمان ایله علم نقلی آره‌سنده‌کی فرقی، صو موجود ایکن ایدیان تیمم کبی بیل »

٤٤ . قارلایل .— ایشته بو افادات بیوك آدم حققنده‌کی

ایلك تعریفمدر. کوچوك بر آدمده دخی بو اوصاف بولنه بیلور.
چونکه بو حال جناب حقك یاراتدیغی بالجمله انسانلره عائددر .
لکن بیوك آدم، آندن اصلا خالی اولهماز .

ایضاح .— منبع فیوضات اولان انسان کامل، هردرلو
اوصاف مطلوبه‌یی جامع اولور. سائرلری‌ده استعدادلری مرتبه‌ده
اندن استفاضه ایدرلر . آنکچون عادی ادملرده دخی بعض
اوصاف مرغوبه بولنه بیلور. لکن بیوك ادم اولمق ایچون بیوکلکك
لوازمندن اولان هردرلو اوصافی حائز اولمق لازم کلور .

فقرهٔ مخصوصه

(بشریت عادیه ایله نبوتك فرقنه دائردر)

٤٥ .— مستر قارلایل، فقرات سابقه‌ده نبوت محمدیه‌نك
استعداد وطبیعت بشریه‌دن خارج وعقل وقبوله صیغماز برشی
اولمادیغنی کوسترمك ایچون بعض بیوك آدملری و آنلره مقابل
برطاقم شارلاتانلری موقع بحثه چکه‌رك ایکی طرفك حاللرینی
موازنه‌یه غیرت ایلیور . پك کوزل سویلیور . فقط سویله‌دیکی
سوزلر، برطرفی خرستیانلق، دیکرطرفی دینسزلك اولمق اوزره
ایکنده بولوندیغی عالمده‌کی مشاهداتنه کوره سویلنمکده بولنیور.
اکر بو ذات، حکمت اسلامیه عالمنده بولنسه ایدی، شو سوزلری

دها نه قدر کوزل سویلر ایدی . بز بومسئله‌ده حکمت اسلامیه
عالمنك حضرت جلال‌الدین رومی کوشهٔ مخصوصنی ترجیح ایلمش
اولدیغمزدن بروجه آتی سویلیه‌جکمز برقاچ سوزی اومشکات
انوار قدسیه‌دن اقتباس طریقیله سویلیه‌جکز . واقعا « سویلنه
باقه سویلدیکی شیئه باق » دینلمش ایسه‌ده بویالکز ظاهراً
طوغریدر . باطناً هم سویلنه باقلی ، هم‌ده سویلدیکی شیئه .
سویلنه باقالیکه آندن‌ده سویلنه انتقال ایتمه‌لی : آنی سویله‌تن
قوهٔ احساسیه ، رحمانیمیدر شیطانیمیدر آکلامق ایچون . سویله‌دیکی
شیئه‌ده باقلی : سوز هم نفس‌الامره هم ده قائلك احتساسات
روحیه‌سنه موافقمیدر دکلیدر حکم ایتمك ایچون . زیرا هرکس
سویلر . هرکس عاشق حقیقت کورینورده اوعشقك اجباریله
سویله‌یور ادعاسنده بولنور . انسانی شاهراه حقیقتدن تحریفه
چالیشان ضالین ومضلین بیله ، قاندیره‌جنی آدمی کویا بطلان
ایچنده کورر مرحمت ایدرده آنی اوکریوه‌دن قورتارمق ایچون
سویلر . بوشارلاتانلری آکلامق کوچ برشی دکلدر . هم حکمت
اسلامیه عالمنده بولنانلر ایچون بوایش دها قولایدر . صدقك
ودها طوغریسی کمال صدقك برنجی نشانه‌سی ، هادی ومرشد
اولان ذاتك کندینه عائد هیچ براملی بولنمامقدر . هرنه یولده
اولور ایسه اولسون کندیجه براملی بولنور ایسه « خلقه ویرر
تلقینی ، کندی یوطار صالقمی » زمره‌سندن عد اولنور . آنك
عشق جعلیسی اصل کندی اغراضنی ستر ایچوندر . حضرت منلانك :

عشقهایی کزپی رنکی بود
عشق‌نبود عاقبت ننکی بود

یعنی « برمقصد وغرض اغورنده‌کی عشقلر ، حقیقتده عشق دکلدر . عاقبت مدعیسی ایچون عیب وعاراولور » دیمه‌لری‌ایشته بوحقیقتی بیان ایچوندر . بوشارلاتانلر میاننده الڭ پارلاق مثال «شوپنهاور» در. اوعاشق حقیقت کورونن حریف،که آغزندن، قلمندن چیقان سوزلره باقیلورسه شایستهٔ اقتدا وامتثال برمرشد کورونديکی حالده افعالنه باقیلنجه نه‌قدر سفیه وخودکام برلئیم اولدیغی هرحال وحرکتنده رونما اولور . انسانڭ آغزندن چیقان هرسوز، اصل کندی سوزی‌دکلدر. اصل کندی قولی، اوانسانڭ فعلیدر . فعلی قولنه، قولی فعلنه موافق ایسه سویله‌دیکی شیئه کندیسی‌ده اینانوب اطاعت ایدییور دیمکدر. والا ، سویله‌دیکی سوزلرڭ کندیجه بیله شایستهٔ قبول وامتثال اوله بیله‌جك هیچ بر حکمی یوق دیمکدر . اقشاملری راقی تپسیسنڭ باشنده بریاندن چاقوب بریاندن‌ده کویا تربیه ایده‌جکی اولادینه مسکراتڭ سیئاتندن بحث ایدن سرخوشڭ حال وقولی کبی . صاحب مثنوینڭ :

این جهان کوهست وفعل ماندا
سوی ما آرد نداها را صدا

یعنی « بوجهان بر طاغدر ؛ بزم افعال وحرکاتمزده سس دیمکدر . عکس صدا ینه بوسسلری بزم طرفمزه اعاده ایدر »

دیمه‌لری ایشته بو حقیقتی مبیندر . انظار وافکار عمومیه طرفندن کوره‌جکمز حکم، قولمزه کوره دکل، فعلمزه کوره‌در. قولمز، ذاتمزی نه‌قدر تزیین وتذهیب ایلمش اولسه؛ فعلمز اوتذهیبات آره‌سنده، اصل معدن ناپاکك پاصلری کبی، ارباب دقتك کوزلرینه باطار طورر . حضرت حکیم رومینك :

هرکه صاحب ذوق بود ازکفت او
لذتی میدید و تلخی جفت او
نکتها میکفت او آمیخته
درجلاب وقند زهری ریخته
هان مشو مغرور زان کفت نکو
زانکه دارد صد بدی‌در زیراو
اوچوباشد زشت کفتش زشت دان
هرچه کوید مرده آنرا نیست جان
کفت انسان پارهٔ انسان بود
پارهٔ از نان یقین که نان بود

بیتلرینی شووجهله :

« صاحب ذوق اولانلر، اوشارلاتانك سوزلری ایچنده، بر لذت کورمکله برابر اولذتك چیفتی اوله‌رق برده آجیلق بولورلر. اوشارلاتان، اویله نکته‌لر سویلرکه کلاب وشکره زهر دوکمشجه‌سنه مخلوطدر . آنك اوکوزل سوزلرینه مغروراولوب قاپلمه . زیرا آلتنده یوز ئالق واردر . اولئیمك ذاتی چیرکین اولنجه سوزینی‌ده چیرکین بیل . میت اولان کیمسه‌نك سوزنده روح اولمز . انسانك سوزی کندی انسانلغندن برپارچه‌در .

آشکاردرکه اکمکك برپارچه‌سی‌ده اکمکدر » ترجمه ایدرایسه‌ك مدققین اسلامیه‌نك صادقی‌خائندن فرق‌ایچون دقده‌نه‌درجه‌لره قدر وارمش اولمه‌لرندن برنمونه کورمش اولورزده، بالآخره صدق نبوت احمدیه‌یی تصدیقده‌کی قوتلرینی اکا کوره آکلارز . اعلای‌علیین حقیقته طوغری‌پروازه‌یلته‌ن هرمدعی، نظرمزی جلب ایده‌مز . اوروپا و آمریقاده بونلردن یوزلرجه‌سنی کور - یورز، اثرلرینی‌اوقیورز . قارلایلك دیدیکی جدیت وصداقتك شمه‌سنی بیله بونلرده بوله‌میورز . « عقل‌ایچون طریق بردر » دیرلر . بوراده عقلدن مقصد خط مسقیم حقیقتدر . ایکی درلو مستقیم اوله‌ماز . ایکی نقطه آره‌سنده‌کی اقصر طرق، خط مستقیمدر. بری بنلکمزدن، دیکری قارلایلك « حقیقتی‌ادراك ایده‌مدیکمز نامتناهی » تعبیر ایلدیکی مولای متعالدن عبارت بولنان‌ایکی نقطه آره‌سنده‌کی خط مستقیم دخی،حکمت حقیقیه‌در . بوکا مالکیت ادعاسنده بولنانلرك حاللرینه بر باقارز . آره‌لرنده اطراد وار ایسه اوخط مستقیمی بولمش‌اولدقلرینه. والا بوله - مدقلرینه قناعت‌ایدرز. هرهانکی برمدعی، بربشقه درلو جناح حکمتله بشقه برسمته پرواز ایدر ایسه ، نقطهٔ یکانهٔ حقیقته واصل اوله‌مامش دیمکدر . بویله کیمسه‌لر بزی نصل ارشاد ایده‌جکلر ؟ ایشته :

کردونه پرنده رابندی بهم
بر زمین مانند محبوس ازالم

یعنی « ایکی اوچ طـائری بر برینـه باغلار ایسـهك ، اوچمق حقنده‌کی سعیلری برالم بیهوده حکمنی آلوب جمله‌سی یریوزنده محبوس ومضبوط قالورلر » ارشاد مثنویدی، بوحقیقتی میندر . اما بوشارلاتانلر پارلاق پارلاق سوزلر ایله کوزلرمزی قماشدیره‌جقلر ایمش. ولوکه معجزه‌لر اظهار ایتسونلر، غزالینك دیدیکی کبی، برطاغدن اوبرطاغه اوچمق ، بش کره بشـك یکرمی بش ایتدیکنی اثبات ایده بیلورمی ؟ حضرت پیرحکمت سمیرك :

هرچه معقولست عقلت میخرد
بی بیان معجزه‌بی جزر ومد

دیدکلری کبی، موافق عقل وحکمت اولان شیئی بیانسز، معجزه‌سز اوله‌رق دخی عقل قبـول ایدر . معجزه اوله‌رق دکزی طاشـیروب ینه یووه‌سـنه اعاده ایتمکه حاجت قالمز . حضرت عیسی دخی، حقیقت حالده کاذب ایکن یالاندن حتی معجزه‌لر یاپان شـارلاتانلردن اصحابنك توقیسی ایچون برمعقول یول کوسترمشدر. آغاجه باقیوب ویردیکی میوه‌یه باقلرینی تنبیه ایتمش؛ برکیمسه‌نك میوه‌سی دیمك اولان کرداری فنا اولورسه اظهـار ایده‌جکی معجزه‌لرکده یالان اولدیغنی بیله‌رك اضلال واغواسنه قاپلماملرینی حواریلرینه امر ایلمشدر .

ایشته اهل اسلام، صادقلر ایله کاذبلر آره‌سنی تفریق ایچون بویولده درسـلر آلمش اولدقلرندن، مستر قارلایلك آوروپالی، آمریقالی قارئلر ایچون لازم عد ایلدیکی تنبیهاته ذاتاً ومکملاً

مظهردرلر. آنلر، نبی ذیشـان افنـدیمز حضرتلرینك صـدق
نبوتلرینی عقله صیغماز وقبول وتصدیقه غیرصـالح برشی اولمق
اوزره اصلا تلقی ایتمزلر . کتب کلامیـه‌ده برتفصیل مسـطور
اولدیغی وایلرویه طوغری ویریله‌جك ایضاحاتدن دخی مستبان
اوله‌جغی وجهله؛ مسلمانلر نبوت ورسـالت دینلن شیئی پك
ممکن اولان اموردن‌عد ایدرلر . آوروپالیلرك، آمریقالیلرك بونی
قبولده مشکلات چکمه‌لری ایسه، بوندن اول آلمق لازم کلان
برتربیهٔ استحضاریه‌یی آلمامش‌اولمه‌لرندن ناشیدر. بز، بوتربیه‌نك
مقدماتنی همان ایلك دفعه اوله‌رق مسترقارلایلده کورمکده‌یز .
آنك ایچوندرکه صادق وعاشق حقیقت اولان اوذات ، نبوت
محمدیه‌یی قبولده هیچ کوچلك کورمیور؛ کندی قبولنه‌قارئلرینی
دخی‌تشریك ایچون بیك‌مثال، بیك‌برهان ایراد ایتمسی‌ده، هپ
اوحقیقت محمدیه عشقنك سوقیله‌در . جزاه‌الله خیراً کثیراً .

٤٦ .— مستر قارلایل شـارلاتانلرك ماهیتندن قارئلرینی
خبردار ایلدکدن صوکره؛ جدی آدملرك ماهیتـلرنده اولان
کمالاتی‌ده تعریف وتصویر ایدییور . انسان کاملی بر آوروپالینك
نصل کوردیکی و کوستردیکی‌حکیم مشارالیهك مقداری آز، معناسی
بیوك اولان اوسوزلرنده کوردکدن صکره؛ برده آنی برمسلمانك،
یعنی حقیقت محمدیه مکتبنده شاکرد اولان برحقیقت پرستك ،
نصل کوروب کوستردیکنی کورملی یز؛ که « نبوت » دینلن وپك

چوق کیمسه‌لرك حوصلهٔ قبوللرینه صیغمیان شیئك نه‌قدر طبیعی اولدیغی تحقق ایلسون . مرتبهٔ عادیهٔ انسانیه‌نك نه‌قدر عالی اولدیغی کورلدکدن صوکره؛ مرتبهٔ عالیهٔ نبوتك نه قدر بالانشین اولدیغی البته دها قولای تفهم اولنه‌بیلور .

حکمت اسلامیه، انسانده بر بسی مادیت وجسمانیت، دیکری معنویت وروحانیت اولمق اوزره ایکی ماهیت آرار : بونلرك برنجیسی ، آوروپالیلرك «فیزییولوژی» تعبیر ایلدکلری اوواسع ومحیط «وظائف الاعضا» علمنك؛ دیکری ده « پسیقولوژی » دیدکلری حالده هنوز لایق اولدیغی قدر توسیع ایده‌مامش بولندقلری « علم احوال روح »ك زمین اشتغالیدر . انسانك ماهیت مادیه وجسمانیه‌سی، حکمت اسلامیه نظرنده بر پوست ، بر قشردن عبارتدر . بوکا سائر اجسام عادیه‌دن فضله بر حکم ویرلمز . حتی میخانیقیت انسانیه‌نك حیوانات سائره‌یه اصلا قیاس قبول ایده‌میه‌جك درجه‌لره واران مکملیتیله برابر؛ مواد شحمیه وعضلیه وعظامیه وسائره‌دن ترکبی نقطهٔ نظرندن آنی ینه موالید حیوانیه‌دن بر مولود عد ایتمکدن ایلرویه کچلمز . حکمت اسلامیه، اصل اهمیتی انسانك ماهیت معنویه وروحانیه‌سنه ویرر. حتی جسمانیتی قصیر ومقعنسس اولان بعض کیمسه‌لرك، روحانیتی حیثیتیله، بوی بوص صاحبی، فقط ایچی بوش نیجه شهبازلره بیك‌قات فائق اوله‌جغنی،نظر دقتدن اصلا تبعید ایتمز. بناءً علیه، تربیه دینان شیئی دخی جسمه دکل، بلکه روحه لایق

كورر . واقعا روحى جسمدن، جسمى روحدن بالكليه بشقه
برشيدر ديه‌ده تلقى ايتميوب :

تن زجان وجان زتن مستور نيست

ديركه : بويله اولمسه انسانك فضائل روحانيه‌سنى برياشنده‌كى
درجه‌سيله اوتوز بش، قرق ياشنده‌كى درجه‌سنه مساوى طوتمق
لازم كلور. طفوليته، صباوته، شبابه، كهاله، انحطاطه، شيخوخته
مخصوص زمانلرده روحك فيوضاتنى جسمك فيوضاتيله متناسب
كورمك دخى بو جهتى تأييد ايلر. مع هذا تربيه جه «قابليت» دينلن
شيئى روحه اسناد ايامك، حكمت اسلاميه‌نك اس الاساسى در.
حتى روحلرك كافه‌سنى استعداد جهتندن بربرينه مساوى دخى
عدا ايتمز . بعضلرنده قابليتى آز وبعضيلرنده چوق بولور . حسن
تربيه جهتيله قابليت قليله‌نك تكثيره مستعد اولديغنى ده حكم
ايدر . بعض كيمسه‌لرك قابليتى، حسناته وبعضيلرينك، سيئاته
متوجه اولديغنى ده زمين اشتغالندن اوزاق طوتماز . فقط هيچ
اوحسن تربيه‌نك، قابليت سيئه‌يى مستعد صلاح ايتمكه قدر تأثير
كوستر ديكنى اثبات ايلر . بو حكم، ديكر جهتدن « حق تعالانك
رحم مادرده تقى ياراتديغى تقى، شقى ياراتديغى شقى اولور »
فحواسنه‌ده معارض ومنافى دوشمز. « ختم الله على قلوبهم وعلى
سمعهم وعلى ابصارهم غشاوة » آيت كريمه‌سنده مفسرين عظامك
اوزون اوزادى يه شرح وبيان ايلدكلرى وجهله؛ اگرچه حقيقت
حالده نيك وبد، حق وباطل، هرشى علم الهيده داخل ايسه‌ده، بر آدم

کندی نفسنك علم الهی‌ده شقی ویاخود تقی اولدیغنی بیله‌میه‌جکی کبی، نفوس سائره‌دن هیچ بریسی حقنده دخی بو بیلکی‌یی دعوی ایده‌میه‌جکندن؛ انسانی سیأتدن تحذیر وحسناته اماله کبی تربیه‌یه عائد مثالده علم ازلیٔ الهی‌یی موانعدن عد ایتمکه اصلا امکان یوقدر. حکمت اسلامیه‌نك، انسانی بووجهله مستعد تربیه ونامزد کمالدر دیه تلقی ایتمسی، خلقت بشریه‌ده‌کی اشرفیتك‌ده مقتضیات قطعیه‌سندندر. انسان مستعد کمالات اولمامق اوزره نصل یاراتلمش اولور، که فیزیولوژی جهتندن حیوانات سائره‌یه فائق اولدیغی کبی، پسیقولوژی جهتندن‌ده فائقیتی سطحی برتتبع ایله تحقق ایلر. حالبوکه، تعلیمخانه‌لرده برطاقم سباع مفترسه‌یه ترك افتراس ایتدیرلدیکی وعادتا حیوانات مونسه مرتبه‌سنه واردیرلدیغی کوریلور ایکن طبعنده بهیمیت وملکیتی جمع ایدن انسانی بهیمیت عادیه‌دن اوزاقلشدیروب ملکیت عالیه‌یه تقریب ایتمك، محال اوله‌جغنی کیمسه اثبات ایده‌مز. مکرکه داروین کبی، بوخنر کبی وبونلرك تلمیذ خاصی اولان شو پنهاور کبی انسانی حیوانات عادیه‌دن یکده فرقلی دکلدر دیه تلقی ایله‌ین بهایم، بویله بردعواده بولنه بیلسونلر. آنلر، بودعوالرنده برقوری مدعی درجه‌سندن اوته‌یه کچه‌مزلر.

٤٧ .— ایمدی حکمت اسلامیه، انسانی بووجهله تلقی ایدنجه، دیرکه: حق تعالی حضرتلرینك نوع بشره ویردیکی شرف اصلی، نعمت تعلیمدن عبارتدر؛ انسان بوتعلیم ربانینك

فیضیله، عندالامتحان، ملائکهٔ کرامه بیله اثبات تفوق ایده‌رك
جمله‌سی طرفندن مظهر تعظیم سجود اولمشدر . ایشته
بوشرف اصلیی محافظه ایتمه‌لیدر . بوایسه رحم مادردن شوغبار-
ستانه دوشدیکی حالده قالمسیله ممکن اوله‌ماز. مطلقا جهل طبیعیسنی
ازاله وعلم طبیعیسنی بسط وتمهید ایله‌ملیدر . بشقه یولدن مظهر
عرفان الهی اولمق، محالدر . بوسببه مبنی دین اسلام علومی
شدتله توصیه وامر ایلر. تحصیلنی بتون مؤمن ومؤمنه‌لره فرض
عین قیلار . حضرت منلا دخی بواساس اوزرینه بنای حکم
ایده‌رك دیرکه :

کودك اول چون بزاید شیرنوش
مدتی خامش بود اوجمله کوش
مدتی می بایدش لب دوختن
ازسخن کویان سخن آموختن
تا نیاموزد نکوید صدیکی
وربکوید حشو کوید بی شکی
ور نباشد کوش تی تی میکند
خویشتن را کنك کیتی میکند
کر اصلی کش نبود آغاز کوش
لال باشدکی کندذر نطق جوش
زانکه اول سمع باید نطق را
سوی منطق ازره سمع اندرآ

ترجمه‌سی : « ابتداء، چوجق سوت ایچیجی طوغدیغندن؛
بر مدت خاموش بولنور، باشدن آیاغه بر قولاق حکمنده

قالور . برمدت آکا دوداقلرینی دیکوب یعنی آغز آچمیوب یالکز سوز سویله‌یجیلردن سوز اوکرنمك لازمدر . بو صورتله تعلم ایتمدکجه، سویلیه بیله‌جکی شیلرك یوزده برینی سویلیه‌مز . سویله دکلرینی دخی بلاشك یالان یا کلش سویلر. اکرحال طفولیتنده قولاق اولماز ایسه چوجق « تی تی » و «جی جی» نوعندن بعض مهملات مرلدانور، طورر. کندیسنی جهانك دیلسزی ایدر، براقور . ابتدادن قولاغی‌اولمیان، آنادن طوغمه صاغر دیلسز قاله‌جغی جهتله، نطقده جوش وخروشه نصل کله بیلور ؟ نطق ایچون اول‌باول سمع لازم اولدیغندن، میدان نطقه سمع یولندن کلمه‌لیسین »

۴۸ .— بو تنبیهلرك، بوارشادلرك‌یالکز نطق عادی‌ایچون اولمادیغی‌محتاج ایضاحمیدر؟ بونلر نطق‌حقیقی‌ایچوندر. «وماینطق عن الهوی ان‌هوالاوحی یوحی » سیف‌حکمتی‌نطق‌عادی‌ایله‌نطق حقیقی‌آراسنده‌کی التباسی‌کسوب آتمشدر . فیثاغور بیله کندی شاکردانه اولا سکوتی‌مشق وتعلیم‌ایدر ایدی. سکوت اولمینجه استماع،واستماع‌اولمینجه‌تحصیل کمال نصل‌ممکن‌اولور؟ ایشته اوروپا و آمریقایی طولدیران لقلقه پردازانك همان‌هپسنی‌بویله قولاقدن اول دیللرینی‌استعمال‌ایدر مقوله‌دن‌کوریورزده حقایق‌محمدیه‌یی دکل‌آ حقایق عیسویه‌یی‌دخی‌اوکره‌نوب اکلایه‌مدقلرینك سببنی بوندن‌عبارت بولیورز. اوکرنمه‌دن سویله‌یورلر. آکلامه‌دن‌حکم ایدیورلر. اسلام ایسه معلم معارف اختصاصدن، مرشد خاص

الخاصدن اخذ کمالات ایدنجه حقایق عالیه‌یی حسن تلقی وحسن قبولده کوچلك کورمیورکه بزده‌دخی لقلقیات بیهوده‌ایله کتابلر طولدیرلسون. بویولده تربیه کورن برمسلمان، نصل انسان کامل اولیور، بیلورسکزیا؟ نورحقیقتی یالکز مشکات محمدیده آرامقله دخی قالمیور. حضرت آدمدن حضرت محمدده قدر اونور بتون جهانده شعله‌پاش اوله کلدیکی کبی، حضرت محمددن قیامته قدرده شعله‌پاش اوله کیده‌جکنی کوریور. بونی بویله کوردیکی ایچون حضرت استاد حکمت معتاد دخی دیورکه:

آب خواه ازجوبجو خواه از سبو
کاین سبورا هم مدد باشدز جو
نور خواه ازمه طلب خواهی‌زخور
نورمه هم ز آفتابست ای پسر
خواه ازآدم کیر نورش خواه ازو
خواه ازخم کیر می‌خواه از کدو
چون چراغی نور شمعی را کشید
هرکه دید آنرا یقین آن شمع دید
همچنین تا صد چراغ ار نقل شد
دیدن آخر لقای اصل شد

ترجمه‌سی: « صویی ایستر دره‌دن دیله ایستر دستیدن. زیرا بودستی‌یه‌دخی اودره‌دن مدد کلور. نوری ایستر آیدن‌طلب ایت ایستر کونشدن. چونکه ای اوغل! ماهك نوری‌ده، آفتابدندر. نورعرفان الهی‌یی ایستر آدمدن آرا، ایستر طوغریدن طوغری‌یه کندیسندن آل. شرابی کرك کوپدن کرك قدحدن

ایسته . بر موم برشمعك نورینی اقتباس ایلدکده بوموملک شعله‌سنی کورن، حقا اوشمعك شعله‌سنی کورمش اولور . اکر بونور بویله بربرندن اقتباس صورتیله یوز مومه نقل اولنسه اك صوك مومی کورمك، ایلك مومی کورمك دیمك اولور » .

٤٩ .— کمالات بشریه‌یی بوصورتله تحصیل ایدنلر اویله برانسان کامل اولورکه حقیقته وصول ایچون نه آرالرنده نزاع قالور نه‌ده اوحقیقتك صاحبی ایله مابینلرنده مشاکله بولنور . « اصحابی کالنجوم بایهم اقتدیتم اهتدیتم » ارشادی بونقطه‌دندر . اصحابك هرهانکیسنی کورمك لقای محمدی ایله‌شرفیاب اولمقدر. یااصحابدن صوکره؟ « العلماء ورثة‌الانبیاء » بوسؤالك جوابیدر. صوك مومده کوردیکمز شعله ایلك شمعك شعله‌سی اولدیغنی اونوتمیه‌جغز. دکلمی؟ حتی اولجه دخی دیدیکمز وجهله مشکات محمدیه‌یه قدرده دکل، ازل آزاله قدر « علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل » بوکا اشارتدر. حضرت معلم‌پرهنر، اول‌پیر روشن‌تر، مراتب بشریه‌نك بومرتبهٔ کماله واصل اولانلر حقنده باقکز نه‌بیوریبورلر . هم‌ده دهان حقیقت بیان پیغمبر ذیشاندن بفضل الله تعالی سزك هربریکزه خطاباً مفرد مخاطب صیغه‌سیله دیبورلرکه :

بینی اندر دل علوم انبیا
بی‌کتاب وبی‌معید واوستا
کفت پیغمبرکه هست ازامتم
که‌بود هم کوهر وهم‌همتم

مرمرازان نور بیند جانشان
که من ایشانرا همی بینم بدان
بی صحیحین واحادیث وروات
بلکه اندر مشرب آب حیات

ترجمه‌سی : « اوزمان، یعنی اوکمالات ظـاهره و باطنه ایله تزیین ذات وصفات ایلدیکك زمان، قلبکده علوم انبیایی کوررسین. پیغمبر دیمش : بنم امتمدن بعض کیمسـه‌لر واردرکه آنلر بنم جوهرداشم وهمتداشمدرلر . آنلرك جانی بنی اونوردن کوررکه بن دخی آنلری اونور ایله کوریرم. هم‌ده صحیحینسز، احادیثسز، رواتسز اوله‌رق تحقیق آب حیات مشربنده بر برمزی اونور ایله کوریرز »

شمدی اولانجه هوشمزی باشمزه آله‌لم‌ده جداً دوشونه‌لم. مراتب بشریه‌نك بو یله قصواسـنه واصـل اولمش برمـؤمن خاص الخاصی آنك مرشد حقیقیسی اولان خواجهٔ عالم صلی الله علیه وسلم، بویله کندیسیله جوهرداش وهمتداش کورر ایسـه یا اومؤمن اورسـول یزدانی نه نظرله کورر ؟ غریب سؤال ! ایشته بونك جوابنی‌ده پیغمبر ویریـور . دییورکه بن آنی نه نظرله کورر ایسـه‌م اوده بنی اونظرله کورر . آرتق آره‌یرده کورلمیه‌جك، اکلاشلمیه‌جق برشی قالدیمی ؟

*
* *

٥٠ .— بحث بودرجه‌یه کلدکدن صـوکره اکر هنوز آره‌یرده کورلمامش ، آکلاشلمامش برشی قالمش ایسـه اوده

بوسوزلری برازترس آكلايه‌رق، یا مرتبهٔ عادیهٔ بشریه‌یی، مرتبهٔ رفیعهٔ نبوته قدر ترفیع، و یاخود مرتبهٔ رفیعهٔ نبوتی، مرتبهٔ عادیهٔ بشریه‌یه قدر تنزیل ایلیور، ظننـدن متولد برخطا اوله بیله جكندن، بوخطایی دخی تصحیح ایچون ایضاحات آتیه‌یی همان سرده لزوم كورمكده‌یز :

كمالات بشریه مراتبنـدن، بوقاروكی فقره‌ده بیان اولنان مرتبه‌یی، حضرت پیر دستكیر، هرمؤمن وموحـد خاصـك مرتبهٔ لایقه‌سی اولمق اوزره تعیین بیوریورلر. بومرتبه‌یه واصل اوله‌میانلر، دركهٔ تقلیدی كچه‌مامش. درجهٔ تحقیقه وارەمامش اولیورلر. شومباحث عالیه‌ده اوزوالیلرك هیچ ده اسامیسی اوقونمز. حالبوكه جناب خداوندكار حقیقت كفتار، بشریتك بوندن یوكسك برمرتبه‌سی دها اولدیغنی بیله خبر ویریور. اومرتبه ایسه « فنا فی الرسول » مرتبه‌سیدر : « لاخوف علیهم ولاهم یحزنون » مدیحهٔ الٓهیه‌سیله ممدوح اولانلرك مرتبه‌سی، كه اومرتبه‌یه آیاق باصار باصماز كندیلرینی «فنا فی الله» عالم روشنیسنده بولی ویررلر. بونلر اول شموس معرفت الٓهیه‌درلر، كه حقلرنده:

آفتاب معرفترا نقل نیست
مشرق اوغیرجان وعقل نیست
خاصه خورشید كمالی كان سریست
روز وشب كرداراو روشنكریست
مطلع شمس آ اكر اسكندری
بعد زان هرجا روی نیكوفری

بعد زان هرجاروی مشرق شود
شرقها برمغربت عاشق شود

بیوریورلرکه ترجمه‌سی : « معرفت آلهیه ، کافهٔ مکوناتك دلالتیله ظاهر وباهر اولدیغندن آرتق نقل وروایته احتیاج قالورمی؟ او معرفت شمسنك مشرقی، آرتق جان وعقلدن بشقه برشی دکلدر. باخصوص خورشید کمال،که هپ اوطرف (لدن)دندر آنك کیجه‌کوندوز ایشی کوجی، روشنکیرلك، یعنی تنویر عیون واذهان انامدر . اکر آب‌حیات حقیقتی طالب براسکندر ایسه‌ك، بومطلع شمسه کل. آکا وصولدن‌صوکره آرتق‌هرزه‌یه توجه ایدرایسه‌ك، احسن روشن، سن‌اولورسین . بعدما هانکی سمته توجه ایدرایسه‌ك، اوراسی سکا مشرق اولور . صوری اولان‌مشرقلر، سنك مغربکه عاشق‌اولورلر،که سن اومغربه‌توجه ایدنجه شرق حقیقی، اصل اوسمت اولمش اولور . »

۵۱ — ایشته حکمت اسلامیه عالمنده بودرجه‌لر دخی واردر،که قارلایلك بیوك آدملر نمونه‌سی. اولمق اوزوه صایدیغی اسامی. بونلره نسبتله بهیمیت عادیه درکه‌سنده قالور . نصل بونلره نسبتله ! فقرهٔ سابقه‌ده اوصافی‌سبق‌ایدن محققینه‌نسبتله‌بیله غروتیوسلر، بورنسلر، فلانلر حقیقةً بهیمیت عادیه منزله‌سندن ایلرویه کچه‌مزلر . لکن‌ملت منورهٔ‌احمدیه‌ده مرتبهٔ بشریه‌بوقدر یوکسلمکله برابر زنهار بومرتبه‌یی مرتبهٔ نبوته مساوی عد ایتاملی . تمام منتهای مراتب عرفانه تقرب‌ایتمش‌ایکن، برخطای

فاحش ايله اورادن پالدر، كولدر اسفل سافلين جهل وكفره يوواريلانى ويرماملى . اصل هنر، اصل معرفت اودر:كه مسئلةً بعد مسئلةٍ تحصيل علم ايدلديكى كبى؛ مرتبةً بعد مرتبةٍ تحصيل عرفان دخى ايدەرك اوطبقات عالياته صعود ايدلدكجه رتبهٔ نبوتك سمو ورفعتى دها زياده آرتديغنه دقت ايتمەلى: نەقدر يوكسەلنسه اومرتبەيه وصولك حضرت حبيب خدادن صوكره كيمسەيه نصيب اولەميەجغنه ازجان ودل قناعت ايدەرك ايشته اصل بورادە عشق محمدى ايله غشى اولمەلى . اصل بوحالت غشىدە « فنافى الرسول» نعمتنه نائل اولمغه چالشمەلى. والااصل هلاك حقيقى دخى اكثريا بومرتبەدە واقع اولور . حضرت خداوندكار خجسته كفتار، باقكز بوبابدە نەلر بيوريورلر :

آدمى ديدست وباقى پوستست
ديدآنست آنكه ديد دوستست

ترجمەسى: « انسانلق مشاهدەدن عبارتدر . آندن ماعداسى پوست وقشردر . مشاهدە ايسه آنجق دوستى مشاهدەدن عبارتدر. انسانى انسان صايديرەجق بشقه برمشاهدە يوقدر. »

٥٠ .— اكر انسانده بومشاهده وارايسه، مراتب عرفانيەنك بالالرينه چيقديغى زمان كوزلرى كنديني كورمز، دوستى كورر . كوزلرى كنديلرينى كورنلرك چيقەسيجه كوزلرى نەقدر كچيين اولديغنى كوسترمك ايچون دخى؛ وفرت علم وحكمتندن طولايى « ابوالحكم »عنوانى آلمش اولديغى حالده نهايت«ابوجهل»

لقب منحوسيله رذيل وكپازه اولمش بولنان حريفى يادايدرك؛ سلطان اقطاب افندمز حضرتلرى بيوريورلركه :

گر بصورت آدمى انسان بدى
احمد وبوجهل خود يكسان بدى
احمد وبوجهل دربتخانه رفت
زين‌شدن تا آن‌شدن فرقيست زفت
اين درايد سرنهد آنرا بتان
وان درآيد سرنهد چون امتان

ترجمه‌سى : « اگر آدم اولادى يالگز صورت‌ظاهره‌سيله انسان اولمق لازمگلسه ايدى، ابوجهل ايله حضرت احمدك مساوى اولمه‌لرى لازمگلورايدى . ابوجهل وحضرت احمد، ايكيسى‌ده بتخانه‌يه گيتديلر . اما بوگيتمك ايله اوگيتمك آره‌سنده فرق عظيم واردر. حضرت احمد، گلديگى زمان بتلر آگا باش‌قويديلر؛ يعنى حق گولنگى ايله‌باشلرينى قيرمسنه عرض تسليميت ايلديلر. ابوجهل گلديگى زمان ايسه بونلرك امتى گبى حضورلرنده باشنى سجده‌يه قويدى . »

٥٣ .— شمدى مرتبهٔ عاديهٔ بشرايله رتبهٔ رفيعهٔ نبوتى شونگله قياس ايتملى،كه دنيا دليا اوله‌لى ودنياده الله‌يرينه بتلره عبادت‌ايديله‌لى، حكمادن، عامادن ، حاصلى ابناى بشردن هيچ برى عادى بربت اوزرينه كسر وتخريب چكيجنى قالديرمامش اولديغى‌حالده؛ بوقوت قلب، بومتانت طبع، يالگز پيغمبرلرده گورلمشدر . اولا حضرت ابراهيمده، ثانياً حضرت موساده

کورلمش، فقط حضرت محمدك اصنامشکنلکنه قیاساً بونلرککی
هیچ منزله‌سنده قالمشدر . ایشته نبی‌اودر،که بیکلرجه‌سنه‌دنبری
« اللهدر » دیه حضورنده هرکسك زمین تعبده رومال تضرع
وابتهال اولدقلری اوثان و اصنامك « لایضر ولاینفع » برر
طاش پارچه‌سندن عبارت اولدقلری حقنده نعره‌زن حقایق
اولمقدن فضله؛ متانت قلبیه‌یی اویله بردرجه‌یه واردیره،که چکیجی
قاورادیغی کبی قفالرینه‌ایندیروب کول اوفاق ایده !.... بوکا
موفق‌اولان، نفس لوامه‌نك‌ده، شیطانك‌ده ، حب دنیا وحب
جاهك‌ده، حاصلی حقدن بشقه جمله‌نك قفاسنه چکیچ اورر.

برانسان، عرفان وحکمتی نه‌قدر تعلی‌ایدرایسه ایتسون ،
مرتبهٔ نبوتی کندی نفسنه قیاس ایده‌مز. امراض نفسانیه‌مزك
الك خفیفلرینه بیله مقاومتدن عاجز وهوسات حیوانیه‌مزك الك
جزئیلرینه بیله مغلوب اولدیغمز حالده ؛ خلقه تعلیم حقیقت
وبوتعلیم‌ایله ادعای امامت‌هانکیمزه قالمش؟ مثلا توتون‌دیدکلری
برمرداره دوچار ، ومسمومیت درجه‌سنده‌کی مهلکه‌سنی
بیلدیکمز حالده ینه مقهوریتنه کرفتار اولیورزده کندیمزی
اومرداردن بیله قورتاره‌میورز . کائناتی طولدیران بونجه
ملوثاتدن سیلکنوب قورتیله‌رق « کفانی‌الله » دیه بیلمك
هانکیمزك حدینه قالمش؟ بونجه حکما وادبانك تراجم احوالی،
کتابلر صحیفه‌لرنده مندرجدر . تدقیق اولنسون‌ده، حسناتی
سیئاتنه ممکن‌مرتبه غالب کله‌بیلن قاچ کشی اولدیغی کورلسون .

صوکرەدە انبیاء عظامك نبوتلرینە زبان درازلق ایتمك؛ نە بیوك
کستاخلق اولەجغنی اکا کورە دوشونلسون. سلطان العارفین
افندمز حضرتلری. بونی نەکوزل دوشونمش. باقیکز! نەکوزلدە
خبر ویریور :

کار پاکانرا قیاس ازخود مکیر
کرچه باشددر نوشتش شیرشیر
جمله عالم زین سبب کمراه شدند
کم کسی زابدال حق آکاه شدند
همسری با انبیا بر داشتند
انبیارا همچو خود پنداشتند
کفته اینك مابشر ایشان بشر
ماوایشان بستهٔ خوابیم وخور
این ندانستند ایشان ازعمی
هست فرقی درمیان بی منتهی
هر دونی خوردند از یك آبخور
آن یکی خالی و آن پر از شکر
صد هزاران این چنین اشباه بین
فرقشان هفتاد ساله راه بین

ترجمەسی : « پاك نهاد اولان انبیای کرامك حاللرینی، شانلرینی
کندکدن قیاس ایتمە؛ هرنەقدر املا خصوصندە ارسلان معناسنە
اولان « شیر » ایلە سوت معناسنە اولان « شیر » بر
ایسەلردە . بتون عالم، هپ بو سببلە کمراه اولدیلر . حقك
بدللری اولان ذوات مشارالیهمك حقایقدن، آز کیمسەلر آکاه
اولدیلر. کمراه اولانلر، انبیا ایلە برابرلك ادعاسنە قالقشدیلر ـ

انبيايى. كنديلرى كبيدن ظن ايلديلر . كنديلركه : ايشته آنلرده بشردر، بزده بشرز؛ بزده، آنلرده اويقويه وطعامه محتاجز . آنلر، كورلكلرندن طولايى شونى بيلمديلر. كه انبيا ايله آنلرك آره‌سنده نهايتسز فرق واردر . واقعا هرايكى قاميش برصو منبعندن ايچديلر؛ اما برينك ايچى بوش قالدى ، ديكرى شكر ايله طولدى . بويله يوزبيك امثال واردر. كه آنلرى كورده انبيا ايله بشريت عاديه‌نك آره‌سنده يتمش بيلك بر فرق اوزاقلغى اولديغنى آكله . »

٥٤ .— انسان ، اكتساب ايلديكى علم وعرفانه تعجب وحيرت ايله مرتبهٔ نبوتك كندنده اولان مرتبه‌دن عبارت اولديغنه قناعت ايده‌جك اولور ايسه ، كندينى بر بطلان فاحشه سوق ايتمش واوبطلان فاحشه قناعت ايلمش اولور . دوشونمه‌ليدر. كه بشقه‌لرينى انتقاد وبشقه‌لرى حقنده حكم ايتمك قولايدر؛ اصل كوچ اولان شى كندينى محاكمه وكندينى محكوم ايلمكدر . بو محكوميتدن مصون اولمديغى. يعنى عالمه ويرديكى درس حكمتك مقتضياتندن كندى محروم بولنديغى حالده ؛ انبيا ايله برابرلك ادعاسى ، انسانى كندى وجدانى اوكنده‌اوتانديره‌جق فواحشدندر . بو عالم حوادثده بعض حادثات جزئيه ، انتظارمزه . كيفمزه موافق دوشمز ايسه ، اومخالفتده بولنان انسانلرى كاملاً اتهام ايدييورز . قضا وقدره قدر مخالفتده بولنيورز. ديمك اوليوركه بشريت عاديه اربابنك ادعا ايده‌جكى

نبوت، جهانی کندی کیفندن عبارت بولنان حکمته تابع قیلمقدر.
بو، بر رذالتدر. ذره قدر عقلی اولان، بو کاهوس شویله طورسون،
بویله بر شی خواطر وخیـالاتدن کچدیکی حالده بیـله موجب
شرمساری اولمسی لزومنه قناعت ایدر . بالعکس انسان، اکتساب
ایلدیکی علم وعرفان ایله واصل اولدیغی مرتبه‌دن رتبـهٔ رفیعهٔ
نبوتی بالمشاهده، آنك علویتنه حیران اولورسه، کندینی کندی
بشریت عادیه‌سی حدودی داخلنده محدودیتـدن قورتارمش
ونهایتسز بر فیضه طوغری قایمش قویی ویرمش اولور، که اوعالم
فیضه مقابل، کندی جهالتی بیله، بو عالم کبر ونخوتده کی علمدن
افضلدر. زیرا اوبطلان فاحش واکا قنـاعت محدودیتی، کندینی
دها زیاده ترقیدن، کیتدکجه ترقیدن ، دائما ومسـتمراً ترقیدن
منع ایدر. حالبوکه کندندن بیك قات بالاتر بولنان مرتبهٔ نبوت
بیله «قل رب زدنی علما» امریله مأموردر. مرتبهٔ نبوته قدر سوق
ذهن ایده‌مین انسان، مرتبهٔ الوهیته قدر نصل سوق ذهن ایدر؟

اوت! حکمت اسلامیه‌مز مرتبهٔ الوهیته قدرده سوق ذهنی
امر ایدر . قارلایلك « حقیقتنی ادراك ایده‌مدیکمز نامتناهی »
و « مجهول نامتنـاهی » تعبیر ایلدیکی وبزم « ماعرفنـاك حق
معرفتك یامعروف » ندالریله آلقشـلادیغمز مقام اجل واعلایه
قدر ترفیع ذهن ایلیه‌جکز . کندیمزده حاصـل ایده بیلدیکمز
نور عرفاندن نور نبوتی استدلاله چالیشه‌جغمز کبی، ینه اونور
عرفاندن نور الهی‌یی دخی اسـتدلاله چالیشه‌جغز . بوکا مستر

قارلایل دخی لزوم کوریور واو لزوم اوزرینه فقرهٔ آتیه‌یی اتیان ایدییور، که بزده اولبابده ایجاب ایدن ایضاحاتی اعطا ایده‌جکز (٦١ فقره) . « انتهی » .

٥٥ قارلایل . — بویله برذاته خارق العاده دینلور. چونکه حقیقتنی ادراك ایتمدیکمز نامتناهیدن برطاقم هدایا ایله بزه بعث ایدلمشدر .

ایضاح . — محررك، « حقیقتنی ادراك ایتمدیکمز نامتناهی » دیمسندن مقصودی باری تعالی وتقدس حضرتلریدر . فی الحقیقه کتب کلامیه‌ده برتفصیل مسطور اولدیغنه کوره، حقایق اشیایه عطف نظر امعان ایدلنجه، واجب تعالی حضرتلری حقنده معرفت حاصل اولور؛ آنجق جناب حق بیلمکدن مقصد وجودنی. وجوبنی، صفات کمالیهٔ ثبوتیه وسلبیه‌سنی، طاقت بشریه‌نك یتدیکی مرتبه‌ده، تصدیق ایتمکدر. جناب حق، کلامنده ذات شریفنی تعریف بیوردیغی وجهله حی، قیوم، قادر، سمیع، بصیر، عالم، خالق، مرید، متکلم اولمسی کبی اوصاف جلیله‌سیله بیلنور. یوقسه جناب حق کنهی ایله بیلمك، عندالمحققین غیر واقعدر . آنلردن امتناع معرفته قائل اولانلرده واردر : امام حجة الاسلام، امام الحرمین، صوفیه وفلاسفه کبی . کنه باری‌یه علمك عدم حصولی حقنده اخبار چوقدر : حدیث شریفده « سبحانك ماعرفناك حق معرفتك» (یارب! سنی حق معرفتك

ايله بيلهمدك) : ديكر برحديثده دخى « تفكروا فى آلاء الله تعالى ولاتفكروا فى ذاته تعالى فانكم لن تقدروا قدره » (الله تعالانك نعم واحسانلرينى تفكر ايديكز . فقط ذات بارى تعالايى تفكر ايتميكز . زيرا اودرجهيه چيقيشهمازسكز) بيورلمشدر . حضرت ابوبكر صديق « العجز عن درك الادراك ادراك » ؛ حضرت على مرتضى دخى « والبحث عن سر ذات الله اشراك » بيورمشلردر .

ايشته فخرعالم صلى الله عليه وسلم افندمز حضرتلرى ، بزه بوحقيقتى ادراك ايتمديكمز ، ذات اجل واعلى طرفندن ، برطاقم هدايا ايله بعث بيورلمش اولديغندن ، خارق العادهدر . اويله هدايا كه اعتقاديات ، قصص وحكايات ، احكام كبى برقومك دنيوى واخروى سلامتى كافل اولان و آنلرى ظلم وجهالتدن مدنيت ومعرفته ايصال ايدن اموردن عبارتدر .

٥٦ . قارلايل . — آكا شاعر دينلسون ، نبى ويامعبود دينلسون ، نه دينلورسه دينلسون ؛ آنك سويلديكى سوزلر بشقهسنك سوزلرينه بكزهمديكنى هپ ادراك ايدر .

ايضاح . — چونكه « وماينطق عن الهوى ان هو الاوحى يوحى » قول كريمنك خبر ويرديكى وجهله ، آنك سوزلرى هپ وحى اولديغندن ، بشقهسنك سوزلرينه بكزهمديكنه شبهه يوقدر . شوقدركه آنى معبود درجهسنه چيقارهرق افراط ايتمك وياشاعر ديهرك شان عاليلرنده تفريط ايلمك جائز دكلدر . « عبده

ورسوله » نقطهٔ اعتدالنده ثابت قدم اولمق لازمدر .

٥٧ . قارلايل . — اوذات، اشيانك حقيقتندن بحث ايدييور. آنكله كل يوم مناسباتده بولنيور؛ برابر يشايور .

ايضاح . — كتب كلاميهده، حقايق اشيا بحثى، مزالق اقدامدن واك مهم مباحثدندر . چونكه سوفسطائيه ايله آنك طريق ناهموارينه سالك اولانلر، وجود موجد كائناتى انكار ايچون وجود كائناتى انكار ايدرلر: «بوكورديكمز شيلر، اوهام وخيالات قبيلندندر» ديرلر. بالطبع كائنات وموجوداتك وجودى اورتادن قالقنجه برموجده دخى حاجت قالماز . بوسببدندركه ارباب اديان ومذاهب، بوكروه ضالين و مضلينك ترهاتنى جرح ايله حقايق اشيادن بحث ايدرلر. مناجاتلرنده « الهى! علمنا حقايق الاشياء كماهى » ديرلر . فخر كائنات عليه اكمل التحيات افندمز حضر- تلرىده اشيانك حقيقتندن بحث ايدييور ايدى . « بوسزك معبود اتخاذ ايتديككز شيلرك حقيقتنى بيليورميسكز ؟ بونلر حجر، شجر مقولهسى شيلردر. بونلر ايشتمزلر، كورمزلر، خير وشره مقتدر اولمازلر . بوكبى شيلر عبادته لايق دكلدر . حقيقتده بونلرك برخالقى واردر، كه بالجمله كائناتك خالقيدر . سزى، آبا واجداديكزى وحتى شوطاپديغكز اصنامى اوياراتمشدر. ايشته عبادته احق واحرا، اودر دير » ايدى .

٥٨ . قارلايل . — مسموعات مقولهسى شيلر ، حقيقتى آندن ستر ايدهمز . نورحقيقت، دائما آكا لمعان ايدر .

ایضاح .— عبدهٔ اصنامك كندی مذهبلرینی ترویج ایچون کتوردکلری دلیل، اساطیر وخرافاتدن . مسموعات مقوله‌سی شیلردن، دیدی‌قودیدن عبارت ایدی . «آبا واجـدادمزی بو بومسـلکه سـالك اوله‌رق بولدق؛ بزده آنلره پیرو اولدق » دیرلردی. فخررسل صلی‌الله‌علیه‌وسلم‌افندمز حضرتلری ایسه، بوکبی مسـموعاته قولاق ویرمز، حقیقت حاله نظر ایدردی ؛ «سزده، ابا واجدادیکزده هپ ضلالت ایچنده‌سکز» دیرایدی. «هوالاول والآخر والظاهر والباطن» حقیقتی ، هیچ بروقت آنك فکرندن زائل اولمازدی .

٥٩ . قارلایل.— شمدی آنك سوزلری، حقیقتده‌برنوع وحی دکلیدر ؟ اویله اولمادیغی‌حالده آکا نه نام ویره‌جکز ؟

ایضاح .— محررك اشبو جملهٔ استفهامیه‌سی محتاج شرح و ایضاح اولدیغندن وبحثك اهمیت مخصوصـه‌سی بولندیغنـدن بوبابده بروجه زیر برفقرهٔ مخصوصه کشاد ایلدك (٦١ فقره) .

٦٠ . قارلایل .— اوذات، عالمك قلبندن کلیور؛ حقیقت اشیادن جزؤدر . جناب‌حق چوق شیلر الهام ایتمش؛ لکن‌اول ذاتی جمله‌دن‌صکره کوندرمه‌مشمیدر ؟ حق‌تعالانك الهامی، آنی تعلیم ایتمشدر : بزهرشیدن اول آنی دیکله‌مه‌لی‌یز .

ایضاح .— فی‌الحقیقه حضرت آدمدن بری، جناب حق، انبیای عظام حضراتنه چوق شیلر الهام ایتمشدر. لکن سرور موجودات علیه اکمل‌التحیات افندمز حضرتلرینی جمله‌سندن-

صكره ، خاتم الانبياء والمرسلين اوله‌رق بعث ايلمشدر . مادامكه
آنك هر سوزى وحى الهيدر ، بز كمال صمت وسكوت ايله آنك
سوزنى ديكله‌يوب موجبيله عمل ايتمه‌لى يز .

فقرهٔ مخصوصه

(الوهيت حقنده‌در)

۶۱ .ـــ مستر قارلايل كبى عالم اسلاميتك يبانجيسى عد
اولنان برذاتك « شيمدى آنك سوزلرى حقيقتده بر نوع وحى
دكلميدر ؟ » سؤالنى ايراد ايتمسى نه قدر معنيداردر ؟ مع هذا
بو سؤالى ايراد ايتمزدن مقدم ، وحيك محل ورودى اولان
اومجهول غيرمتناهى حقنده براز اجالهٔ افكار ايده‌رك ذهنلرى
تهيه ايتمسى لازم كاور ايدى . كنديسى بولزومه توفيق معامله
ايتمه‌مش ايسه ، بزم توفيق معامله ايتمه‌لكمز ، يعنى بوسؤاله
«لا ونعم» برجواب ويرمزدن مقدم ، اومجهول غيرمتناهى حقنده
براز ادارهٔ افكارايلمكلكمز ايجاب ايدر . بوندن اولكى فقرهٔ
مخصوصه‌مزك نتيجه‌سى دخى بولزوم اوزرنده قرارقيلمش ايدى .

اوروپاده علوم شتى ايله اشتغال ايدنلر ، وحيى قبول ايده‌
ميورلر . چونكه وحيدن مقدم نبوتى قبول ايتمك لازم كلديكى
حالده اكا تقرب بيله ايده‌ميورلر . زيرا نبوتدن‌ده مقدم الوهيته
قناعت ايلمك لازم كلوب بونده بيله توقف ايليورلر . بونلرك

اسبابی ایسه ، کرك مقام الوهیت وکرك کیفیت نبوت حقنده اوراره منتشر اولان دینلرك قویدقلری اساسلرك پاکلشاغندن بشقه برشی دکلدر . بری کلسه‌ده برمکمل مسلمانه « اوروپاده برصنف خلق، قانون خلقتك اسرارینی اوکرنمك ایچون، بونجه علوم ریاضیه وطبیعیه تحصیل ایدییورلر ، بوقدر بیك سنه‌لردن بری نوع بشره کشفی میسر اولمش بولنان شیلری اوقیوب بو معلوماتك مساعده‌سی درجه‌سنده قانون خالقی اوکرنیورلرده ، خالقی دخی ارکرنوب تصدیق ایده‌جکلری یرده بالعکس آنی انکارایلیورلر » دیه‌جك اولسه اومسلمان شاشار. بوبله خلقتی اوکرنوب خالقی رد، یعنی فعلی تصدیق ایدوب فاعلی انکار ایله‌ملرینه قارشو نه دیه‌جکنی بیله‌میه‌رك شاشیرر قالور . ذکر اولنان متفننلر، بووجهله خالقی انکارایلدکلری حالده، اوخالق طرفندن مبعوث پیغمبرانی قبول ایده‌مه‌ملری اولی بالطریق حکمنی آلمازمی ؟ بوحالدده وحی دینان شی، قال وقامه‌بیله آلنمغه غیرلایق کورلمزمی ؟ اما قصور بونلرده دکلدر . بونلر علوم و فنون ایله اشتغال ایده‌رك، قانون خلقتی واسرار صانعیتی تتبع ایلدکلری، ذات اجل واعلا حقنده اویله برفکرمتین پیدا ایدرلر،که اوروپا و آمریقاده منتشر اولان مذاهبك « دیوینیته » تعبیر ایلدکلری شیئه اسناد اولنان احوال وصفات ایله قانون طبیعتك صاحبنه اشبو متفننلرك اسنادایلدکلری احوال وصفات آراسنده هیچ برمناسبت یوقدر . هله مذاهب

مذكوره اربابنك كنديلرينه سند اتخاذ ايلدكلاری كتب محرفه‌ده
انبیای كرامه اسناد اولنان بر طاقم شیلری. متفننلر بر انسان كامله بیله
سزا كوره‌مدكلرندن. بر انسانك صفت نبوتله مرتبهٔ عادیهٔ بشریتك
فوقنه چیقه بیلمسنی عقللرینه هیچ صیغدیره مازلر.

*
* *

٦٢ .— اسلامدن بشقه هانكی ملت اولورایسه اولسون
« الله » دیجه كوزلرینی سمایه قالدیرر. نیچون؟ سماده نه وار؟
بونك سببی شودر، كه خرافات اولین واساطیر متقدمین
زمانلرندنبری، بتون ملتلر جناب حقه قرارگاه اولمق اوزره
كوكلری مناسب بولمشلردر. نصرانیت دخی، بو بطلان قدیمی
ازاله ایده‌مامش: یالكز بونی می یا؛ اباطیل قدیمه‌دن بر چوقلرینی
ابقا ایلدیكی صره‌ده بونی‌ده ابقا ایلمش. بوغریبه، قلبلرده
اوقدر یر طوتمش، كه حقایق حكمت اسلامیه‌سنه تماميله واقف
اولمایان بر طاقم مسلمانلر بیله اسم الهی یاد اولندیغی زمان
كوزلرینی كوكه توجهدن منع ایده‌میورلر. جهانده ایلك دفعه اولمق
اوزره «ثم استوی الی السماء وهی دخان» دین اسلام اولدیغی، ومقام
معنوی الهی‌یه دلالت ایدن سمانك وآنده‌كی عرشك، كرسینك
معنالری هپ بشقه شیلر اولوب معنای فنیسنجه سما وفلكك
محل مصابیح واجرام اولدیغی كوسترن قرآن عظیم الشان
بولندیغی حالده بوتوجه، اسلام ایچون عیب صاییلمازمی؟! اهل
تحقیق و یاخود بونلره پیرو اولانلر، اسم الله یاد اولنوب آكاده

برعلامت تسليميت كوسترهجكلرى زمان اللرينى قلبلرى اوزرينه قويه‌رق سرفروبردهٔ جيب تسليميت اولورلر. بودها طوغرى دكليدر ؟

سما وارمى يوقمى؟ وارايسه اوراده نه‌لر وار ؟ بودعوالرى، بوغوغالرى ارباب شك واشتباهه براقه‌لم‌ده ؛ شويله برموازنه ياپه‌لم : اسم‌الله ياد اولنديغى زمان، اسلامدن بر قسمنك سمايه توجه‌ايتمسى، سمت رأسمزده آثار قدرت الهيه‌يى كوردكلرى ايچون اوله‌بيلور . اوت! اوطرفده ميليارلرجه نقاط ضيادار واردر. كه هر برى بردنيا وكافه‌سى اثر قدرت‌الهيه‌در. اماايشك مشاهده جهتى ايشته بوقدردر . مقصود، اكر آثار قدرت الهيه‌يى آرامق ايسه، يريوزى نوعيت جهتيله سمادن زياده آثار قدرت الهيه‌يى حاوى دكليدر ؟ بوكرهٔ ارضدن برمليون درت يوز بيك كره بيوك‌اولان كرهٔ شمسى، براثر الهى‌اوله‌رق تتبع ايلديكمز زمان، حاصل اولان حيرتمزدخى، بيكلرجه‌سى بربره كلسه برخط تخنى تشكيل ايده‌ميه‌جك اولان برميقروب تماشاسندن متحصل حيرتمزدن پك چوقميدر ؟ اكبرا كابرى‌ياراتمق ايله اصغراصاغرى ياراتمق مساواتاً شايستهٔ حيرت دكليدر ؟ اوحالده انوع خلايقك كثرتى جهتيله، يريوزى آثار قدرت الهيه‌نك دهازياده‌حيرت‌بخشا برمشهرى اولديغنه شبهه ايديله‌مز. ايمدى « الله » ديجه ذهنمزى ابعد اباعده سوق ايتمكه مجبور اولميه‌لم. اقرب اقارب دخى بوحكمده‌در .هله اسلامك بوحيرته

علامت اوله‌رق اللرینی قلبلری اوزرینه کوتورمه‌لری، کوزلرینی دخی یاری قپایه‌رق شویله برتسلیمیت متحیرانه‌ده بولنمه‌لری، نه‌قدر معنیداردر؟ مثنویٔ حقایق محتویده، ینه قرأن کریمدن مقتبس اولان برلمعهٔ حکمتی، جناب پیر مستنیر وقطب منیر، بروجه آتی شرح وایضاح بیوریورلر:

گفت پیغمبر که حق فرموده است
من نگنجم هیچ دربالا وپست
در زمین و آسمان و عرش نیز
من نگنجم این یقین دان ای عزیز
دردل مؤمن بگنجم ای عجب
گرمرا جویی در آن دلها طلب

ترجمه‌سی: « پیغمبر دییور: حق‌تعالی بیورمشدر، که بن نه یوقاروده. نه‌اشاغیده، هیچ بر یره صیغمام. زمینه، آسمانه، عرشه‌ده صیغمام. ای‌عزیز! بونی محقق‌اوله‌رق بویله بیل. ایسترایسه‌ك تعجب ایت، که بن آنجق مؤمنك قلبنه صیغارم. اکر بنی آرار ایسه‌ك ایشته اوقلوب مؤمنینده آرا. »

٦٣ .— قرأن کریم، حق‌تعالانك سماواتده بولندیغنی رمز ایتدیکی کبی؛ حکمت اسلامیه جناب حقی مکاندن منزه قیلار. حق‌تعالانك عرش اوزره استواسی، بر محل تعیینی دیمك دکلدر. زیرا بویله اولسه جناب حقك مکانه احتیاجی لازم کلور. قرآن کریمده بوندن دها زیاده وضوح ایله بر قرارکاه الهی‌یه اشارت بیوریلیور: «بزانسانه شاخ‌طماردن‌دها یقینز» دییور.

البته قلبمزدن عبارت بولنان بیت الله، بزم بزلکمزه شاخ طمارندن
دها یقیندر . بلوطلره راکباً بر یوزینـه تقرب وتنزل ایده‌رك
اورادن نعره‌زن خطـاب اوله‌جق بر آللهی، حوصلهٔ قبوللرینه
صیغدیره‌مامقده معذور اولان آوروپا متفننلری، عرش وکرسیسی
سویدامز ایچنده موضوع مقام ایمـان وپرسـتش اولان الله
ذوالجلالی، قابل دکل، استبعاد ایده‌مزلر وایتمیورلر . ذاتاً بزده‌کی
عقل وعرفانك دخی خالقی بولنان حق سبحانه وتعالی حضرتلرینی
بووجهله تقریباً تصور ایلدیکمز حالده، اوعقل وعرفان مخلوقی
اونسبتده کندی خالقنه یاقلاشدیرمش اولورز . ایمدی کندیمزی
حقه، حقی کندیمزه ابعد ابعاد ایله مسـاحه ایدیله‌میه‌جك قدر
اوزاق کورمیوب ده حقی کوکلمز ایچنده بولور ایسه‌ك ، یعنی بو
درجه‌لرده تصفیهٔ دل وجان ایله عرفان الهی یه اسـتعداد پیدا
ایلرایسه‌ك، فیوضات الهیه ایله تفیضمزك درجه‌سنی :

پس محل وحی کردد کوش جان
وحی چه بود کفتن ازحس نهان

بیت شریف مثنویسی تعیین ایدر. بونده عقلدن خارج وحوصلهٔ
قبوله صیغماز، عجبا نه بوله‌بیلورلر ؟ تربیهٔ ذاتیه‌سـنی بودرجه‌یه
واردرمش اولان مؤمنین محققین، اوکلسـتان حقایق الهیه‌نك
بلبلی اولان ذات رسالت سمات جناب احمدیدن، الفاظ قرآنیه‌یی
ایشتدکلری زمان، ذاتاً بردرجه‌سی، کندی قلوب صـافیه‌لرینه
دخی عکس انداز انشراق اولمقده بولنان زمزمات حقایق آیاتدن

اولدقلرینی پك چابوق، پك قولای طانیه‌رق « انا بشر مثلکم یوحی‌الی » دعوای صادقهٔ نبوتنه «آمنا» کوی تسلیمیت ورضا اولمشلردر . حضرت استاد کرامت معتادك شو :

این سخنهائی که از عقل کلست
بوی آن کلزار وصحن سنبلست

یعنی « عقل کلدن کلن بوسوزلر، اوکلزارالٓهی وصحن سنبلستان ربانی رایحه‌لریله معطردر » بیورملری دخی ایشته عینیله بویله بر تقدیر تسلیمیتکارانه‌در . بشریت عادیه درجه‌سنده بیله انسانك کوکلی، تصفیٔ مؤمنانه ایله، مهبط الهام ربانی‌اولدیغی حالده، قلوب‌منجلیهٔ انبیانك وحی‌کامله نه قدر مستعد اولدیغی، بوتربیه‌لرایله تزین ایتمش اولانلرك هیچ بری، تقدیردن عاجز دکلدر . مثنوی شریفك :

انکه ازحق یابد او وحی وخطاب
هرچه . فرماید بود عین صواب

یعنی « وحی‌وخطابه طرف حقدن نائل اولان نبی ذیشان، هرنه فرمان ایدرایسه عین صواب‌اولور » بیت‌شریفی، تربیهٔ بشریه‌نك بومرتبه‌سنه واصل‌اولمش بولنان هرمؤمنك مآل‌حسبحالی‌اولور؛ اهل‌اسلامدن‌ماعداسی، بوطبقه‌ده‌کی‌سوزلره شاشوب‌طوردقلری حالده اهل اسلام بالعکس بونلرك بو شاشقینلقلرینه شاشارلر؛ کندیلری ایسه اشبو فیض ربانینك اصلا شاشه‌جق جهتنی بوله‌مازلر . محققین کرام حضراتی ، انبیای عظامه وآنلر میانده بالخاصه حضرت محمد مصطفایه تجلی ایدن وحی الٓهی‌یی، برقاچ

درجه وصورته تقسیم ایتمش اولدقلری کبی؛ بویولده کی فیوضات الٓهیه یی یالکز انبیای ذیشانه مخصوص عد ایتمیوب بونك انسان وحیواناته قدر تعمم ایلدیککنی بیله چشم حقیقت بین ایله کورمشلر وزبان حقیقت بیان ایله بزلره ده بیلدیرمشلردر [۱] . فیض حق، عمومیدر. هنر اودرکه اوفیضدن تفیضه کافی تزکیهٔ ذاته موفق اولنه . خواجهٔ کائنات علیه افضل التحیات افندمز حضرتلری، وحی والهام ربانی فیضنی، نفس نفیس رسالتپناهیلرینه حصر وتخصیص بیورمدیلر . هرشیده صادق اولدقلری کبی بونده دخی کمال صدق ایله اخبار وجمله یی شو وجهله تعلیم بیوردیلر، که :

کفت پیغمبرکه نفختهای حق
اندرین ایام می آرد سبق
کوش هش دارید این اوقات را
در ربائید این چنین نفخات را
نفخهٔ آمد شمارا دید ورفت
هرکه را میخواست جان بخشید ورفت
نفخهٔ دیکر رسید آکاه باش
تا ازین هم وامانی خواجه تاش

ترجمه سی: « پیغمبر دییور، که برقلب مصفا، برذهن منجلی ایله فیض حقه دیده دوز انتظار اوله جق ایامده نفخات فیض الٓهی، سزه دروس حکمت کتورر. بو وقتلره، بو درسلره؛ عقل واذعان

[۱] حتی حدیث نبویده وارد اولدیغی وجهله رؤیای صادقه نبوتك قرق التی جزؤده برجزؤیدر .

قولاغنى طوتكز . بو نفحات الهيه‌يى حرز جان ايله‌يكز . برنفخه كلور، كه سزى حال غفلتده كوروب كيدر . حال بوكه لايق و مستعد كورديكى آدملره جان باغشلارده كيدر . كوزلريكزى آچيكز برنفخه دها كلور. آگاه اول؛ اى قپو يولداشى، كه آندن‌ده محروم قالميه‌سين. »

٦٤ .ـــ ايشته درس حقيقت، بو صورتده تدريس ايدلمش بولنمق ثمره‌سيله‌در، كه اسلامدن هيچ برعارفده بو مسائل مهمه‌جه، ذره‌قدر بيله، شبهه پيدا اولمامشدر . نه‌قدر حمد و منته تأمله شايسته‌در، كه بو خطابه مخاطب اولان بختيارانِ مؤمنينه، حضرت مثنوى، لسان پيغمبردن «خواجه تاش» تعبير ايديور. جمله‌سى عبوديت الهيه بابنده، اوليايا! حضرت رسول‌الله دخى « عبده » در . شرف عبوديتده بتون عبادالله، مشتركدر . اوت! مظهر فيض الهى اولمقده برقومك دخى ديكردن فرقى يوقدر. عبادالله، عموماً عاطفت الهيه‌يه مظهريت استعداديله يارادلمشدر . اصل ايش، او مظهريت استعدادينى بسط و تمهيدده‌در. ايشته حضرت قطب رومى، ابيات شريفهٔ آتيه ايله، بو حقيقتى آچيقدن آچيغه ميدانه قويمقده‌در :

آن ندا كه اصل هر بانك و نداست
خود ندا آنست و اين باقى صد است
ترك و كرد و پارسى كو و عرب
فهم كرده آن ندايى كوش و لب
خود چه جاى ترك و تاجيك است و زنك

فهم کردست این ندارا چوب وسنك

ترجمه‌سی : « هانیاوقت تأملده درونلرمزه طوغان ندا، یوقمی؟ اول ندا،که هرصوتك، هرصدانك اصلی اودر؛ ایشته ندای حقیقی،اودر. دیکرسسلر،اوندانك عکسندن عبارتدرلر. دوداقسز سویله‌نن‌اوندایی، قولاقسز اوله‌رق ایشیدوب اکلامقده ترك ، کرد، عجم، عرب هپ بردر . جانم! ترك، تاجیك وزنجیدن بحثه نه‌حاجت ؟ بوندایی طاشلر آغاجلر بیله آکلامشلردر .»

الله، الله ! فیض الٓهی، طاشلره آغاجلره قدر قابل تفهم اولدیغی حالده، ترقیات علمیه ومدنیه‌ده بتون اقوامی کچمش اولدیغی ادعاسنده بولنان بعض آوروپالیلرك وآمریقالیلرك حالا وجود باری‌یی وآنك رسل کرامنی ووحی والهامنی اکلایه‌ما - ملری، بوبیچاره‌لر ایچون نه‌یمان فیضسزلکدر. مستر قارلایل، بونلر میاننده، ایلك آثار فیضنی کوستردیکی حالده، نه‌قدر تأسف اولنور،که اوبیله مبادیٔ مقاله‌سنده « بزدن هیچ برینك دین محمدی‌یی قبول ایتمك تهلکه‌سی یوقدر » دییور . آللهدن نیاز ایدرم‌که اودین محمدی‌یی قبول ایتمك شرفی، سکا نصیب اولمش اولسون؛ ای حقیقت اندیش!

۶۵ .— الحاصل، نفوس بشریه‌نك درجهٔ استعدادینه کوره، هرکس، فیض حقده مشترکدر. فقط نفوس انبیا، انفس واقدس نفوس اولدقلری ایچون، آنلره اولان تجلیات الٓهیه‌یی « وحی» دیه ممتاز قیلمشلر . هرنه‌قدر قرأن کریمده قرنجه‌یه، آری‌یه بیله

وقوع بولان فيض الٰهی «وحی» کلمه‌سیله بیان بیورلمش ایسه‌ده، بز اصطلاحات اسلامیه‌مزجه کلمهٔ مبارکهٔ وحي، پیغمبران ذیشان حضراتنه حصر ایده‌رك؛ آنلرك ورثهٔ حقیقیه‌سی اولان اولیای عالی جاه افندیلریمز حضراتنه وقوع بولان فیوضات الٰهیه‌یی «الهام» وسائر ارباب رشد وذکایه عنایت بخش اولان فیض حق « سنوحات » دیمك کبی درجاته تقسیم ایتمشز . بناءً علیه حضرت منلای روم :

دو دهان داریم گویا همچونی
یك دهان پنهانست درلبهای وی
یك دهان نالان شده سوی شما
های وهویی درفکنده درسما
لیك داند هرکه اورا منظرست
که فغان این سری هم زان سرست
دمدم این نای از دمهای اوست
های وهوی روح ازهی های اوست

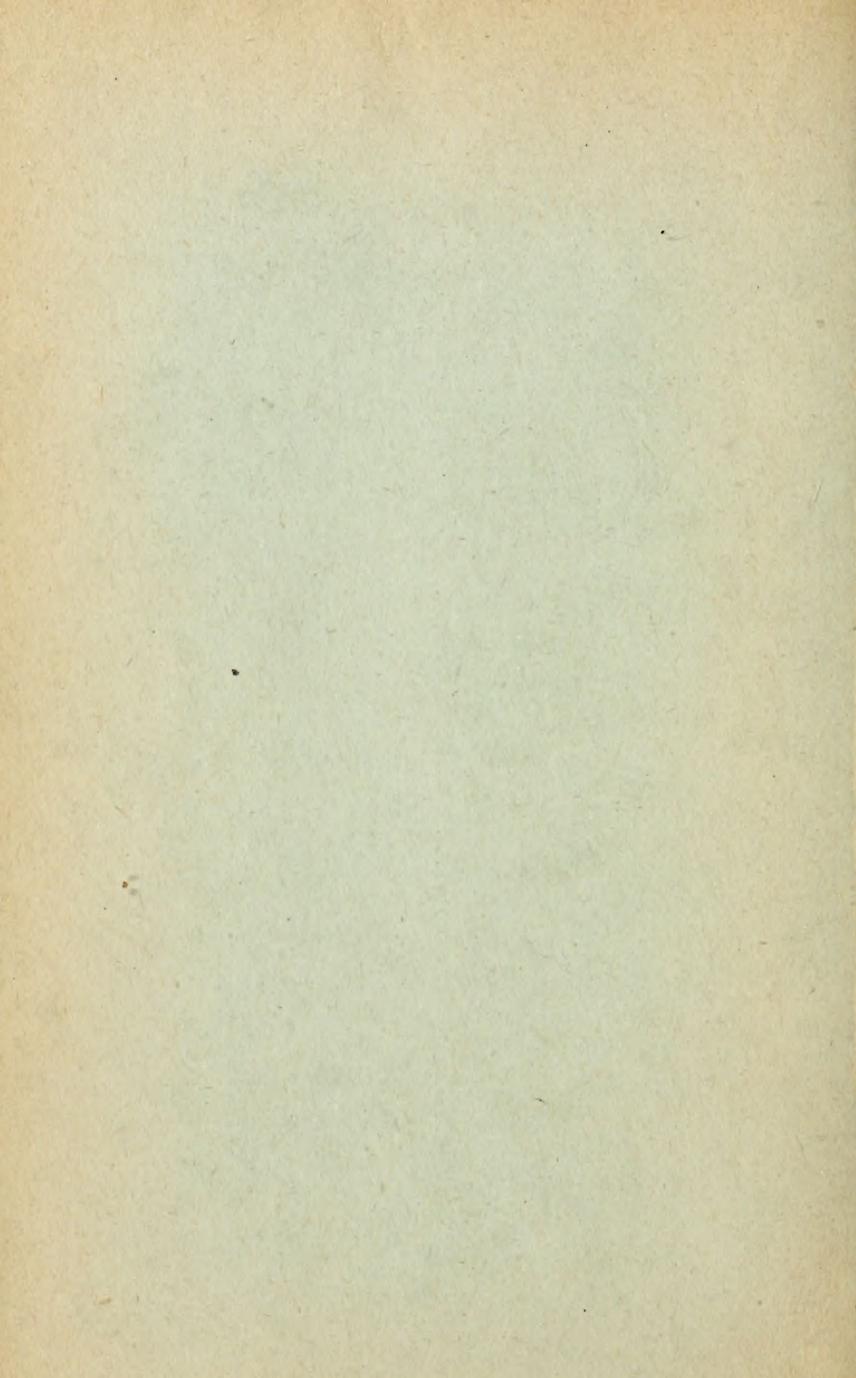
یعنی : « گویا، نی کبی ایکی آغزمز واردر. بر آغزمز، آنك یعنی مولای متعالك دوداقلرنده‌در . دیکر آغزمز، سزك طرفکزه طوغری نالان اولیور . جهانه هایلر، هویلر نشر ایدییور . لکن هرکیمك کوزی وارایسه اوکورر، که بو نایك دمدمه‌لری آنك دمدمه‌لری فیوضاتندر. روحك هایلری، هویلری آنك هیهیلری آثاریدر» دیدکلری زمان، بوسوزلرك عین حکمت ، محض حقیقت اولمسنده هیچ برمسلم عارفك شبهه‌سی اوله‌ماز . نصل شبهه

اولنه بيلور. كه اعاظم اسلامدن جناب جامی؛ قدس سره السامی. تقدير قيمت مثنويه‌ده :

اين نه نجمست ونه رملست ونه خواب
وحی حق والله عالم بالصواب

بيورمشلردر . الحمدلله علی الاسلام. البته بو حقايق باهره، بر كون اولوب ده آوروپا و آمريقايه‌قدر منتشر اوله‌جق . آنلرك حالا عقل ايرديره‌مدكلری بو مباحثك نه‌قدر ساده. طبيعی. كرچك اولدقلرينی البته كوره‌جكلرده؛ شمدی «بزدن هيچ بری دين محمدی‌يی قبول ايتميه‌جك» ديه‌نلرك هپسی، دين محمدی‌يی قبول ايده‌جكدر . الله ورسولنه ايمانم درجه‌سنده بر اطمئنان ايله؛ بو حال، مطلقا وقوعه كله‌جكدر . « انتهی » .

3 1761 07467154 6